

Rigsombudsmanden
på Færøerne

Rigsombudsmandens beretning

December 2023

**Rigsombudsmanden
på
Færøerne**

Beretning

2023

Stibo Complete Lager og Logistik
Vandtårnsvej 83A
2860 Søborg
Telefon: 43 22 73 00
Kundeservice@stibocomplete.com
www.stibocomplete.com

Kort over Færøerne: Umhvørvistovan
Billeder: Ólavur Frederiksen

ISBN 978-87-999565-7-9
Stibo Complete Søborg

FORORD

I en årrække udgav Færøernes landsstyre og Rigsombudsmanden på Færøerne i fællesskab en årbog om Færøerne, der i tekst og tal indeholdt en beskrivelse af de færøske samfundsforhold i det forløbne år. Da Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) i 1990 begyndte at udgive en omfattende, færøksproget statistisk årbog, ophørte denne fællesudgivelse.

Det var imidlertid Rigsombuddets indtryk, at der ikke mindst i Danmark og i de øvrige nordiske lande var behov for en bredere, ajourført samfundsbeskrivelse af Færøerne. Rigsombuddet har derfor siden 1989 udgivet en årsberetning.

I 2022 besluttede Rigsombuddet at udarbejde en revideret og mere nutidig udgave af årsberetningen, hvor der fortsat er fokus på aktuelle opdateringer inden for de enkelte emner. 2023-udgaven er en opdateret udgave af Beretningen for 2022. Historiske detaljer kan findes i de tidligere udgaver.

Det er Rigsombuddets håb, at årsberetningen kan fungere som et nyttigt opslagsværk og som en rimelig dækkende beskrivelse af hovedtrækkene i de færøske samfundsforhold.

Årsberetningen findes endvidere i en elektronisk udgave på Rigsombuddets hjemmeside www.rigsombudsmanden.fo, hvor man også kan abonnere på og læse Rigsombuddets periodiske orienteringer.

Uden stor bistand fra en lang række offentlige myndigheder og private institutioner på Færøerne og i Danmark ville det ikke være muligt at udgive de årlige beretninger med ajourførte og relevante oplysninger. Rigsombuddet takker alle, der igen har stillet sig velvilligt til rådighed og bidraget med oplysninger til beretningen for 2023.

Redaktionen er afsluttet medio december 2023.

Rigsombudsmanden på Færøerne

Lene Moyell Johansen

Indholdsfortegnelse

F O R O R D	1
Indholdsfortegnelse.....	2
1 Året der gik	5
2 Land, historie og befolkning	12
2.1 Land og natur	12
2.2 Historie – og enkelte nedslag i de dansk-færoske relationer.....	13
2.3 Befolkning	17
2.4 Religion	19
2.5 Infrastruktur.....	19
3 Politiske og administrative forhold	22
3.1 Færøernes forfatningsmæssige stilling	22
3.2 Udenrigspolitiske forhold	26
3.3 Færøernes Lagting	28
3.4 Færøernes landsstyre.....	31
3.5 Folketingsvalg	34
3.6 Danske institutioner på Færøerne.....	34
3.7 Kommunale forhold.....	37
4 Økonomi.....	39
4.1 Aktuelle økonomiske forhold.....	39
4.2 Prisudviklingen	41
4.3 Eksport og import.....	42
4.4 Betalingsbalancen	46
4.5 Udlandsgæld.....	47
4.6 De offentlige finanser.....	48
4.7 Skatter og afgifter	52

5 Erhverv	57
5.1 Fiskeri.....	59
5.2 Lakseopdræt	63
5.3 Fangst- og opdrætsafgifter	64
5.4 Skibstrafik.....	65
5.5 Turisme	66
5.6 Landbrug	68
5.7 Finansierings-, forsikrings- og pensionsvirksomhed.....	69
5.8 Erhvervslivet og ejerformer	73
6 Arbejdsmarked	75
6.1 Arbejdsmarkedets forhold og organisering	78
6.2 Arbejdsmarkedsordninger	79
7 Velfærd.....	82
7.1 Sociale ydelser mv.	83
7.2 Velfærdstjenester	85
7.3 Daginstitutioner.....	86
7.4 Børneværn.....	86
7.5 Familieretlige forhold	87
7.6 Ældreområdet.....	87
7.7 Boligområdet	88
7.8 Integration.....	89
7.9 Ligestilling.....	90
7.10 Frivillige og hjælpeorganisationer på velfærdsområdet	91
8 Sundhedsvæsenet	93
8.1 Forebyggende sundhedsindsats.....	94
8.2 Den primære sundhedstjeneste	94
8.3 Sygehusvæsenet	95

8.4 Andre institutioner.....	96
9 Uddannelse.....	99
9.1 Folkeskolen	99
9.2 Ungdomsuddannelser.....	100
9.3 Videregående uddannelser.....	102
9.4 Uddannelsesstøtte.....	104
9.5 Forskning.....	104
10 Kultur	105
10.1 Sprog og traditioner	105
10.2 Kunst	108
10.3 Sport.....	110
Bilag	112
Henvisninger.....	137

1 Året der gik

Ubåd udenfor Tórshavn

I 2023 var der fortsat stor fokus på Nordatlanten fra både dansk og international side – ikke mindst sikkerhedsmæssigt, ligesom Færøernes internationale relationer var i fokus.

Sanktioner mod Rusland

Lagtinget vedtog den 16. juni 2023 lagtingslov om restriktive foranstaltninger i forbindelse med angreb mod Ukraine, hvorefter alle russiske fiskeskibe som udgangspunkt udelukkes fra færøske havne, med undtagelse af:

- Skibe, som er omfattet af fiskeriaftalen mellem Færøerne og Rusland, og som ønsker at anløbe færøske havne med henblik på omlastning af fangst, proviantering, bunkring samt besætningsskifte.
- Skibe, som er i nød eller på anden vis har behov for hjælp.

- Skibe, som er omfattet af aftaler, som færøske skibsværfter har indgået om reparationer af skibene, og hvor reparationsarbejderne skal være afsluttet inden den 7. oktober 2023.

Fiskeriaftale med Rusland for 2024

Fredag den 10. november 2023 oplyste lagmand Aksel V. Johannesen, at landsstyret havde besluttet at indgå forhandlinger med Rusland om en ny fiskeriaftale for 2024.

Lagmanden bekræftede, at det ikke var et enigt landsstyre, som ville indlede forhandlinger med Rusland. Lagmanden udtalte, at de tiltag, som landsstyret havde sat i værk vedr. havnelukning, ville fortsætte uændret.

Forhandlingerne om en fiskeriaftale for 2024 mellem Færøerne og Rusland fandt sted den 5. og 6. december 2023. Den 12. december 2023 blev Færøerne og Rusland enige om en ny fiskeriaftale. Kvoterne i Barentshavet er mindre i 2024, og derfor er der en reduktion i kvoterne, som landene giver hinanden. Russiske skibe har i 2024 ikke adgang til at fiske i fællesområdet mellem Færøerne og Storbritannien.

Krigen i Ukraine

Landsstyremedlem for justitsanliggender Bjarni Kárasen Petersen og udlændinge- og integrationsminister Kaare Dybvad Bek aftalte på et møde den 23. oktober 2023, at ukrainske flygtninges opholdstilladelser på Færøerne forlænges med et år til den 17. marts 2025, ligesom Færøerne kan øge antallet af flygtninge fra 200 til 250. I forbindelse med at lagmand Aksel V. Johannesen og lagttingsforkvinde Bjørt Samuelsen deltog i præsident Volodymyr Zelenskyj's besøg i Folketinget den 21. august 2023 tilkendegav lagmanden sin fulde støtte til Ukraine, ligesom han orienterede præsidenten om, at Færøerne ville øge den humanitære støtte til Ukraine fra 7 mio. kr. i 2023 til 10 mio. kr. i 2024.

Spionagetrusel og cybersikkerhed

I maj 2023 udkom PET's vurdering af spionagetruslen mod Danmark, Færøerne og Grønland, som beskriver fremmede staters efterretningsvirksomhed mod rigsfællesskabet. Det fremgår bl.a., at det er PET's vurdering, at der er en trussel fra russisk og kinesisk efterretningsvirksomhed mod rigsdelen i Arktis og Nordatlanten. Truslen retter sig særligt mod danske, færøske og grønlandske myndigheder og

beslutningstagere, herunder politikere og embedsmænd i landsstyret og Lagtinget på Færøerne.

Der havde inden da – særlig på baggrund af DR1's dokumentarserie "Skyggekrigen" - været debat om, hvorvidt russiske fiskeskibe, der i årevis har sejlet ved Færøerne og lagt til i færøske havne, har udøvet spionage.

I september 2023 præsenterede landsstyret sin plan for cybersikkerhed med otte strategiske mål og 20 konkrete initiativer, som skal iværksættes i årene 2024-2026. Bl.a. er der initiativer i forhold til at få kortlagt og beskyttet den kritiske infrastruktur, at etablere et beredskab og få etableret en cybersikkerhedsmyndighed.

NATO-øvelser

I foråret 2023 blev der afholdt ubådsøvelsen Dynamic Mongoose i havområdet mellem Norge, Island og Færøerne. I øvelsen trænede tolv NATO-lande forsvar imod angreb fra ubåde. Danmark deltog med tre militærfartøjer – fregatterne Esbern Snare og Niels Juel, samt inspektionsskibet Hvidbjørnen. Patruljefartøjet Brimil fra Færøerne deltog som et yderligere civilt bidrag. I denne forbindelse besøgte landsstyremedlem for udenrigs- og erhvervsanliggender Høgni Hoydal, sammen med andre indbudte gæster og medier fra ind- og udland, den danske fregat Niels Juel. Han udtalte efterfølgende, at ingen ønsker en øget militarisering af området omkring Færøerne, men pga. den anspændte situation i verden, vil militærfartøjer oftere befinde sig i området.

Frihandelsaftale med EU

Jf. koalitionsaftalen arbejder landsstyret for, at Færøerne får flere og bedre handelsaftaler, og det er særlig presserende at sikre færøsk erhvervsliv bedre adgang til EU-markedet. Lagmanden udtalte i forbindelse med mundtlige spørgsmål i Lagtinget den 15. februar 2023, at arbejdet med en forbedring af den nuværende aftale med EU, som er fra 1997, går fremad. Lagmanden oplyste, at en frihandelsaftale med EU kræver, at alle 27 medlemslande kan godkende aftalen, ligesom han nævnte, at der også bliver samarbejdet med den danske regering.

Medlemskab i internationale organisationer

Jf. koalitionsaftalen arbejdes der for at opnå færøsk medlemskab i alle relevante internationale fællesskaber.

Der har i 2023 været fremsat politiske ønsker om, at Færøerne får selvstændigt medlemskab i bl.a. WTO. I et § 20-spørgsmål til justitsminister Peter Hummelgaard spurgte MF Sjúrdur Skaale, hvad Danmarks formelle holdning til Færøernes ønske om selvstændigt medlemskab af WTO er. Justitsministerens svarede, at: *”regeringen generelt støtter, at Færøerne får størst muligt adgang til at agere i internationale spørgsmål, herunder i forhold til selvstændig tilknytning og deltagelse i internationale organisationer, der åbner mulighed herfor indenfor de forfatningsmæssige rammer, der gælder for rigsfællesskabet.”* Regeringen har stor forståelse for, at et selvstændigt medlemskab af WTO er en højt prioriteret sag for Færøerne.

Lagmand Aksel V. Johannesen deltog sammen med andre nordiske statsledere i Nordisk Råds 75. session, som blev afholdt i Oslo fra den 30. oktober til 2. november 2023. I sin tale sagde lagmanden bl.a., at *”Færøerne stadig har et brændende ønske om at kunne bidrage til det nordiske samarbejde som et selvstændigt og ligeværdigt medlem”*.

Overtagelse af sagsområder

I løbet af 2023 har Lagtinget besluttet at overtage epidemiområdet, som bliver varetaget af landslægeembedet under Styrelsen for Patientsikkerhed, pr. 1. januar 2024. Lagtinget har ligeledes besluttet at overtage sagsområdet farvandsafmærkning og fyrvæsen, som bl.a. omfatter 24 fyr og tilhørende bygninger, som bliver varetaget af Søfartsstyrelsen under Erhvervsministeriet, pr. 1. juni 2024. Derudover har landsstyret fremlagt et forslag til lagtingslov om overtagelse af søretten pr. 29. juli 2025 (Olai).

Den 7. og 8. september 2023 var transportminister Thomas Nolsøe Danielsen på officielt besøg hos landsstyremedlem for udenrigs- og erhvervsanliggender Hogni Hoydal. Ministeren og landsstyremedlemmet drøftede bl.a. spørgsmålet om overtagelse af kontrollen vedr. luftrummet og luftrumstrafikken, som landsstyremedlemmet vil fremlægge lovforslag om i Lagtinget i nær fremtid. Parterne er enige om at samarbejde vedr. de praktiske og formelle forhold i forbindelse med opbygningen af en færøsk luftfartsmyndighed. Hogni Hoydal udtalte efter mødet, at: *”Jeg glæder mig over, at den danske minister og hans medarbejdere er så positive overfor samarbejdet, og vi glæder os til at komme i gang med det betydningsfulde arbejde, som det er at opbygge vores egne kvalifikationer, tjenester, tilsyn, og myndighed på luftfartsområdet.”* Hogni Hoydal oplyste også, at Færøerne vil tilbyde at afholde sin del af udgiften til driften af den kommende luftvarslingsradar, da der alligevel skal foretages investeringer i forbindelse med overtagelse af kontrollen over luftrummet. Etableringen af den militære luftvarslingsradar bør således koordineres hermed.

Den færøske hjemmestyreløvs 75 års jubilæum

Den 1. april 2023 var det 75 år siden, at hjemmestyreløven trådte i kraft på Færøerne. Med hjemmestyreløven, som var et kompromis, fik Lagtinget lovgivningsmagten over en række områder. Flere politikere fra Sambandsflokkurin har gjort opmærksom på, at det er nødvendigt løbende at revidere og modernisere rigsfællesskabet, ligesom det er nødvendigt, at Færøerne får større kompetence indenfor udenrigs-, sikkerheds- og forsvarsområdet. De mener, at tiden er inde til at ændre hjemmestyreløven.

Forhøjede opdrætsafgifter

I maj 2023 vedtog Lagtinget ændringer af fangstafgifterne på fisk og opdrætsfisk. Særlig ændringerne vedrørende afgifter for opdræts erhvervet har skabt debat, og i november meddelte Bakkafrost, at man ville afskedige 140 medarbejdere. Ifølge Bakkafrost er betingelserne for at videreudvikle lakseprodukter så dårlige, at selskabet ikke ønsker at indgå bindende aftaler om færdigvarer for det kommende år.

Befolkningsvæksten fortsætter som følge af tilflytning

Befolkningsstigningen på Færøerne fortsætter, dog med mindre kraft. Den 1. oktober 2023 boede der mere end 54.522 personer på Færøerne svarende til en stigning på 1 pct. fra året før. Tendensen vedrørende til- og fraflytning viser, at flytning til og fra Færøerne er stabilt. For fem år siden bestod 2/3 af tilflytningen af personer med dansk statsborgerskab. I de seneste år er der sket en ændring, så 2/3 af tilflytningen er personer med andet statsborgerskab end dansk. Der bor over 3.000 personer på Færøerne med andet statsborgerskab end dansk.

Mere end seks ugers sygeplejerskestrejke

Færøerne oplevede i efteråret en mere end seks uger lang sygeplejerskestrejke. Efter flere mislykkede forligsforhandlinger under strejken meddelte sygeplejerskefagforeningen, at der ikke blev givet undtagelser til, at nogle af deres medlemmer kunne gå på arbejde. Landsstyret valgte herefter at fremlægge et lovforslag for Lagtinget, som blev vedtaget samme dag, og hvor sygehusledelsen fik den fornødne hjemmel til at påbyde det nødvendige antal sygeplejersker på arbejde igen. Som en reaktion på det politiske indgreb meddelte en række fagforeninger en 24 timers sympatistrejke, som efterfølgende af voldgiftsretten blev kendt ulovlig. Efter nye forhandlinger nåede parterne til enighed om en ny tre-årig overenskomst gældende til

31. december 2025. Overenskomsten sikrer sygeplejerskerne en samlet lønstigning på 9,99 pct. Strejken får konsekvenser for sygehusdriften langt ind i 2024.

Dansk Melodi Grand Prix og kvalificering til EM i håndbold

For første gang i historien vandt en færing Dansk Melodi Grand Prix og repræsenterede Danmark ved Eurovision. Den 25-årige færøske musiker Rani Petersen, som optræder under kunstnernavnet Reiley, vandt med sangen ”*Breaking My Heart*”. Sangen nåede dog ikke i finalen ved Eurovision Song Contest.

Færøernes håndboldherrer, med den danske landstræner Peter Bredsdorff-Larsen, skrev også historie i 2023, da de kvalificerede sig til en plads ved EM-slutrunden, som spilles i Tyskland i januar 2024. Dette skete, da Færøerne sluttede blandt de fire bedste treere på tværs af kvalifikationsgrupperne.

Kort over Færøerne (Umbovrisstovan)

2 Land, historie og befolkning

Får

2.1 Land og natur

Færøerne - Føroyar - er beliggende i det nordlige Atlanterhav omtrent midtvejs mellem Skotland, Island og Norge. Sejlafstanden til Hirtshals er ca. 1.100 km.

Færøerne består af 18 øer adskilt af smalle sund. 16 af øerne er beboede. Det samlede areal er på 1.396 km² eller lidt større end Lolland. Den største ø er Streymoy (374,9 km²) med hovedstaden Tórshavn.

Fra Færøernes nordligste punkt til det sydligste punkt er der 118 km, og afstanden øst-vest er 79 km. Øernes højeste punkt, Slættaratindur, er 880 meter højt og ligger på øen Eysturoy. Landet ligger gennemsnitlig ca. 250 meter over havoverfladen, og den samlede kystlinje er 1.369 km. Det samlede havområde er på omkring 300.000 km².

Færøerne er en del af det nordatlantiske basaltområde, der omfatter Nordøstirland, Vestskotland, Island, Jan Mayen samt dele af Øst- og Vestgrønland. Øerne er et tidligere vulkansk område og består af udbrudsprodukter fra vulkansk virksomhed. Det har givet øerne en karakteristisk opbygning af skiftende lag af lava og tuf.

Klimaet er oceanisk – mildt, fugtigt, ustadigt, tåget og stormfuldt. Øerne er beliggende i Golfstrømmen, og det giver begrænset temperaturforskel mellem vinter og sommer. Gennemsnitstemperaturen i Tórshavn i koldeste og varmeste måned er henholdsvis 3,4° C og 10,5° C. Is på havet er ukendt ved Færøerne, og selv det indre af vigene fryser sjældent til.

Vindstilhed kan indtræffe i sommermånederne, men varer som regel kun kort tid. Stormende vinde kan optræde på alle tider af året, men er hyppigst i efterårs- og vintermånederne. Tåge forekommer ofte i sommermånederne. Den gennemsnitlige nedbørmængde er omkring 1.300 mm om året i Tórshavn eller knap det dobbelte af Danmark.

Plantevæksten er sparsom, præget af øernes beliggenhed og klima. Størstedelen af landet består af græsheder og fjeldmoser, mens kun en lille del er opdyrket. Vandet langs kysten er næringsrigt, og der gror tætte, brune tangskove. På grund af øernes isolerede beliggenhed siden seneste istid er dyrelivet forholdsvis begrænset. Der er ca. 90.000 får på øerne. Derudover findes kvæg og heste. Der er et rigt fugleliv, især af søfugle som lunde, lomvie, alk, ride og sule.

Blandt de almindeligste fiskearter i havet omkring Færøerne er torsk, kuller, sej, rød-fisk, brosme, lange, blåhvilling og i perioder makrel og sild samt fladfiskene helleflynder, rødtunge og rødspætte. I elve og søer kan der fanges havørred og enkelte steder fjeldørred og laks. Foruden fisk er der sæler og hvaler i farvandene omkring Færøerne.

2.2 Historie – og enkelte nedslag i de dansk-færøske relationer

Ifølge overlevering var det irske munke, der som de første – angivelig i det 8. århundrede – opdagede og bosatte sig på Færøerne medbringende de første får. Der er dog ikke hidtil fundet mindesmærker eller andet, der kan understøtte denne overlevering, og nyere botaniske undersøgelser og arkæologiske fund peger på, at Færøerne blev befolket under to perioder – den første fra 300-tallet til 500-tallet og den anden fra sidst i 500-tallet til 700-tallet. Nutidens færinger er efterkommere af nordmænd, der koloniserede øerne fra omkring år 800. Allerede omkring år 900 etableredes en lovgivende og dømmende forsamling, Lagtinget, der anses for at være Europas ældste fortsat fungerende parlament.

Fra 1035 blev Færøerne norsk skatteområde, og fra 1271 kom Færøerne under norsk ret. Da Norge i 1380 kom under dansk krone, fulgte Færøerne med. Ved Kielerfreden i 1814, hvor Danmark måtte afstå Norge til Sverige, forblev Færøerne under dansk krone og fik fra 1816 status som et amt. Lagtinget blev ophævet, og Færøerne blev tættere tilknyttet Danmark ved grundloven i 1849, som trådte i kraft på Færøerne i 1850.

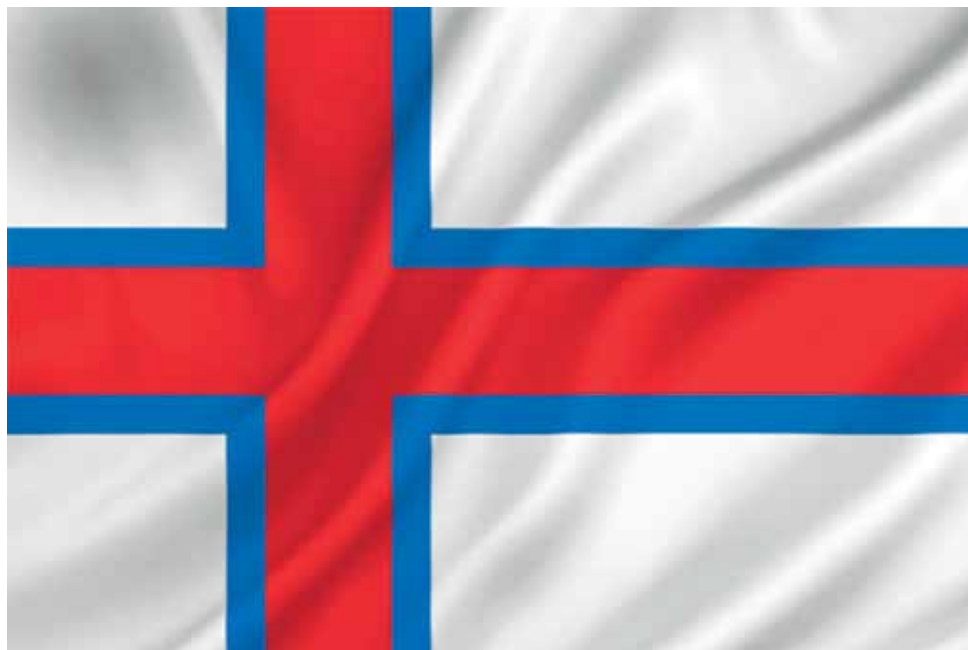
Den færøske nationalbevidsthed udviklede sig på dette tidspunkt, hvilket især blev synliggjort ved, at den færøske præst og filolog V.U. Hammershaimb udviklede en ortografi for det færøske skriftsprog i 1846, som blev taget i brug ved udgivelsen af de første færøske aviser.

Lagtinget blev genoprettet i 1854, og den færøske nationalbevægelse blev styrket i tiden op til og efter århundredskiftet.

Det første færøske selvstændighedsparti, Sjálvstýrisflokkurin, blev grundlagt i 1906 af en del af Lagtingets medlemmer som modvægt til det liberale, danskvenlige parti Sambandsflokkurin, der ligeledes blev stiftet i 1906. Sjálvstýrisflokkurin fik et egentlig politisk program i 1909, hvis hovedformål var, at færinger fik så meget indflydelse og selvstændighed i egne anliggender som muligt.

Under anden verdenskrig blev Danmark besat af tyskerne, og Storbritannien tog kontrollen over Færøerne. Færøerne og Danmark blev dermed afskåret, og danske myndigheder kunne ikke varetage deres opgaver på Færøerne. Der blev derfor etableret en midlertidig styrelsesordning, hvorefter Lagtinget sammen med amtmanden varetog den lovgivende magt.

Flaget Merkið, der blev lavet af færøske studerende i København i 1919, blev anerkendt af Storbritannien under krigen og blev med hjemmestyreloven officielt anerkendt som Færøernes nationale flag. Flaget bliver fejret hvert år på den færøske flagdag den 25. april.

Færøernes flag, Merkið

Da krigen sluttede, ønskede Færøerne ikke at vende tilbage til den tidligere status som dansk amt, og der blev indledt forhandlinger mellem repræsentanter for partier i Lagtinget og den danske regering¹. Det var ikke muligt at opnå enighed mellem den færøske og den danske forhandlingsdelegation om en ny ordning, ligesom der ikke kunne opnås enighed internt på den færøske side om en fælles tilgang. Resultatet blev, at Lagtinget vedtog, at der skulle afholdes en folkeafstemning, hvor man skulle stemme om regeringens endelige forslag af den 25. marts 1946 eller løsrivelse. Folkeafstemningen fandt sted den 14. september 1946. Af de i alt 17.540 stemmeberettigede vælgere stemte 5.660 (48,6 pct.), svarende til 32,3 pct. af de stemmeberettigede, for løsrivelse, mens 5.499 (47,2 pct.), svarende til 31,4 pct. af de stemmeberettigede, stemte for regeringens forslag. 481 (4,1 pct.) stemmer var ugyldige. Valgdeltagelsen var på 66,4 pct.

Lagtinget var splittet i spørgsmålet om en fælles reaktion på folkeafstemningen og kunne ikke nå til enighed herom. Med én stemmes flertal vedtog Lagtinget den 21. september 1946 en udtalelse, hvorefter suveræniteten over Færøerne var på Færøerne,

¹ Afsnittene om folkeafstemningen bygger på "Rigsfællesskabet" af Frederik Harhoff, 1993 og "Rigsfællesskabet mellem Danmark og Færøerne" af Jákup Thorsteinsson og Sjúrdur Rasmussen fra Folketingets Festskrift i anledning af grundlovens 150 års jubilæum, 1999.

og der blev samme dag fremsat et beslutningsforslag, hvorefter Lagtinget på baggrund af folkeafstemningens udfald bl.a. ville erklære Færøerne for en selvstændig stat og påbegynde gennemførelsen af folkets vilje. Øvrige lagtingsmedlemmer fandt, at dette var i strid med grundloven og dermed ulovligt. Den danske regering tilkendegav, at Lagtingets udtalelse af den 21. september 1946 var ugyldig, og at selve folkeafstemningen hverken i sig selv medførte en ny folkeretlig eller statsretlig stilling for Færøerne, eller gav Lagtinget hjemmel til ensidigt at indføre en sådan nyordning. En ensidig handling af denne karakter ville ifølge regeringen være ulovlig og ville ikke kunne anerkendes af regeringen. Enhver ændring i den hidtidige ordning måtte ifølge regeringen ske gennem forhandlinger. Da Lagtingets flertal til trods herfor fortsatte arbejdet med at udmønte etableringen af den selvstændige færøske stat, fandt regeringen det nødvendigt, at kongen brugte sin ret til at opløse Lagtinget og udskrive nyvalg hertil. Efter valget den 8. november 1946 var der ikke længere flertal i Lagtinget for løsrivelse, og der blev herefter optaget forhandlinger mellem danske og færøske repræsentanter, som resulterede i etableringen af hjemmestyreloven for Færøerne i 1948, jf. kap. 3.

Færøerne har siden hjemmestyrets indførelse overtaget den lovgivende og administrative myndighed på en væsentlig del af de områder, som berører den færøske borgers dagligdag.

Færøerne blev i slutningen af 80'erne ramt af en dyb økonomisk krise, herunder i fiskerierhvervet, som medførte en krise i banksektoren, der fortsatte ind i 90'erne. Der blev i 1992-94 iværksat en række initiativer for at redde de to færøske banker Sjóvinnubankin og Føroya Banki fra økonomisk sammenbrud. Landsstyret lånte i perioden betydelige beløb af staten bl.a. med henblik på indskud i og besiddelse af ejerkapital i bankerne via Finansieringsfonden af 1992, som blev etableret af staten og landsstyret ifm. bankredningerne.

Bankerne blev sammenlagt i 1994. Forinden var der i 1993 sket et aktiebytte mellem Den Danske Bank, der var majoritetsaktionær i Føroya Banki, og Finansieringsfonden af 1992, så Den Danske Bank afgav aktiemajoriteten i Føroya Banki, mod at modtage en minoritetsaktiepost i Sjóvinnubankin. Undervejs i forløbet viste det sig, at bankerne havde behov for langt større kapitaltilførsel end anslået, og bankredningerne og aktiebytteaftalen gav anledning til betydelig offentlig debat på Færøerne, herunder i Lagtinget, med krav om en uvildig undersøgelse af banksagen.

Efter forhandlinger mellem regeringen og landsstyret vedtog Folketinget i juni 1995 lov om undersøgelse af den færøske banksag. Undersøgelseskommissionen fik bl.a. til opgave at klarlægge det samlede begivenhedsforløb ifm. bankredningerne og frem til

sammenlægningen af bankerne i 1994, herunder navnlig omstændighederne omkring aktiebyttet.

I januar 1998 afgav undersøgelseskommissionen sin rapport, der var kritisk over for Den Danske Banks, Finansieringsfondens og flere danske myndigheder og institutioners rolle i sagen. I juni samme år indgik regeringen og landsstyret en aftale, der lukkede udeståender mellem regeringen og landsstyret i relation til banksagen. Landsstyrets gæld til staten blev bl.a. nedskrevet med 900 mio. kr., og 500 mio. kr. blev konverteret til et rente- og afdragsfrit lån, der skulle afskrives helt efter 20 år, såfremt der ikke på det tidspunkt var startet udvinding af råstoffer på Færøerne. Afskrivningen af lånet skete i 2018.

Under den økonomiske krise i 1992-1993 faldt lønningerne med ca. 20 pct. Omkring 10 pct. af befolkningen blev arbejdsløse, og omkring 10 pct. af befolkningen udvandrede fra Færøerne.

Bankkrisen og den belastning af forholdet mellem Færøerne og Danmark, som krisen medførte, var medvirkende til, at Færøerne i 2000 fremsatte ønske om selvstændighedsforhandlinger med den danske regering. Den danske regering ville under forhandlingerne ikke imødekomme ønsket om det færøske forslag til en model for nedtrapning af statens tilskud til Færøerne over en årrække, men lagde op til en nedtrapning over fire år. Dette, sammen med andre uenigheder, førte til, at forhandlingerne endte resultatløse efter fire forhandlingsmøder.

I forlængelse heraf indledtes arbejdet med at ændre lovgrundlaget for at overtage yderligere sagsområder, som resulterede i loven fra 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder. Overtagelsesloven kan ses i bilag nr. 3.2.

2.3 Befolkning

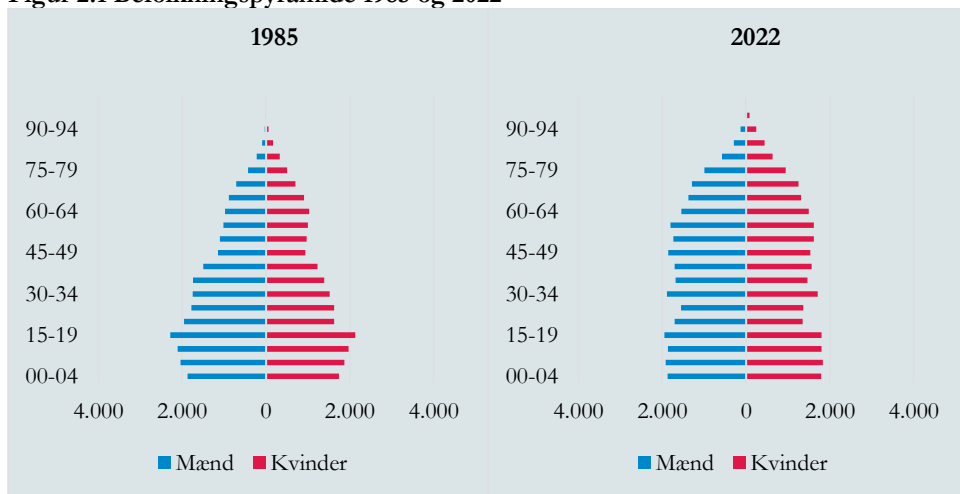
Færøernes befolkning udgjorde 54.530 personer pr. den 1. september 2023. Heraf boede 23.194 i Tórshavn kommune og 5.488 personer i Klaksvík kommune, som er den næststørste kommune på Færøerne. Omkring 53 pct. af befolkningen bor således i de to største kommuner, heraf 43 pct. i Tórshavn kommune, mens de resterende indbyggere er fordelt i de øvrige 27 kommuner. Der er mere end 2.000 flere mænd end kvinder på Færøerne. De første 15 leveår er der ikke en væsentlig procentvis forskel mellem kønnene, men der sker en ændring i aldersgruppen 15-19 år, hvor unge rejser til Danmark og andre steder for at uddanne sig.

Efter fald i befolkningstallet hvert år siden 2009 vendte udviklingen i 2013 med en stigning i befolkningstallet. Denne udvikling er efterfølgende fortsat med øget kraft. Fra december 2017 til december 2022 er befolkningstallet steget med over 3.800 personer svarende til en stigning på 7,6 pct.

Mens man før især har set den største befolkningstilvækst i området omkring Tórshavn, kan man nu også se befolkningsvækst andre steder i landet. Der er især en betydelig befolkningsvækst omkring Skálafjørður på Eysturoy, som i 2020 blev tættere knyttet til området omkring Tórshavn med en undersøisk tunnel. De fleste af de øer, hvor man ikke kan køre til, har ikke oplevet så stor befolkningstilvækst.

Lige som nabolandene oplever Færøerne en stigning i den ældre del af befolkningen og et fald i befolkningen i den arbejdsdygtige alder. Figur 2.1 viser befolkningspyramiderne i 1985 og i 2022.

Figur 2.1 Befolkningspyramide 1985 og 2022

Kilde: Hagstova Føroya

I 2022 blev en færøsk mand i gennemsnit 81,3 år, mens en færøsk kvinde i gennemsnit levede, til hun blev 85,4 år. Færøske kvinder får i gennemsnit 2,05 børn, som er faldet stødt fra 2018.

2.4 Religion

Religion har stor betydning på Færøerne. Kirker og menigheder findes overalt på øerne, nogle større end andre, og religion afspejles i både kultur og politik. 77 pct. af den færøske befolkning er medlem af folkekirken, og en stor del er medlemmer i kristne frikirker og menigheder.

Almanna- og mentamálaráðið (Landsstyreområdet for social- og kulturanliggender) er ressortansvarlig for den færøske folkekirke. Stiftsøvrigheden, der er folkekirkens overordnede administrative myndighed, består af biskoppen, et medlem udpeget af landsstyremedlemmet og et medlem valgt af menighedsrådene. Biskoppen er stiftsøvrighedens formand.

Den ældste kirke på Færøerne er Olavskirken i Kirkjubø. Dele af Olavskirken menes at stamme fra år 1111.

Af andre trossamfund, som er repræsenteret på Færøerne, kan nævnes Brødremenigheden (The Plymouth Brethren), Den Katolske Kirke, Frelsens Hær, Pinsemenigheden (Hvítusunnusamkoman), Syvendedags Adventisterne, Filadelfia-menigheden (en pinsemenighed), Jehovas Vidner og Bahá'í-troen.

2.5 Infrastruktur

Der er gennem en lang årrække investeret i at udbygge og modernisere infrastrukturen på Færøerne og til omverdenen. Udbygningen er gennemført for at skabe de bedst mulige forudsætninger for en fortsat erhvervsmæssig og befolkningsmæssig udvikling, som også omfatter øernes mindre lokalsamfund.

Landsverk (Vejdirektoratet) anlægger og vedligeholder landsvejnettet, havne og landingspladser, mens bygdevejene anlægges og vedligeholdes af kommunerne. Det samlede landsvejnet på Færøerne er 476 km., heraf er knap 58 km. tunneller. Herudover er der ved at blive etableret lidt over 18 nye tunnelkilometer fordelt på fem tunneller, hvoraf den ene er en undersøisk tunnel til Sandoy.

Der er i alt tre undersøiske tunneller på Færøerne. Vágatunnilin blev indviet i 2002, Norðoyatunnilin i 2006 og Eysturoyartunnilin i 2020. Eysturoyartunnilin har det særtræk, at det er den eneste undersøiske tunnel i verden, der har en rundkørsel under havets overflade. Med rundkørslen forbinder tunnelen de to ”arme”, der omfavner Skálafjørður mellem Eysturoy med Streymoy. Tunnellen har forkortet køretiden fra

Runavík, der er den tredjestørste kommune på Færøerne, til Tórshavn fra ca. 64 minutter til 16 minutter. Køretiden fra Klaksvík til Tórshavn er også blevet væsentligt reduceret – fra ca. 68 minutter til 36 minutter.

De undersøiske tunneller er etableret i to offentlige aktieselskaber. Landskassens indskud i Vágatunnelin var 160 mio. kr., og indskuddet i Norðoyatunnelin var 235 mio. kr. Vágatunnelin havde ultimo 2016 afdraget hele lånet, og sidste afdrag på lånet i Norðoyatunnelin blev betalt i 2019. Begge tunneller er herefter gældsfrie, hvis man ikke regner den oprindelige egenkapital fra landskassen med. Med Vágatunnelin, Norðoyatunnelin, Eysturoyartunnelin og Sandoyartunnelin bliver knap 90 pct. af Færøernes indbyggere knyttet sammen af et sammenhængende vej- og tunnelsystem. Suðuroy er den eneste større færøske ø, der ikke er sammenbundet med vej- og tunnelsystemet, når Sandoyartunnelin forventes at stå færdig i december 2023.

Landsstyret har besluttet, at der skal igangsættes forundersøgelser af en mulig tunnel mellem Sandoy og Suðuroy. Med en tunnel mellem Sandoy og Suðuroy vil 99 pct. af Færøernes indbyggere i givet fald være knyttet sammen af et sammenhængende vej- og tunnelsystem. Landsverk vurderede i 2021, at en tunnel mellem Sandoy og Suðuroy vil koste omkring 5,4 mia. kr.

Strandfaraskip Landsins (SSL) (Det offentlige rederi og trafikelskab) har til opgave at opfylde de behov, der er til person- og fragttransport. Strandfaraskip Landsins har ni sejlruuter mellem øerne og 24 busruuter.

Havne og landingspladser på Færøerne bygges og drives som hovedregel af kommunerne. Landskassen yder i visse tilfælde tilskud og støtte, når det drejer sig om havneanlæg, der skal betjene landets bil- og passagerfærger. Færgehavnene i Syðradalur, Gomlurætt og Krambatangi ejes og drives af landsstyret. De fire største havne er Tórshavn, Runavík, Fuglafjørður og Klaksvík.

Fragt- og passagertrafikken til og fra Færøerne varetages hovedsagelig af private færøske og islandske rederier. Rederiet Smyril Line sejler mellem Danmark og Færøerne med færgen Norröna, som har plads til 1.482 passagerer og 800 personbiler. Færgen anvendes også til fragttransport. Udover at sejle mellem Færøerne og Danmark sejler færgen også til Seyðisfjörður i Island.

Vága Floghavn (Vágar Lufthavn) er den eneste lufthavn på Færøerne og drives af et offentligt ejet aktieselskab, P/F Vága Floghavn, med Færøernes landsstyre som ejer.

I 2011 blev landingsbanen forlænget fra 1.250 meter til 1.799 meter. Efterfølgende blev lufthavnen, herunder lufthavnsterminal, p-anlæg mv. udbygget. Baggrunden for udvidelsen af lufthavnen var at skabe mulighed for, at større flytyper med større rækkevidde kunne operere fra lufthavnen og med mulighed for nye destinationer.

Fra 2006 og frem til 2016 har det færøsk ejede flyselskab, Atlantic Airways, været alene på ruten mellem Færøerne og København. Fra marts 2017 har SAS en del af året haft afgang mellem København og Færøerne. Herudover flyver det norske selskab Widerøe mellem Færøerne og Bergen i Norge flere gange ugentligt. Antallet af flypassager til og fra Færøerne har været stigende. Det højeste antal rejsende på 424.281 blev registreret i 2019, hvor Vága Floghavn også begyndte at registrere de rejsendes nationalitet. I 2022 var 57% af de rejsende bosiddende i udlandet, hvoraf 8 pct. var færing, der bor i udlandet.

Atlantic Airways flyver hele året til København og Billund samt i sommersæsonen til Aalborg. Det færøske flyselskab har også ugentlige flyruter fra Færøerne til Reykjavik, Oslo, Edinburgh og Paris. Desuden har Atlantic Airways sæsonruter fra Færøerne til Barcelona og Mallorca samt en vinterrute til Gran Canaria. Og fra sensommeren 2023 sæsonrute til New York.

Der er 12 helikopterlandingspladser rundt på øerne. Landingspladserne er anlagt og ejet af landsstyret og beflyves af Atlantic Airways' helikopterservice. Helikopterne anvendes efter aftale med landsstyret til Search-and-Rescue-opgaver (SAR) ved Færøerne og ruteflyvning mellem øerne. Serviceaftalen med landsstyret er indgået frem til udgangen af 2025. Der er passagerflyvning med helikopter til Fugloy, Skúvoy, Svínø, Mykines, Vágur, Suðuroy, Koltur, Stóra Dímun, Klaksvík og Tórshavn.

3 Politiske og administrative forhold

Lagtinget, Tórshavn

3.1 Færøernes forfatningsmæssige stilling

Sammen med grundloven udgør hjemmestyreloven fra 1948 og overtagelsesloven fra 2005 Færøernes forfatningsmæssige stilling i riget. Hjemmestyreordningen giver de færøske myndigheder mulighed for selv at beslutte at overtage ansvaret for de fleste sagsområder. De færøske myndigheder har ansvaret for at lovgive for og administrere de områder, der overtages og har et selvstændigt økonomisk ansvar for opgaverne.

Grundloven

Ved grundloven fra 1849, som trådte i kraft for Færøerne i 1850, fik Færøerne to repræsentanter i den danske Rigsdag – én i Folketinget og én i Landstinget. Til samlingen i Den Grundlovgivende Rigsforsamling i 1848 og til den første danske Rigsdag i 1850 blev Færøerne repræsenteret af en forhenværende dansk embedsmand udpeget af kongen. Ikke alle færinger mener, at grundloven gælder for Færøerne, bl.a. fordi ingen færinger var til stede ved de centrale begivenheder i 1848 og 1850, og det

færøske folk ikke blev spurgt. Ændringerne af grundloven i 1920, 1939 og 1953 har været til folkeafstemning også på Færøerne, hvor der har været stort flertal for ændringerne, dog med meget lav valgdeltagelse.

Efter den gældende grundlov (som ændret senest i 1953) vælges to medlemmer til Folketinget på Færøerne.

Arbejdet med en færøsk forfatning

I 1999 iværksatte man fra færøsk side for første gang et arbejde med at få udfærdiget en færøsk forfatning. Dette skete ved nedsættelse af Grundlógarnevndin (Grundlovskommissionen), hvis medlemmer bestod af repræsentanter fra de politiske partier på Færøerne, landsstyret og eksperter med samfundsvidenskabelig baggrund.

Koalitionen i perioden 1998-2002 bestod af Tjóðveldi, Fólkaflokkurin og Sjálvstýrisflokkurin, også kaldet fullveldislandsstýrið (selvstændighedslandsstyret), og et af dets hovedmål var at forhandle med den danske regering om, at Færøerne skulle blive en selvstændig stat, og at der skulle etableres et aftalebaseret forhold mellem Danmark og Færøerne, herunder om samarbejde på en række områder. Koalitionen havde fire forhandlingsmøder med den danske regering bl.a. om betingelserne for selvstændighed og indholdet i et fremtidigt samarbejde, som dog alle endte resultatløst i oktober 2000. Forfatningsarbejdet har efterfølgende fra færøsk side været genoptaget flere gange (senest i 2017), men er ikke nået længere end til 2. behandling i Lagtinget. Den nuværende koalition har ikke et forfatningsarbejde inkluderet i koalitionsaftalen.

Hjemmestyreloven

Den færøske hjemmestyreordning blev etableret ved lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre. Efter hjemmestyrelovens § 1 udgør Færøerne et selvstyrende folkesamfund i det danske rige. Hovedformålet med at indføre hjemmestyret har været, at færøske myndigheder selv kan beslutte at overtage kompetence og dermed ansvar fra danske myndigheder. Hjemmestyreloven kan ses i bilag 3.1.

Færøerne har siden 1948 overtaget den lovgivende og administrative myndighed på en væsentlig del af de områder, som berører den færøske borgers dagligdag. En oversigt over de sagsområder, der er overtaget af de færøske myndigheder som særanliggender fremgår af bilag 3.3.

I hjemmestyreløven anerkendes det færøske sprog som hovedsproget, men *”dansk skal læres godt og omhyggeligt”*. Dansk kan lige så vel som færøsk anvendes i offentlige forhold, og størstedelen af den færøske befolkning forstår og taler dansk.

Myndighederne på Færøerne består af en folkevalgt forsamling – Løgtingið (Lagtinget) – og en forvaltning – Føroya Landsstýri (Færøernes landsstyre). Hjemmestyreløven indeholder ikke nærmere regler om disse organers ordning. Det er overladt til de færøske myndigheder selv at fastsætte bestemmelser herom.

Hjemmestyreløven indeholder en række høringsmekanismer og samarbejds-procedurer, som skal sikre varetagelsen af Færøernes interesser bl.a. ved udformningen af lovgivning, som hører under de danske myndigheder. Indeholder den danske regerings lovforslag bestemmelser, der udelukkende gælder for Færøerne eller har særlig betydning for Færøerne, afventer regeringen de færøske myndigheders udtalelse, før lovforslaget fremsættes for Folketinget. Tilsvarende høringsprocedurer gælder for administrative forskrifter.

Overtagelsesloven

Overtagelsesloven (Lov nr. 578 af 24. juni 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sagsområder), der trådte i kraft i 2005, er et supplement til hjemmestyreløven og udvider Færøernes muligheder for at overtage sagsområder. Overtagelsesloven kan ses i bilag 3.2.

De færøske myndigheder kan overtage samtlige sager og sagsområder, bortset fra statsforfatningen, statsborgerskab, Højesteret, udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik samt valuta- og pengepolitik. Baggrunden herfor er, at hensynet til rigsfællesskabet eller særlige bestemmelser i grundloven udelukker en færøsk overtagelse af disse sagsområder inden for rigsfællesskabet. De områder, som ikke efter hjemmestyreløven eller overtagelsesloven er overtaget af de færøske myndigheder, henhører under rigsmyndighederne (regering og Folketing).

Af områder, som de færøske myndigheder ikke har overtaget, kan nævnes retsvæsenet, politiet, kriminalforsorgen, udlændingeområdet og grænsekontrollen, områderne vedrørende den finansielle sektor, luftfartsområdet og landslægeembedet. De seneste overtagelser blev vedtaget af Lagtinget i foråret 2023 og angår epidemiområdet, der overtages af de færøske myndigheder pr. 1. januar 2024, og sagsområdet farvandsafmærkning og fyrvæsen, der overtages af de færøske myndigheder pr. 1. juni 2024, jf. nedenfor i afsnittet Søfartsstyrelsen Færøerne.

De færøske myndigheder har den lovgivende og udøvende magt inden for de sager og sagsområder, der er overtaget som særanliggender og afholder også udgifterne forbundet med disse.

Med hjemmel i hjemmestyrelovens § 9 og efter særskilte rammelove har Færøernes hjemmestyre tidligere overtaget den regelfastsættende og administrative kompetence på dele af henholdsvis det sociale område og sundhedsområdet med statsligt tilskud. Disse sagsområder er således ikke overtaget som særanliggender og er derfor fortsat formelt ”fællesanliggender”, men det er op til de færøske myndigheder – inden for rammelovens overordnede regulering – at varetage områderne på samme måde, som hvis områderne var overtaget som særanliggender. Statens tilskud, som er beskrevet i det følgende afsnit, bliver til disse områder fastsat efter aftale mellem regeringen og landsstyret.

Statens tilskud til Færøerne

Regeringen og Færøernes landsstyre indgik i 1987 en aftale om en tilskudsreform, som indebar, at størstedelen af de statslige tilskud i form af refusioner til Færøerne pr. den 1. januar 1988 blev omlagt til generelle tilskud (”bloktilskud”). Refusionerne inden for sundhedsområdet og undervisningsområdet (bortset fra visse pensioner) overgik fuldt ud til generelle tilskud. På det sociale område opretholdt man dog refusionssystemet for en række sociale bistandsydelse og pensions- og sikringsydelse, mens man omlagde udgifterne til driften af de sociale institutioner til generelt tilskud. Efter aftale mellem den danske regering og det færøske landsstyre blev også de resterende refusionsordninger på det sociale område den 1. juli 1993 omlagt til generelt tilskud. Refusionssystemet er herefter alene bibeholdt til udgifterne til pensionerede folkeskolelærere.

Statens tilskud til Færøerne, som i 1999 udgjorde 932 mio. kr., blev ved overtagelse af sagsområderne offentlige forsorg og skolevæsenet som særanliggender pr. den 1. januar 2002, nedsat til 615,5 mio. kr. Efter aftale mellem landsstyret og den danske regering blev statens tilskud fastholdt nominelt uændret på niveauet for 2002 i perioden 2003-2011.

Efter lagtingsvalget i 2011 fremsatte landsstyret et ønske om at få genindført pris- og lønreguleringen af statens tilskud, og det blev aftalt, at niveauet for tilskuddet for 2012 skulle reguleres i overensstemmelse med det generelle pris- og lønindeks på finansloven for 2012. Tilskuddet for 2013 blev herefter fastsat til 632,2 mio. kr. Regeringen og landsstyret indgik herefter en tre-årig aftale for 2014-2016, der indebar en fortsat pris- og lønregulering af statens tilskud, svarende til 641,8 mio. kr. for 2015.

Efter lagtingsvalget i 2015 ønskede landsstyret at ophæve pris- og lønreguleringen for statens tilskud, som siden har udgjort 641,8 mio. kr. årligt. I 2022 var tilskuddet fortsat 641,8 mio. kr. Ifølge koalitionsaftalen fra den 22. december 2022 ønsker landsstyret at reducere statens tilskud med 25 mio. kr. om året, dog med forbehold for, at planen revideres, hvis den økonomiske situation ændrer sig, og væksten bliver negativ. Statens tilskud blev reduceret med 25 mio. kr. i finansloven for 2023, og der budgetteres med en tilsvarende reduktion i finanslovsforslaget for 2024.

Kundgørelse af lovgivning på Færøerne

Ifølge kundgørelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 1097 af 10. august 2016 om kundgørelse af love, anordninger og bekendtgørelser på Færøerne), skal de nævnte forskrifter kundgøres på Færøerne for at få gyldighed der. Kundgørelsen af disse forskrifter i Lovtidende suppleres således med kundgørelse på Færøerne i landsstyrets kundgørelsestedende, Kunngerðarblaðið. Kundgørelsen er siden den 1. januar 2013 foregået elektronisk på hjemmesiden www.kunngerdaportalur.fo.

Relevante traktater kundgøres også på Færøerne i Kunngerðarblaðið, og kundgørelsen har på samme måde som kundgørelse af traktater i Lovtidende C i udgangspunktet ingen retlig betydning for traktatens ikrafttræden for Færøerne.

Lovregister for Færøerne, der indeholder en oversigt over hjemmestyrets og danske myndigheders retsforskrifter, kan ses på Rigsombuddets hjemmeside www.rigsombudsmanden.fo. Al gældende lovgivning for Færøerne kan findes i sammenskrevet form på www.logir.fo.

3.2 Udenrigspolitiske forhold

Rigsmyndighederne har efter grundloven kompetencen til at indgå folkeretlige forpligtelser samt ansvaret for at føre udenrigspolitikken.

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov (fuldmagtsordningen)

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov (lov nr. 579 af 24. juni 2005 om Færøernes landsstyes indgåelse af folkeretlige aftaler) trådte efter forhandlinger mellem regeringen og landsstyret i kraft den 29. juli 2005. Med loven har landsstyret mulighed for på rigets vegne at forhandle og indgå folkeretlige aftaler med fremmede stater og

mellemfolkelige organisationer, herunder forvaltningsaftaler, som alene vedrører Færøerne og fuldt ud angår sagsområder, der er overtaget af de færøske myndigheder. Den udenrigspolitiske fuldmagtslov kan ses i bilag nr. 3.4.

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov giver også mulighed for, at Færøerne kan søge om medlemskab af internationale organisationer, der åbner adgang for medlemskab af andre enheder end stater og sammenslutninger af stater (typisk associeret medlemskab), hvor dette er foreneligt med Færøernes forfatningsmæssige status. Regeringen kan efter anmodning fra landsstyret beslutte at indgive eller støtte sådanne ansøgninger.

Endelig giver loven mulighed for, at repræsentanter for landsstyret kan ansættes på Kongeriget Danmarks udenrigsrepræsentationer til at varetage færøske interesser, der fuldt ud angår overtagne sagsområder.

Den udenrigspolitiske fuldmagtslov omfatter ikke folkeretlige aftaler, som berører forsvars- og sikkerhedspolitikken, samt folkeretlige aftaler, som skal gælde for Danmark, eller som forhandles inden for en mellemfolkelig organisation, hvoraf Kongeriget Danmark er medlem. Om inddragelsen af Færøernes landsstyre i sådanne tilfælde kan der henvises til afsnittet om Fámjin-erklæringen nedenfor.

Regeringens og Folketingets beføjelser på det udenrigspolitiske område efter grundloven begrænses ikke af bestemmelserne i den udenrigspolitiske fuldmagtslov.

Fámjin-erklæringen

Regeringen og landsstyret underskrev i foråret 2005 Fámjin-erklæringen (Fælles principerklæring mellem Danmarks Regering og Færøernes Landsstyre om Færøernes medvirken og inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken) med henblik på at styrke samarbejdet på det udenrigspolitiske område. Erklæringen fastslår bl.a., at:

”Når sådanne spørgsmål af særlig interesse for Færøerne måtte kræve internationale forhandlinger, er det naturlige udgangspunkt, at Færøernes Landsstyre deltager i sådanne forhandlinger sammen med Danmarks Regering for at gøre færøske synspunkter og interesser gældende”.

Ud over den inddragelse af landsstyret, der således sker efter Fámjin-erklæringen, høres de færøske myndigheder inden ratifikation af internationale aftaler, der måtte have særlig betydning for Færøerne, dvs. både de internationale aftaler, som landsstyret som følge af Fámjin-erklæringen har deltaget i forhandlingerne om og øvrige internationale aftaler. Fámjin-erklæringen kan ses i bilag 3.5.

Bortset fra særlige områder, der vedrører eksempelvis menneskerettigheder eller terrorbekæmpelse, vil det normalt være muligt at tiltræde internationale aftaler med virkning alene for Danmark. Færøerne kan således selv beslutte, hvorvidt den pågældende aftale også skal finde anvendelse på Færøerne.

Den lovgivningskompetence, som de færøske myndigheder har på overtagne sagsområder, er begrænset af de til enhver tid gældende traktatmæssige og andre internationale rettigheder og forpligtelser.

Aftaler med udlandet

Frihandelsaftaler

Færøerne har i øjeblikket frihandelsaftaler¹ med EU, Tyrkiet, Storbritannien og EFTA-landene Island, Norge, Schweiz (dækker også Liechtenstein). Den nuværende aftale med EU er fra 1997 og muliggør toldfri eksport til EU-markedet, dog med visse begrænsninger hvad landbrug- og fiskeprodukter angår. Disse begrænsninger er med tiden blevet reduceret.

Aftalen giver til gengæld EU-adgang til det færøske marked, dog med visse begrænsninger hvad mælke- og lammeprodukter angår.

Fiskeriaftaler

Færøerne har fiskeriaftaler med en række lande og indgår tillige i internationalt samarbejde. Læs mere om dette i kap. 5.

3.3 Færøernes Lagting

Ifølge Færøernes styrelsesordning (Lagtingslov nr. 103 af 26. juli 1994 om Færøernes styrelsesordning) udgør Lagtinget en forsamling bestående af højst 33 medlemmer. Valg til Lagtinget foregår hvert fjerde år. Herudover kan såvel Lagtinget som lagmanden til enhver tid udskrive nyvalg.

Med lagtingslov nr. 97 af 1. november 2007 om valg til Færøernes Lagting blev Færøerne omdannet fra syv valgkredse til én valgkreds og antal medlemmer af Lagtinget fastsat til 33. Fra 1978 og frem til lovændringen i 2007 kunne Lagtinget have mellem 27 og 32 medlemmer, men alle Lagting valgt efter de tidligere regler har haft 32 medlemmer.

¹ Yderligere oplysninger om frihandelsaftalerne er at finde på www.uvmr.fo

Rigsombudsmanden har efter hjemmestyrelovens § 15 adgang til Lagtinget og ret til at deltage i forhandlinger om alle fællesanliggender, dog uden stemmeret.

Lagtinget har syv stående udvalg: Finansudvalget, Udlandsudvalget, Erhvervsudvalget, Udvalget for landsstyreanliggender, Social- og Sundhedsudvalget, Kulturudvalget og Retsudvalget. Der kan i henhold til § 25 i Lagtingets forretningsorden også nedsættes udvalg ad hoc. Endvidere kan Lagtinget efter styrelseslovens § 19 nedsætte udvalg der består af lagtingsmedlemmer til at undersøge almen vigtige sager.

Lagtingssekretariatet varetager administrative opgaver for Lagtinget, yder lagtingsmedlemmerne rådgivning og udgiver Lagtingstidende. Sekretariatet er endvidere sekretariat for lagtingsudvalgene og for de færøske delegationer ved Nordisk Råd og Vestnordisk Råd.

Stemme- og mandatfordeling ved lagtingsvalgene 2011 – 2022 kan ses i bilag 3.6.

De politiske partier repræsenteret i Lagtinget

A - Fólkaflokkurin (Folkepartiet)

Fólkaflokkurin er stiftet i 1939 og opnåede i 1940 at blive repræsenteret i Lagtinget, hvor partiet siden har været repræsenteret.

Fólkaflokkurin er et værdikonservativt og socioøkonomisk liberalt selvstyreparti, som arbejder for en gradvis indførelse af selvstyre for Færøerne med fuld lovgivningskompetence på alle områder.

Formand for partiet er Beinir Johannesen.

B - Sambandsflokkurin (Sambandspartiet)

Sambandsflokkurin er et borgerligt socialliberalt parti, som blev stiftet i 1906. Partiet har siden uden afbrudelse været repræsenteret i Lagtinget.

Partiet går ind for en modernisering af rigsfællesskabet, da partiet ser landene i fællesskabet stærkere sammen end hver for sig. Rigsfællesskabet er ikke en statisk enhed, men derimod et dynamisk fællesskab, som hele tiden er i udvikling.

Formand for partiet er Bárður á Steig Nielsen.

C - Javnaðarflokkurin (Socialdemokratiet)

Javnaðarflokkurin blev grundlagt i 1925 og blev repræsenteret i Lagtinget i 1928, hvor partiet siden har været repræsenteret.

Det er partiets opfattelse, at rigsfællesskabet skal opretholdes og være baseret på fuld og ubegrænset frihed, således at Danmark og Færøerne hver for sig kan bestemme, at sager og sagsområder kan overdrages til hjemmestyret. Denne gensidige ret strækker sig helt til løsrivelse, såfremt den ene part skulle nå frem til, at en fuldstændig udskillelse af rigsfællesskabet vil tjene parterne bedst.

Formand for partiet er Aksel V. Johannesen.

E - Tjóðveldi (Republikanerne)

Tjóðveldi (oprindeligt Tjóðveldisflokkurin frem til navneændring i 2007) blev stiftet i 1948 som resultatet af, at folkeafstemningen om Færøernes selvstændighed i 1946 var blevet tilsidesat til fordel for en hjemmestyreordning. Partiet opnåede i 1950 repræsentation i Lagtinget, hvor det siden har været et af de fire store partier.

Partiet vil oprette Færøerne som en republik og skabe et solidarisk samfund, hvor alle har lige rettigheder.

Formand for partiet er Hogni Hoydal.

F - Framsókn (Framsøknepartiet)

Framsókn blev stiftet i april 2011 og er Færøernes nyeste parti repræsenteret i Lagtinget. Ved lagtingsvalget i oktober 2011 fik Framsókn to mandater i Lagtinget.

Framsókn er et liberalt parti, der går ind for løsrivelse fra Danmark, og partiet mener bl.a., at statens tilskud til Færøerne skal reduceres gradvist til 0 kr.

Formand for partiet er Ruth Vang.

H - Miðflokkurin (Centerpartiet)

Miðflokkurin blev dannet i 1992, og partiet har været repræsenteret i Lagtinget siden valget i 1994.

Partiets politik har grundlag i et demokratisk, kristent livssyn, og partiet går ind for løsrivelse fra Danmark.

Formand for partiet er Jenis av Rana.

Lagtingets Ombudsmand

Lagtingets Ombudsmand, der etableredes som institution i 2001, vælges af Lagtinget til at behandle klager over offentlige færøske myndigheder. Ombudsmandsperioden er 5 år, hvorefter ny udnævnelse skal foretages.

Ombudsmandens arbejde omfatter al forvaltning, både centraladministrationens og den kommunale, samt selskaber eller udvalg m.m., som i henhold til den færøske forvaltningslov er omfattet af den almene forvaltning. Undtaget fra ombudsmandens virke er Lagtinget og udvalg under Lagtinget samt rigsmyndighederne.

Ombudsmanden skal hvert år afgive en årsberetning, som efterfølgende bliver behandlet og godkendt af Lagtinget.

3.4 Færøernes landsstyre

Landsstyret består af lagmanden og mindst to landsstyremedlemmer. Lagmanden vælges af Lagtinget ved, at lagtingsformanden/-kvinden, efter at have konsulteret partiformændene/-kvinderne, forelægger et forslag til lagmand for Lagtinget. Stemmer mere end halvdelen af alle lagtingsmedlemmer imod, er forslaget forkastet. I modsat fald er det vedtaget. Lagmanden udnævner og afskediger landsstyremedlemmerne. Hverken lagmanden eller et landsstyremedlem kan forblive i sin stilling, såfremt Lagtinget har udtalt sin mistillid ved en afstemning, hvor mere end halvdelen af medlemmerne stemmer for.

Efter lagtingsvalget den 8. december 2022 blev Javnaðarflokkurin, Tjóðveldi og Framsókn enige om at danne nyt landsstyre. Det nye landsstyre har 18 af Lagtingets 33 mandater bag sig.

Landsstyret, der tiltrådte den 22. december 2022, har følgende sammensætning:

- *Lagmand Aksel V. Johannesen (Javnaðarflokkurin):*
Færøernes forfatningsmæssige forhold, koordinering og tilsyn med landsstyremedlemmerne, overtagelser af sagsområder og overordnede relationer til Danmark.
- *Vicelagmand og landsstyremedlem for udenrigs- og erhvervsanliggender Hogni Hoydal (Tjóðveldi):*

Udenrigs- og erhvervsanliggender, opdræts-, landbrugs- og handelsforhold, turisme, IT-sikkerhed, landbrugsanliggender, aktieselskaber samt olie-, sønærings-, kommunikations- og forsikringsanliggender.

- *Landsstyremedlem for social- og kulturanliggender Síríð Stenberg (Tjóðveldi):*
Social-, ældre- og velfærdsanliggender, folkepension, kultur, ligestilling, folkekirken og andre trossamfund, radio og TV, idræt, biblioteker og museer.
- *Landsstyremedlem for finansanliggender Ruth Vang (Framsókn):*
Finans-, økonomi- og skatteforhold, løn- og personaleforhold, obligatorisk pensionsopsparing og udbetaling, statistik, tilsyn med kommunernes økonomi og IT.
- *Landsstyremedlem for sundhedsanliggender Margít Stórá (Javnaðarflokkurinn):*
Sundheds- og sygehusvæsen, apoteksvæsen, sygdomsforebyggelse, alkohol- og narkotikapolitik, sundhedsforskning og psykiatrien.
- *Landsstyremedlem for fiskeri- og infrastrukturanliggender Dennis Holm (Tjóðveldi):*
Fiskeri, herunder indgåelse af fiskeriaftaler med andre lande, fiskeriforskning og -kontrol, rescue, færgelejer, infrastruktur, offentlig transport, vejrtjeneste samt fugle- og hvalfangst.
- *Landsstyremedlem for børne- og undervisningsanliggender Djóni Nolsøe Joensen (Javnaðarflokkurinn):*
Daginstitutioner, folkeskoleanliggender, særlige foranstaltninger angående børn og unge, anliggender vedrørende ungdoms- og videregående uddannelser samt videnskabs- og forskningsanliggender.
- *Landsstyremedlem for miljøanliggender Ingilín Strøm (Javnaðarflokkurinn):*
Arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøanliggender, brandtilsyn, bolig-, bygge- og elforsyningsanliggender, kort- og landmålingsmyndighed, matrikulering og inddeling, natur-, energi-, klima- og miljøanliggender, tinglysning og udskiftning.
- *Landsstyremedlem for justitsanliggender Bjarni Káráson Petersen (Framsókn):*
Lovanliggender, folkeregister, integration, kommune-, klage- og navneanliggender, person-, familie- og arveret, personoplysninger, beredskab, sikkerhed, udkantsanliggender og rådgivning til andre landsstyremedlemmer i lovtekniske spørgsmål.

En detaljeret oversigt over landsstyrets fordeling mellem landsstyremedlemmerne findes i lagmandens meddelelse nr. 86 af 28. juni 2023. Meddelelsen kan ses på www.logir.fo.

Koalitionsaftalen

Koalitionsaftalen ”Sammen er vi stærke”, som er indgået mellem Javnaðarflokkurin, Tjóðveldi og Framsókn lægger bl.a. vægt på følgende:

Udenrigsområdet:

- Der bliver lagt vægt på, at Færøerne får flere og bedre handelsaftaler, og det er særligt presserende at sikre færøsk erhvervsliv bedre adgang til EU-markedet.
- Der vil blive arbejdet for at opnå færøsk medlemskab i alle relevante internationale fællesskaber.
- Der vil blive igangsat forhandlinger, som skal sikre Færøerne udvidede udenrigspolitiske kompetencer.
- Lagtingets Udlandsudvalg omdannes til et udenrigs- og forsvarspolitisk udvalg, hvor alle partier er repræsenteret, og udvalgets rolle i ordningen vil blive beskrevet tydeligere.

Overtagelser:

- Sagsområderne lufttrafikkontrol, fyrvæsen, søret og epidemilovgivning overtages, og overtagelse af landslægeembedet forberedes.
- Færøerne påtager sig ansvaret for 25 millioner kr. af finansieringen af socialforsorgsområdet årligt. Statens tilskud reduceres tilsvarende. Hvis den økonomiske situation ændrer sig, og væksten bliver negativ, bliver planen revideret.
- Der arbejdes for, at færøsk bliver det formelle retssprog i Færøernes Ret.

Forsvar og sikkerhed:

- Alle beslutninger om Færøernes sikkerhed og forsvar skal træffes af færøske myndigheder. Dette vil blive sikret via samarbejde og aftaler med Danmark og andre lande.

- Alle beslutninger om Færøernes sikkerhed og forsvar skal tages med udgangspunkt i det faktum, at Færøerne hører til den vestlige verden og skal samarbejde med forsvarsalliancen NATO. I alle beslutninger om Færøernes sikkerhed og forsvar skal der tænkes på den fælles sikkerhed i de nordlige havområder.
- Landsstyret rådfører sig i alle vigtige sager med Lagtingets Udlandsudvalg (det udenrigs- og forsvarspolitiske udvalg), og overordnede beslutninger forelægges Lagtinget til stillingtagen.
- Der udarbejdes en beredskabsplan for, hvordan alvorlige krisesituationer skal håndteres.

Den oversatte koalitionsaftale kan læses i sin helhed på Rigsombuddets hjemmeside.

3.5 Folketingsvalg

Med hjemmel i grundloven vælges to af Folketingets medlemmer på Færøerne. Efter lov om folketingsvalg på Færøerne skal valg på Færøerne så vidt muligt ske samtidigt med afstemningen i Danmark. Ved folketingsvalget på Færøerne den 31. oktober 2022 opnåede Anna Falkenberg (Sambandsflokkurin) og Sjúrdur Skaale (Javnaðarflokkurin) valg. Valgdeltagelsen ved folketingsvalget på Færøerne den 31. oktober 2022 var 71,3 pct. i forhold til 70,3 pct. ved valget i 2019.

3.6 Danske institutioner på Færøerne

Rigsombudsmanden på Færøerne

Rigsombudsmanden på Færøerne er en institution under Statsministeriet.

Rigsombudsmanden på Færøerne er rigets øverste repræsentant på Færøerne og er bindeleddet mellem hjemmestyret og rigsmyndighederne, bortset fra de områder, hvor andre danske myndigheder er repræsenteret på Færøerne (politi, retsvæsen m.fl.).

Rigsombudsmanden har sæde i Lagtinget og adgang til at deltage i forhandlinger om alle fællesanliggender, dog uden stemmeret.

Rigsombuddets hovedopgaver består bl.a. af at:

- Behandle en række sager vedrørende lovgivningsanliggender, herunder ikraftsættelse af rigslovgivning for Færøerne.
- Udarbejde periodiske orienteringer, som alle kan abonneres på, om aktuelle økonomiske og politiske forhold på Færøerne.
- Varetage opgaver i forbindelse med valg på Færøerne til Folketinget samt eventuelle folkeafstemninger, der besluttet af Folketinget.
- Medvirke ved planlægning og afvikling af besøg på Færøerne af Kongefamilien, Folketinget, regeringen m.fl. og at deltage i den mødevirksomhed, der er forbundet med besøget.
- Udarbejde to publikationer: Årsberetning for Færøerne, der indeholder en ajourført beskrivelse af færøske samfundsforhold, samt Lovregister for Færøerne.
- Indstille til kongelige hædersbevisninger.
- Varetage sekretariatsarbejde for Dansk-Færøsk Kulturfond samt varetage rollen som bestyrelsesformand for fonden.
- Behandle ansøgninger om fri proces.
- Behandle ansøgninger om indfødsret for nordiske statsborgere.
- Udstede CPR-numre.
- Udstede MitID.
- Varetage opgaver i forbindelse med legalisering af dokumenter udstedt af færøske myndigheder.

Der er ansat ni medarbejdere ved Rigsombudsmanden på Færøerne.

Arktisk Kommando

Arktisk Kommando er en operativ territorial kommando med et ansvarsområde, der strækker sig fra farvandet omkring Færøerne i øst, Grønlandshavet og det Arktiske Hav i nord, henover Danmarkstrædet og Irmingerhavet til Davisstrædet og Baffin Bugten mellem Canada og Grønland.

Arktisk Kommando har hovedkvarter i Nuuk samt et mindre kontor i København og er bemanded med personel fra hvert af de tre værn, forsvarrets styrelser samt civile.

Ud over hovedkvarteret består Arktisk Kommando af forskellige stationer placeret i Grønland, samt Forbindelseselement Thule på Thule Air Base og Forbindelseselement Færøerne. Forbindelseselement Færøerne er fysisk placeret i Tórshavn og er bemanded

med fem militært ansatte og én civil. Derudover råder Forbindelselementet året rundt over kapaciteter fra Søværnet og Flyvevåbnet til at gennemføre overvågning, suverænitetshævdelse og fiskerikontrol i færøsk farvand.

Færøernes Politi

Færøernes Politi udgør én samlet politikreds, som dækker Færøernes 29 kommuner. Færøernes Politi er opdelt i tre politidistrikter: Nord, Midt og Syd. Hovedstationen ligger i Tórshavn. Der er endvidere lokalstationer i Klaksvík, Runavík, Sandur, Tvøroyri og i lufthavnen. Anklagemyndigheden, som er placeret i Tórshavn, er én samlet advokatur med en bred opgaveportefølje, der omfatter almene og specielle straffesager samt kvalitet og udvikling. Straffesager føres ved Retten på Færøerne.

Retten på Færøerne

Retten på Færøerne er placeret i Tórshavn og virker som en del af Danmarks Domstole. Retten er delt op i syv afdelinger: civilretsafdelingen, fogedretten, skifteretten, regnskab- og notarialkontor samt strafferetten og Færøernes Ulykkesforsikringsråd. Ankesager fra Færøernes Ret behandles af Østre Landsret, som regelmæssig rejser til Færøerne for at behandle disse sager. Højeste retsinstans er Højesteret.

Landslægeinstitutionen på Færøerne

Landslægeinstitutionen er en statslig institution på Færøerne under Sundhedsministeriet og hører i faglig henseende under Styrelsen for Patientsikkerhed. Landslægeinstitutionen er nærmere beskrevet i kap. 8.

Kriminalforsorgen på Færøerne

Kriminalforsorgen på Færøerne er én institution, som både huser Færøerne Arrest og KiF Færøerne (Kriminalforsorgen i Frihed). Hovedsædet ligger i Mjorkadalur, med et lokalkontor i Tórshavn. Arresten har 14 pladser og består af tre afdelinger til henholdsvis arrestanter og afsonere. Færøernes Arresten hører under Institution Østsjælland, Bornholm og Færøerne.

En dansk/færøsk arbejdsgruppe anbefalede i en udredning om fængselsforholdene i 2021 at bygge et nyt fængsel på Færøerne. Den 7. juni 2022 underskrev statsministeren

og lagmanden en hensigtserklæring om at opføre et nyt fængsel på Færøerne. Der arbejdes for, at fængslet kan være etableret i 2029.

Søfartsstyrelsen Færøerne

Søfartsstyrelsens aktiviteter på Færøerne omfatter drift og vedligeholdelse af 26 fyr, Differential Global Positioning System (DGPS) station Tórshavn samt tågesignaler ved Akraberg og Borin Fyr. Der er ved Søfartsstyrelsen Færøerne ansat tre medarbejdere på fuld tid og ti vederlagslønnede fyrpassere. Lagtinget har den 12. maj 2023 vedtaget overtagelse af sagsområdet farvandsafmærkning og fyrvæsen pr. 1. juni 2024. Det følger af lov om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder, at reale aktiver, herunder færøske fyr, samt DGPS-station i Tórshavn, overdrages til Færøerne i forbindelse med overtagelsen.

3.7 Kommunale forhold

Kommunale forhold er et færøsk særanliggende. Da den kommunale styrelseslov trådte i kraft den 1. januar 2001, var der 48 kommuner. Siden da er der sket flere frivillige kommunesammenlægninger, og der er i dag 29 kommuner.

Kommunerne var frem til 2014 repræsenteret i to forskellige kommuneforeninger, hvorefter alle kommuner slog sig sammen i Kommunufelagid, hvis formål er *“at arbejde for fælles interesser, større kommunal selvbestemmelse og bedre samarbejde mellem kommunerne”*.

Valg til by-og bygderåd og den kommunale styrelsesordning

Reglerne for kommunalvalg er fastsat ved lagtingslov nr. 44 af 19. juni 1972 om valg til samtlige færøske kommuner. Der afholdes valg hvert fjerde år, den anden tirsdag i november. Det seneste valg blev afholdt den 10. november 2020.

Reglerne om det kommunale styre findes i lagtingslov nr. 87 af 17. maj 2000 om kommunestyre. Denne lagtingslov er de færøske kommuners styrelseslov og indeholder regler om de styrende organer, det vil sige by- eller bygderådene, udvalgene og by- eller bygderådsformanden. Endvidere fastsætter loven visse regler for kommunernes økonomiske forvaltning og regulerer tilsynet med kommunerne.

Landsstyremedlemmet for kommunale anliggender udøver tilsyn med, at kommunale beslutninger er i overensstemmelse med lovgivningen. Landsstyremedlemmet for

finansanliggander udøver tilsyn med kommunernes økonomiske forhold og fastsætter regler om ansvarsforpligtelser, kaution o.l. og om tilsagn om regelmæssige ydelser, som kommunen ikke efter loven er forpligtet til at udbetale.

Kommunerne skal løbende rapportere årsbudgettet, vedtagne tillægsbevillinger og månedsopgørelser samt sende det reviderede årsregnskab til Fíggjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggander). Såfremt en kommunes nettogæld udgør mere end svarende til én nettoligning, kan landsstyremedlemmet for finansanliggander under visse forudsætninger give by- eller bygderåd meddelelse om at foretage nødvendige ændringer.

Kommunale opgaver

De vigtigste kommunale opgaver er fastlagt ved lagtingslove som funktioner inden for større samfundsmæssige ordninger, f.eks. ældrepleje og børnepasning. Ud over disse varetager kommunerne en række mere serviceprægede opgaver på vegne af kommunernes beboere, f.eks. veje, vandforsyning, havne, biblioteker, idrætspladser og idrætshaller.

I 2015 overgik ældrepleje m.m. fra at være et landsanliggende til at være kommunalt ansvarsområde, hvor alle kommuner på nær Tórshavn kommune blev pålagt at indgå i kommunale samarbejder om at løse opgaven.

En del kommuner har anvendt store beløb til udbygning af havne- og landingspladser, idet disse – med landskassetilskud – bygges og drives af kommunerne. Endvidere dækker kommunerne udgifter til anlæg og vedligeholdelse af veje, som ikke er landsveje og til gadebelysning. Kommunale opgaver er i øvrigt anlæg og vedligeholdelse af kloakker, renovation, anlæg og vedligeholdelse af kirkegårde, vandforsyning og brandvæsen.

Byplansloven pålægger hver kommune at have en godkendt byggevedtægt for alle bygder i kommunen. Herudover skal alle kommuner vedtage og lave en beredskabsplan. Kommunerne kan dog være fælles om beredskabet.

Tórshavn kommune har som den eneste kommune etableret eget anlæg til affaldsforbrænding. De fleste kommuner har sluttet sig sammen i Færøernes Interkommunale Renovationsselskab (IRF) om et fælles affaldsforbrændingsanlæg i Leirvík. Alle kommunerne er fælles om elforsyningen i det kommunale el-selskab SEV.

4 Økonomi

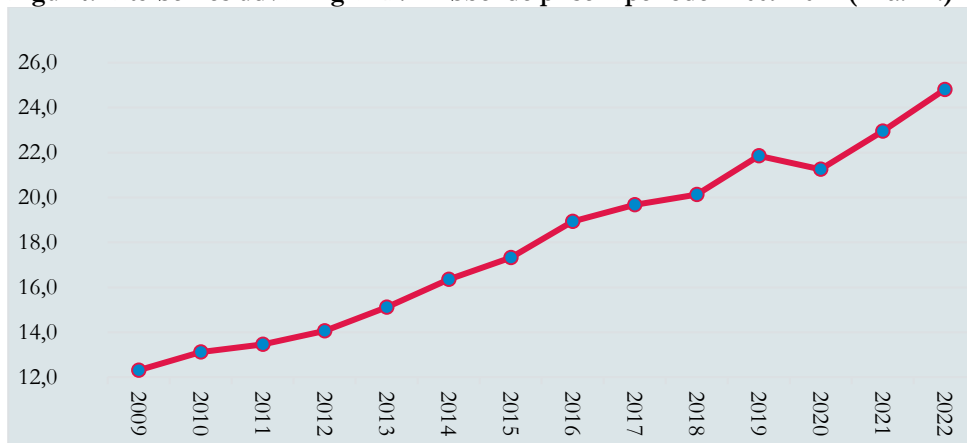
Lakseopdræt ud for Tinibólmur

4.1 Aktuelle økonomiske forhold

Færøernes økonomi er i fortsat fremgang efter den kortvarige opbremsning i begyndelsen af covid-19-pandemien i 2020. Der er et stigende pres på arbejdsmarkedet; beskæftigelsen er høj og ledigheden historisk lav. Efter en kraftig stigning i inflationen i 2022, er stigningen nu aftagende.

Efter et fald i 2020 steg bruttonationalproduktet (BNP) i 2021 til 22,9 mia. kr. i løbende priser, hvilket svarer til omkring 431.000 kr. pr. indbygger. Figur 4.1 viser udviklingen i Færøernes BNP fra 2009 til 2022. Som grafen viser, er Færøernes BNP fordoblet i løbet af de seneste år.

Figur 4.1 Færøernes udvikling i BNP i løbende priser i perioden 2009-2022 (mia. kr.)

Anm: BNP for 2022 er baseret på en vurdering af væksten på 8,1 pct.

Kilde: Hagstova Føroya/Landsbankin

Búskaparráðið (Færøernes Økonomiske Råd – herefter ”Rådet”) vurderede i sin efterårsredegørelse fra september 2023, at økonomien fortsat er i vækst. Rådet vurderer, at væksten i BNP i 2023 og 2024 bliver på henholdsvis 5,9 pct. og 1,4 pct. i løbende priser. Hagstovan har nu også opgjort BNP i faste priser¹. Realvæksten har i perioden 2008-2021 været på 2,6 pct.

Rådet har vurderet, at Færøerne står overfor en finanspolitisk holdbarhedsudfordring, og at det er nødvendigt at lave reformer, som bl.a. forhøjer pensionsalderen yderligere, og som vil påvirke både landskassens indtægter og udgifter positivt.

Pensionsalderen på Færøerne forhøjes frem mod 2030 fra 67 år til 68 år. Pensionsalderen kan højst stige et halvt år hvert femte år. De seneste 25 år er levealderen i gennemsnit steget med 1 år hvert femte år. Ifølge tidligere udmeldinger fra Rådet, vil forhøjelsen af pensionsalderen løse knap ¼ af holdbarhedsproblemet, og der er således behov for yderligere reformer. Det skal også ses i sammenhæng med, at en del af pensionsindbetalingerne beskattes på indbetalingstidspunktet, og at landskassen således understøttes af indtægter nu, hvor de tilknyttede udgifter først afholdes, når borgerne går på pension og har et større forbrug af offentlige velfærdsydelser.

Rådet peger fortsat på, at der er behov for, at der føres en holdbar finanspolitik, hvilket ifølge Rådet bl.a. ikke har været tilfældet med underskud i både landskassen og i

¹ 2010 priser

kommunekasserne i en situation med gode konjunkturer. Rådet foreslår, at der indføres et finanspolitisk regelværk, der begrænser udgiftsvæksten, at der ikke vedtages forslag, som øger de fremtidige offentlige udgifter, og at der fokuseres på, hvordan arbejdsstyrken kan øges, hvis der indføres eksempelvis kortere arbejdsuger. Rådet foreslår, at særordninger nedlægges. Det er f.eks. særskatteordning for færinger, som arbejder i udlandet, offentlig støtte til fiskeindustrien gennem fiskeindustriordningen, støtte til søfolk gennem sømandsfradraget og støtte til fiskeflåden gennem makrelkvoter.

Nationalbanken opfordrede også i sin økonomiske analyse for 2022¹ landsstyret til at fokusere på udfordringerne i forhold til de demografiske ændringer. Nationalbanken gør bl.a. opmærksom på, hvor sårbar Færøerne er i forhold til andre nordiske lande, da en stor andel af befolkningstilvæksten skyldes indvandring, samt der kan være store udsving til ind- og udvandring.

4.2 Prisudviklingen

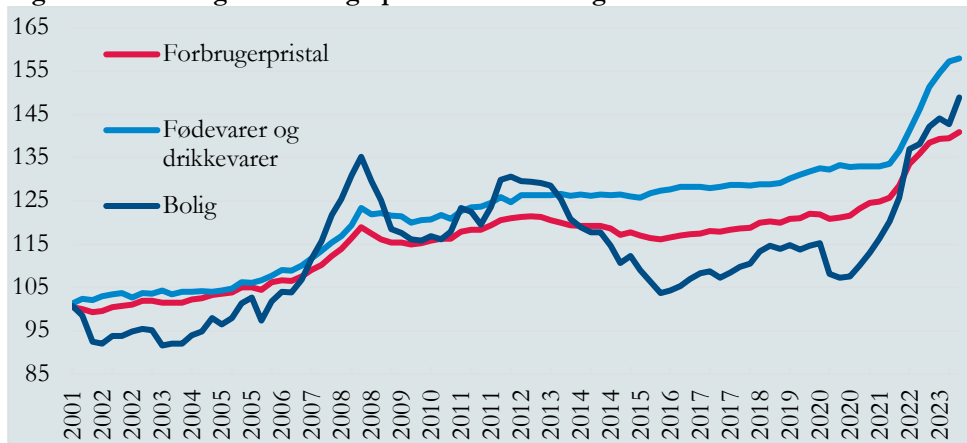
Selv om Færøerne er en del af det danske valutaområde, varierer priserne på Færøerne fra danske priser. Årsagen er bl.a. tilskuds- og afgiftspolitikken samt fragtomkostninger.

Forbrugerpristallet steg med 3,7 pct. fra august 2022 til august 2023. Forbrugerpristallet var på sit højeste i november 2022 med en stigning i forhold til 2021 på 10,1 pct. Prisstigningerne er dog meget svingende på forskellige varekategorier: Priserne på fødevarer steg i perioden med 8,0 pct. og kategorien ”boligudgifter” med 7,8 pct. Det er begge kategorier, som betyder meget for det samlede forbrugerpristal. Renteudgifterne er steget med knap 60 pct. fra august 2022 til august 2023. Figur 4.2 viser udviklingen i forbrugerpristallet frem til 3. kvartal 2023.

Forbrugerpristalsvæksten på 3,7 pct. er noget lavere end i de øvrige nordiske lande og EU-landene, undtagen Danmark, som ligger på 2,4.

¹ Nationalbankens analyse for 2023 er ikke udkommet ved redaktionens afslutning.

Figur 4.2 Udviklingen i forbrugerpristallet fra 2001 og frem til 3. kvrt. 2023

Anm: Index 100 = 2001

Kilde: Hagstova Føroya

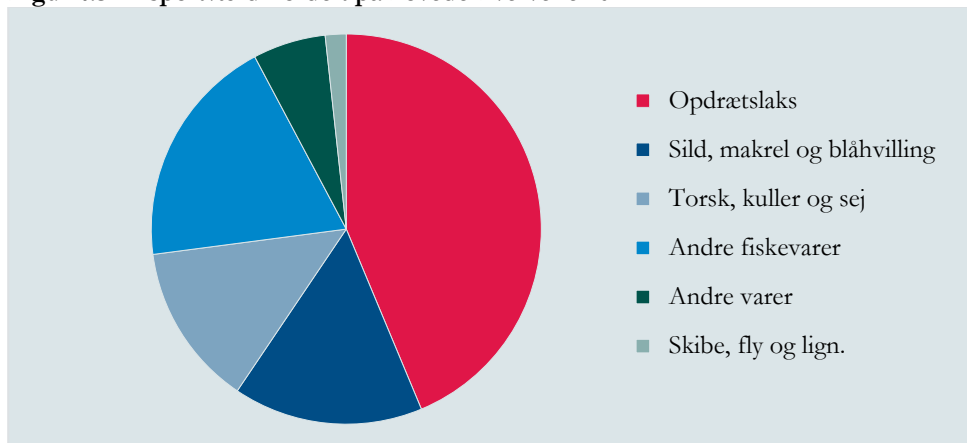
4.3 Eksport og import

Eksport

Den færøske økonomi har ændret sig fra tidligere at være drevet af eksportindtægter fra det traditionelle fiskeri efter torsk, kuller og sej til nu i væsentlig højere grad at udgøres af eksport af opdrætslaks og pelagisk fisk (sild, makrel og blåhvilling).

Der har været en positiv udvikling i eksportindtægterne siden 2010, især trukket af en øget eksport af laks, sild og makrel. Efter et mindre fald i 2020 er eksporten igen stigende. Den samlede eksportværdi for 2022 var på 12,7 mia. kr., hvilket svarer til en vækst på 26 pct. i forhold til 2021. Den store stigning er et udtryk for de høje priser, da mængderne i samme periode er faldet med 6 pct. Figur 4.3 viser eksportværdien for 2022 fordelt på hovederhvervene.

Figur 4.3 Eksportværdi fordelt på hovederhvervene 2022

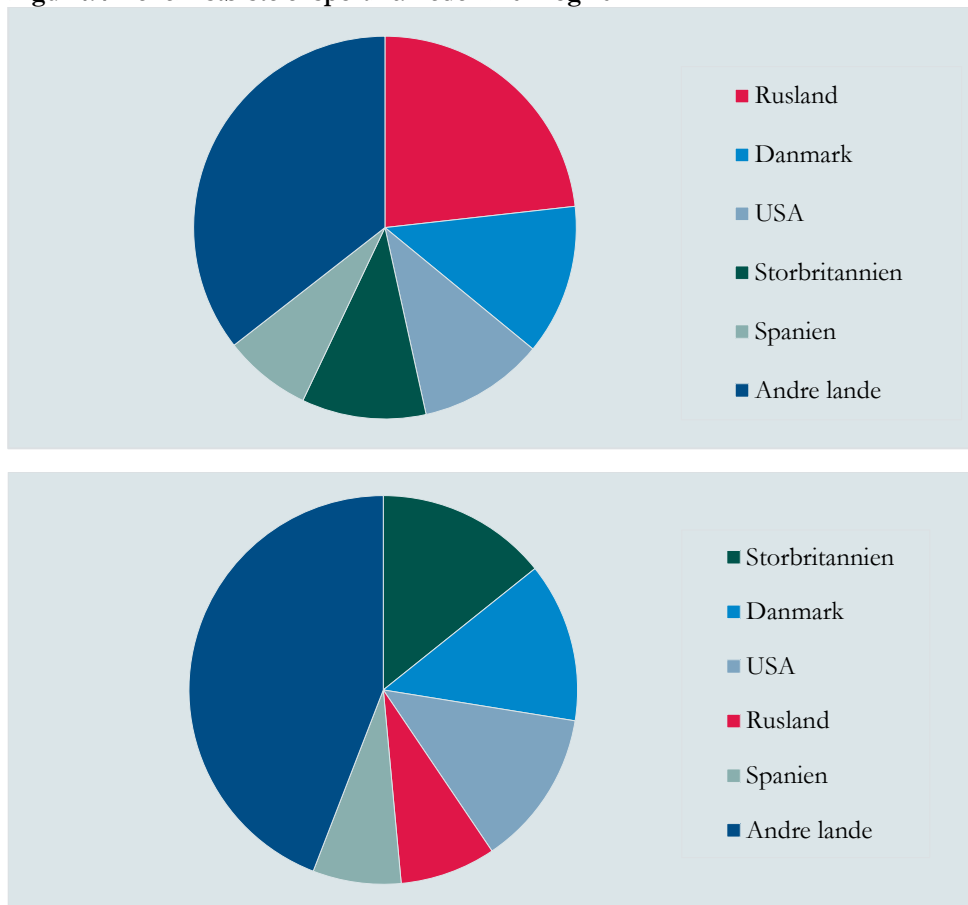
Kilde: Hagstova Føroya

Udviklingen i eksportværdien fordelt på hovederhverv 2018-2022 kan ses i bilag 4.1. Selv om værdien af lakseeksporten er steget med over 5,5 mia. kr., er eksportandelen faldet. Det samme er gældende for pelagisk fisk.

Tal for perioden januar-september 2023 viste en eksportværdi på 9,5 mia. kr., hvilket er ca. 400 mio. kr. mere end tilsvarende periode i 2022.

Udviklingen i Færøernes eksport i pct. fordelt på bestemmelsesland 2018-2022 kan ses i bilag 4.2. Rusland var det største eksportmarked i 2021, hvorimod det blev det fjerde største i 2022. Storbritannien blev det største, tæt efterfulgt af Danmark og USA. Figur 4.4 viser eksportandel til de fem lande, som Færøerne eksporterede mest til i 2021 og 2022. Opdrætserhvervet meddelte tidligt efter Ruslands invasion af Ukraine, at man ville stoppe salget af laks til Rusland.

Figur 4.4 De fem største eksportmarkeder i 2021 og 2022

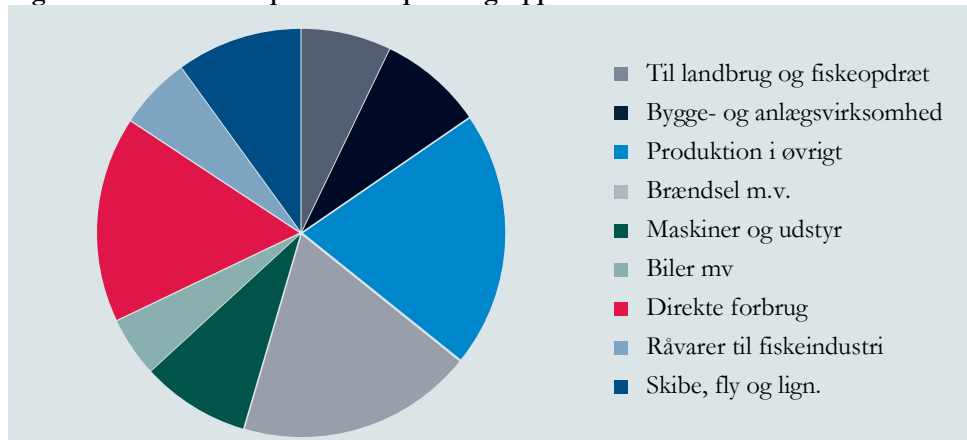
Kilde: Hagstova Føroya

Som det ses i figur 4.4, kom de fem største eksportmarkeder til at betyde mindre i den samlede eksport. Eksporten til Rusland fylder stadig noget i 2023. I sommeren 2023 blev havnene lukket for russiske skibe, som ikke er omfattet af fiskeriaftalen med Rusland, og det fik betydning for salg og tjenester til russiske skibe. I december 2023 er fiskeriaftalen med Rusland fornyet. Aftalen indebærer, at Rusland kan fiske en større andel i færøsk farvand og det kan betyde, at flere russiske skibe kommer i færøske havne.

Import

Fra 2015 har importen været støt stigende, og fra 2021 til 2022 steg den med knap 2,9 mia. kr. Importen var i 2022 på 12,1 mia. kr., svarende til en vækst på 31 pct. i forhold til 2021. Figur 4.5 viser Færøernes import af varer fordelt på hovedgrupper.

Figur 4.5 Færøernes import fordelt på varegrupper 2022

Kilde: Hagstova Føroya

Udviklingen i importen fordelt på varegrupper i perioden 2018-2022 kan ses i bilag 4.3. Der var stigning i importen i alle hovedgrupper, men stigningerne er meget forskellige fra 1,8 pct. til direkte forbrug og over 70 pct. til brændsel. Importen af skibe, fly og lign. varierede meget fra år til år, og disse tal dækker typisk over meget store enkeltstående investeringer i især supply- og fiskeskibe.

Den største andel af den færøske import, 23 pct., kommer traditionelt fra Danmark, men andelen er faldende. Andre lande, der importeres en del fra, er Holland, Norge, Tyskland og Kina.

Handelsbalancen

Overskuddet på handelsbalancen (ekskl. skibe og fly) var i 2022 på knap 1,6 mia. kr., hvilket er næsten en fordobling i forhold til 2021. Dette nærmer sig overskuddet fra 2019, jf. tabel 4.1.

Tabel 4.1 Færøernes handelsbalance 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Eksport	8.023	9.534	8.401	10.062	12.704
Skibe og fly	90	94	225	197	220
Ekskl. skibe og fly	7.934	9.439	8.176	9.864	12.484
Import	7.747	8.188	8.152	9.284	12.134
Skibe og fly	213	462	349	273	1.212
Ekskl. skibe og fly	7.534	7.725	7.803	9.010	10.922
Handelsbalancen	277	1.346	249	778	571
Skibe og fly	-124	-368	-124	-76	-992
Ekskl. skibe og fly	400	1.714	373	854	1.562

Kilde: Hagstova Føroya

4.4 Betalingsbalancen

Den færøske betalingsbalance omfatter foruden handelsbalancen bl.a. tjenesteydelser (søtransport, rejser mv.), lønninger, renter samt overførsler fra den danske stat (statens tilskud) og Danmarks Nationalbank (andel af Nationalbankens overskud). En oversigt over den færøske betalingsbalances løbende poster fremgår af tabel 4.2.

Tabel 4.2 Færøernes betalingsbalance 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Løbende indt. fra udlandet	13.154	14.996	12.661	14.364	18.062
Løbende udg. til udlandet	11.949	12.787	11.271	12.952	16.787
Betalingsbalancen saldo	1.206	2.208	1.389	1.412	1.275

Kilde: Hagstova Føroya

Der har været stort overskud på betalingsbalancen siden 2013, men overskuddet for 2022 er dog mindre end de seneste år.

Der er ifølge Landsbanki Føroya (Landsbanken) to hovedårsager til, at Færøerne gennem en længere periode har haft et stabilt overskud på betalingsbalancen. Den ene er, at pensionsopsparingen er forøget markant i en årrække. I 2012 var de årlige indbetalinger til pensionsopsparing omkring 500 mio. kr. I 2021 var de 1,1 mia. kr. Den anden årsag er, at flere store færøske virksomheder har haft store overskud i de seneste år.

4.5 Udlandsgæld

Landskassens bruttogæld udgjorde 3,54 mia. kr. eller 13,8 pct. af BNP ved udgangen af 2022. I juni 2023 optog landskassen et 3-årigt lån på 900 mio. kr., hvoraf 550 mio. kr. blev anvendt til at tilbagebetale et lån (refinansiering) og 350 mio. kr. til at øge landskassens likviditet. Færøsk lovgivning kræver, at landskassens likviditet skal være 15 pct. af BNP, og kravet til landskassens likviditet steg med 350 mio. kr. fra 2022 til 2023. Selv om landskassen har forøget sin bruttogæld, er nettogælden stadig den samme. Gældsniveauet er internationalt set beskedent. Renten på gælden har desuden været lav og lå på 0,73 pct. i gennemsnit ultimo 2022. Stigninger i renteniveauet påvirker dog også landskassегælden, og lånet på de 900 mio. kr. har en rente på 3,625 pct.

Landskassens rentebærende bruttogæld¹ var på 3,8 mia. kr. den 30. juni 2023, og landskassens likviditet var på 3,5 mia. kr. på samme tidspunkt. Nettogælden er således blot på 0,3 mia. kr. eller 1,2 pct. af BNP i 2022.

Færøernes internationale kreditvurdering, der i august 2019 blev opgraderet fra Aa3 til Aa2 med stabile udsigter, blev i august 2023 fastholdt af Moody's. Begrundelser for vurderingen er bl.a., at Færøerne har finanspolitisk autonomi, som giver et højt niveau af fleksibilitet takket være den stærke likviditetsposition, og at gælden er stabil.

Ratingen er fortsat begrænset af den høje eksponering mod fiskeindustrien samt store investeringer i forbindelse med undersøiske tunneller og befolkningstilvækst. Det bemærkes i vurderingen, at en højere rating forudsætter en reduktion i landskassens gældsniveau og et bredere erhvervsgrundlag, der er mindre afhængig af fiskeriet. En lavere rating kan blive aktuel, hvis relationerne til Danmark svækkes, gælden vokser væsentligt, der forekommer strukturelle finansielle underskud over flere år, eller der sker en nedgang i fiskeriet.

Tabel 4.3 viser Landsbanki Føroyas oversigt over den færøske ØMU-gæld, som er et bruttogældsbegreb, der omfatter gælden for landskassen, kommuner og sociale fonde, og som bruges til at sammenligne gæld med andre lande.

¹ Opgjort til markedsværdi

Tabel 4.3 Offentlig gæld 2022 og 2023 (ØMU-gæld) (mio. kr.)

	Gæld	Estimeret gæld
	2022	2023
Landskassen	3.541	4.093
Kommunerne	1.174	1.340
Tórshavn Havn	-194	-178
Sociale fonde	0	0
Eysturoyar-/Sandoyar-tunnellerne	2.641	2.641
ØMU-gæld	7.162	7.896
Gæld i pct. af BNP	28,2	30,2

Anm.: Ultimo 2023 viser nominal gæld og ikke markeds-gæld, som 2022 er opgjort til.

De sociale fonde er AMEG (fælles arbejdsmarkedspensionsfond) og ALS (arbejdsløshedskasse og arbejdsamvisning)

Kilde: Landsbanki Føroya

Ifølge Landsbanki Føroya er den offentlige bruttogæld på Færøerne relativt mindre end bruttogælden i EU-landene. Den ligger på niveau med Danmarks, Norges og Sveriges, mens Islands og Finlands ligger over.

4.6 De offentlige finanser

De offentlige finanser på Færøerne omfatter landstyre, kommunerne samt en række offentlige institutioner og fonde. Hertil kommer statens tilskud.

Fra hjemmestyreordningens indførelse i 1948 til i dag har de færøske myndigheder overtaget ansvaret for en stadig større del af de offentlige opgaver på Færøerne. Hvor overtagelsen af et sagsområde er sket som et særanliggende, har de færøske myndigheder samtidig overtaget det fulde økonomiske ansvar for områdets finansiering. Hvor de færøske myndigheder ved lov har overtaget det regelfastsættende og administrative ansvar for et fællesanliggende inden for en meget overordnet ramme, en såkaldt § 9-overtagelse, har de færøske myndigheder ligeledes overtaget det fulde økonomiske ansvar, men med et generelt statsligt tilskud. Samtidig er det fuldt ud op til de færøske myndigheder at prioritere og beslutte niveauet for områderne.

Landskassens økonomi

De budgetmæssige rammer for hjemmestyrets økonomi fastlægges i den færøske finanslov, og de faktiske indtægter og udgifter i et finansår registreres i landskassens regnskab.

Landskassens drifts-, anlægs- og udlånssaldo for finansåret 2022 viste et overskud på 195 mio. kr. Der er på finansloven for 2023 (FL23) budgetteret med et overskud på drifts-, anlægs- og udlånssaldoen (DAU) på 144 mio. kr. eller skønsmæssigt 0,6 pct. af BNP, jf. tabel 4.4.

Fígjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender) har oplyst, at dertil kommer omtrent 300 mio. kr. i ubrugte anlægsbevillinger i 2022, som er blevet overført til 2023. Det forventes, at omtrent 190 mio. kr. af disse vil blive anvendt i 2023, hvilket vil medføre en tilsvarende forringelse af DAU-saldoen i 2023. Der forventes endvidere tillægsbevillinger på omtrent 55 mio. kr. på udgiftssiden i 2023¹. Til gengæld forventes de realiserede indtægter i 2023 at blive 50 mio. kr. højere end budgetteret i finansloven. Med andre små udsving er der samlet set skønnet et underskud på DAU-saldoen på omtrent 80 mio. kr. for 2023.

Tabel 4.4 Landskassens drifts- og anlægsudgifter 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
	R	R	R	R	Fl
Indtægter i alt:	5.853	5.762	6.325	6.715	6.967
Statens tilskud	642	642	642	642	617
Driftsudgifter	4.970	5.538	5.737	6.033	6.311
Anlægsinvesteringer	454	515	451	488	512
DAU-saldo	428	-291	138	195	144
Ekstraordinære indtægter/udgifter i alt	-144	-7	75	-164	-182
DAU-saldo inkl. ekstraordinære indtægter	284	-298	212	31	-38

Kilde: Fígjarmálaráðið

Som følge af især stærke konjunkturer var der overskud i landskassen i årene 2016-2019, og der blev i forlængelse heraf budgetteret med et overskud på FL20 på knap 200 mio. kr. Corona pandemien medførte imidlertid lavere indtægter fra bl.a. udbytter og højere udgifter til bl.a. hjælpepakker, hvilket resulterede i et underskud på knap 300 mio. kr., men i 2021 var der igen overskud i landskassen.

¹ Vurderinger fra landsstyreområdet for finansanliggender fra sidst i oktober 2023

Kommunernes økonomi

Kommunerne kom samlet set ud af 2022 med et underskud på DAU-saldoen på 34 mio. kr. For 2023 blev der budgetteret med et underskud på 168 mio. kr., men der er foreløbig vedtaget ekstrabevillinger på 396 mio. kr¹.

Drifts- og renteudgifter finansieres ved brug af likvider samt diverse skatteindtægter. Anlægsudgifter kan herudover finansieres ved optagelse af lån. En samlet opgørelse over kommunernes økonomi i perioden 2019-2023 ses i tabel 4.5.

Tabel 4.5 Kommunernes økonomi 2019-2023 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022	2023
	R	R	R	R	B
Skatteindtægter	3.044	3.142	3.180	3.404	3.211
Drifts- og anlægsudgifter i alt:	3.220	3.418	3.255	3.438	3.774
Driftsudgifter, netto	2.336	2.476	2.598	2.711	2.672
Anlægsudgifter, netto	872	931	646	706	1.074
Renteudgifter, netto	13	12	12	21	28
DAU-saldo	-176	-276	-75	-34	-564

Kilde: Fåggjarmålarávið

Ved udgangen af 2022 udgjorde de færøske kommuners samlede nettogæld omkring 800 mio. kr. Hertil kommer lån til bl.a. elselskabet SEV og det fælleskommunale renovationsselskab IRF.

Landsstyret skal ikke godkende de kommunale budgetter. For kommuner, hvis nettogæld er større end et års skatteindtægter, beregnet ud fra en skatteprocent på 23 pct., har landsstyret dog hjemmel til at kræve ændringer i budgettet. Kommunerne kan, uden landsstyrets godkendelse, optage nye lån, hvis nettogælden ikke er større end et års skatteindtægter. I 2023 blev loven ændret, således at der udover personskatteindtægter også indregnes overførsler fra landet, som kommunerne fik i forbindelse med, at kommunerne overtog ældreområdet i 2015. Det betyder i praksis, at kommunernes samlede låneloft er hævet 20 pct.

Årsregnskaber skal indsendes til landsstyret inden den 1. juni efter afsluttet regnskabsår. Derefter opstiller landsstyret et samlet regnskab.

¹ Vurderinger fra landsstyreområdet for finansanliggender fra sidst i oktober 2023

Statens udgifter på Færøerne

De statslige udgifter på Færøerne omfatter statens tilskud, refusion af visse pensionsudgifter og fra 1993 desuden krigspensioner samt udgifter til driften af statslige institutioner på Færøerne, herunder enkelte anlægsudgifter. Statens drifts- og anlægsudgifter (netto) vedrørende Færøerne i perioden 2018-2022 er vist i tabel 4.6. For en mere detaljeret oversigt henvises til bilag 4.4.

Tabel 4.6 Statens drifts- og anlægsudgifter på Færøerne 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Tilskud i alt:	729,5	729,7	730,7	730,2	729,9
Statens tilskud	641,8	641,8	641,8	641,8	641,8
Tilskud fra bonuspuljen	8,6	8,7	8,8	8,9	9,0
Krigspensioner	15,9	13,7	12,1	10,0	8,3
Lærerpensioner	29,1	29,9	30,8	30,8	30,5
Andre pensioner	34,1	35,6	37,2	38,7	34,2
Drifts- og anlægsudgifter statslige institutioner	308,9	261,1	402,9	450,4	381,9
I alt	1.038,4	990,8	1.133,6	1.180,6	1.111,8

Anm.: Bygningsstyrelsens udgifter fra centrale puljer er ikke medtaget i opgørelsen.

Kilde: Oplysninger fra statsinstitutioner samt finanslove, jf. også bilag 4.4.

Tilskuddene har i de senere år udgjort ca. 730 mio. kr., mens drifts- og anlægsudgifter til statslige institutioner varierer. De samlede statslige drifts- og anlægsudgifter på Færøerne udgjorde 1,1 mia. kr. i 2022. Opgørelsen omfatter alene de direkte udgifter, som staten yder enten som driftstilskud eller som udgifter til driften af de statslige institutioner på Færøerne. Indirekte udgifter, f.eks. som følge af samarbejdet mellem danske og færøske myndigheder, indgår ikke i opgørelsen.

Den samlede offentlige økonomi

Byrdefordelingen, der udtrykker fordelingen mellem landskassens og statens samlede drifts- og anlægsudgifter, har tidligere primært varieret i takt med landskassens udgiftsniveau. Et stigende niveau i landskassens drifts- og anlægsudgifter vil medføre, at statens andel typisk falder, mens et faldende niveau i landskassens drifts- og anlægsudgifter bevirker, at den statslige andel stiger. Med reduktionen af statens tilskud i 2002 som konsekvens af færøsk overtagelse af såkaldte § 9-områder, hvortil staten ydede tilskud, blev der ændret væsentligt på byrdefordelingen.

I midten af 1970'erne udgjorde statens andel af statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter ca. 40 pct., mens andelen i 1992 var faldet til 24 pct. I perioden 1993-1998 har statens andel af statens og landskassens samlede udgifter udgjort mellem 29 og 32 pct. Hjemmestyrets overtagelse af den offentlige forsyng og den resterende del af sagsområdet skolevæsen pr. den 1. januar 2002 og efterfølgende overtagelser efter overtagelsesloven har medført en reduktion af statens tilskud til Færøerne. Statens andel af statens og landskassens samlede drifts- og anlægsudgifter er således faldet til ca. 14,6 pct., jf. tabel 4.7.

Tabel 4.7 Statens og landskassens drifts- og anlægsudgifter 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Landskassen	5.207	5.424	6.053	6.188	6.521
Staten	1.038	991	1.134	1.181	1.112
I alt	6.245	6.415	7.187	7.369	7.633
Statens andel	16,6	15,4	15,8	16,0	14,6

Kilde: Tabel 4.4 og 4.6

4.7 Skatter og afgifter

Sagsområdet skatter og afgifter er overtaget som færøsk særanliggende. Det indebærer, at skatte- og afgiftsbestemmelser fastsættes og administreres af færøske myndigheder. Områdets status som særanliggende medfører samtidig, at de øvrige dele af riget (Danmark og Grønland) sidestilles med det øvrige udland i skatte- og afgiftsmæssig henseende. Færøerne er med i den fællesnordiske dobbeltbeskatningsoverenskomst, og Færøerne har derudover indgået dobbeltbeskatningsaftaler med en række andre lande.

Færøernes skattemyndighed TAKS opkræver indkomstskat, kapitalgevinstskat, merværdi- og omsætningsafgift (MVG – svarer til den danske moms), lønsumsafgift, vægtafgift, told- og fremstillingsafgifter, registreringsafgifter og en række andre afgifter til landskassen. Kommunernes indtægter kommer næsten udelukkende fra indkomstskatter.

De direkte skatter omfatter på Færøerne indkomstbeskatning af personer og selskaber samt rente- og udbytteskat. Der er hverken formueskat eller beskatning af fast ejendom.

Personbeskatning

Grundlaget for indkomstbeskatning af personer er den skattepligtige indkomst i kalenderåret. For personer med fuld skattepligt omfatter den skattepligtige indkomst al indkomst, uanset om den er indtjent på Færøerne eller i udlandet (globalindkomstprincippet). Som indkomst betragtes endvidere visse former for naturalydelse (fri bolig og bil mv.), mens lejeværdi af egen bolig ikke er skattepligtig.

Beskatningen af indbetalingerne til den obligatoriske pensionsopsparing er en progressiv beskatning. Skatten på pensionsbidrag for indkomster op til 230.000 kr. årligt beskattes med 30 pct. ved indbetaling og stiger herefter gradvist til 40 pct. for indkomster på over 330.000 kr. årligt.

Personer, der er begrænset skattepligtige, betaler 42 pct. af A-indkomsten i skat og 3,00 pct. til arbejdsmarkedspensionsordningen. Dog betales der 35 pct. af A-indkomsten i skat, hvis indkomsten er fra virksomhed om bord på skibe registreret i FAS (Færøernes Internationale Skibsregister) og tilsvarende skibe, der kan sidestilles med skibe registreret i FAS. Der skal ikke betales bidrag til arbejdsmarkedspensionsordningen af sådan indkomst.

For personer, der er fuldt skattepligtige til Færøerne, foretages der i forbindelse med den endelige skatteberegning enkelte fradrag i den beregnede bruttoskat, f.eks. folke- og førtidspensionsfradrag og børnefradrag. Herudover gives der i den beregnede kommuneskat et fradrag, der beløbsmæssigt varierer fra kommune til kommune.

Der ydes tilskud til renteudgifter, såfremt lånet er optaget til køb, opførelse, istandsættelse eller ombygning af egen bolig eller til uddannelsesformål. Rentetilskuddet er på 35 pct. af renteudgifterne, dog udgør det maksimalt udbetalte rentetilskud til boliglån 35.000 kr. årligt.

Det fradrag, der sammen med udlandsfradraget betyder mest for landskassen, er sømandsfradraget, som er et særligt fradrag for sømænd på 14 pct. i indkomsten, dog maks. 14 pct. af 470.000 kr.

Samlevende ægtefæller beskattes som udgangspunkt hver for sig, men der er mulighed for at udjævne indkomsterne. Det er muligt for en ægtefælle at overføre et eventuelt uudnyttet bundfradrag på op til 30.000 kr. til den anden ægtefælle.

Skatteloftet er 50 pct. Hertil kommer opkrævning af de tvungne bidrag til arbejdsløshedsforsikringsordningen (ALS), barselsordningen og arbejdsmarkedspensionsordningen, der reelt betyder, at skatteloftet i 2022 er 54,96 pct.

Opkrævning af indkomstskat har siden 1984 foregået som kildeskat.

Landsstyret har i november fremlagt et forslag til skatteomlæggelser, som giver lav- og mellemindkomster skattelettelse. Forslaget skal bl.a. gøre det fordelagtigt at arbejde fuldtid. Samtidig skal nogle af fradragsordningerne for færinger, som arbejder udenlands, reduceres over år. Forslaget er til behandling i Lagtinget.

Indkomstskatten til kommunerne beregnes af samme indkomst, som anvendes ved beregning af landsskatten, dog er bundfradraget 30.000 kr. Skatten udskrives med samme procent for alle skatteydere i kommunen (proportional beskatning).

Den gennemsnitlige kommunale skattesats er 20,08 pct. i 2023. Laveste kommunale skattesats er 16,00 pct. og den højeste 21,75 pct. Kommunerne kan frit fastsætte de kommunale skatteprocenter. Kirkeskatteprocenten er i 2023 fastlagt til 0,6 pct. i de fleste kommuner, dog har enkelte kommuner en kirkeskatteprocent på 0,9 pct.

Selskabsbeskatningen

Aktieselskaber mv. registreret på Færøerne betragtes som hjemmehørende på Færøerne og er derved skattepligtige til Færøerne af deres globalindkomst. Grundlaget for skatteansættelse af selskaber for et givet skatteår er selskabets indkomst i den regnskabsperiode, der udløber i eller falder sammen med det foregående kalenderår.

Som skattepligtig indkomst betragtes globalindkomsten (dvs. al indkomst uanset oprindelsesland) med fradrag af udgifter, som er anvendt til at erhverve, sikre og vedligeholde indkomsten. Fradrag omfatter således bl.a. løbende driftsudgifter (herunder renter af investerings- og driftsgæld), afskrivninger samt tab og henlæggelser til drifts- og investeringsfonde.

For iværksætterselskaber og selskaber med aktie/anpartskapital på 50.000 kr. og mere udgør selskabsskatten 18 pct. Provenuet fordeles med 70 pct. til landskassen og 30 pct. til kommunerne. Selskabsskatten udgør 49 pct. af den skattepligtige indkomst for selskaber med aktiekapital/anpartskapital på under 50.000 kr.

Kapitalgevinstskat

Der blev indført kapitalgevinstskat i 2001. Formålet med loven er at sikre en enklere og mere ensartet beskatning af alle former for kapitalindkomst. Alle, som har kapitalgevinster, skal, sammen med den almindelige selvangivelse, indlevere en kapitalgevinstskatteopgørelse, hvor alle skattepligtige gevinster og tab i henhold til kapitalgevinstskatteloven lægges sammen og beskattes med 18 pct. for juridiske personer og 35 pct. for fysiske personer.

Indirekte skatter

På Færøerne har de indirekte skatter traditionelt omfattet MVG (moms), told, fremstillingsafgifter, lønsumsafgift, vægtafgift, registreringsafgift på motorkøretøjer, rejseafgift, olieafgift, arveafgift samt andre former for punktafgifter.

Varer samt arbejds- og tjenesteydelser pålægges MVG på 25 pct., idet der dog er en række undtagelser, eksempelvis er visse bøger undtaget.

Arveafgiftsgrundlaget er fastlagt i en ældre lov og beregnes efter mere lempelige regler end den danske arveafgift.

Der er fastsat produktionsafgifter på øl, sodavand, chokolade og sukkervarer. Afgifterne på disse varer er øget væsentlig de seneste par år. Derudover opkræves lønsumsafgift fra virksomheder indenfor sundheds-, forsikrings- og banksektoren.

Vejafgift og registreringsafgifter betales af motorkøretøjer o.a. I 2008 blev der indført en såkaldt CO₂-afgift på motorkøretøjer. Denne afgift fastsættes i forhold til, hvor stor en mængde CO₂ det pågældende motorkøretøj udleder. Lastbiler, busser og varevogne er ikke omfattet af reglerne om CO₂-afgiften, men betaler i stedet en særlig miljøafgift. For at ansøre til køb af miljøvenlige biler har man foretaget ændringer i loven om registrering af motorkøretøjer således, at der i en periode delvist er fritagelse for betaling af MVG i forbindelse med køb af henholdsvis el- og hybridbiler.

I 1986 blev der indført en særlig afgift på brændselsolie m.v. Provenuet ved afgiften tilfalder landskassen. Olieafgiften er 0,80 kr. pr. liter. Afgift på udlandsrejser fra Færøerne blev indført med virkning fra 1987. Afgiften er 65 kr. pr. rejsende.

I landsstyrets skatteomlægning er der lagt op til en forhøjelse af grønne afgifter. Forslaget er til behandling i Lagtinget.

Der har siden 2011 været pålagt en afgift på fiskeressourcer. Siden 2014 har der også været pålagt en afgift på opdrætserhvervet.

Udviklingen over det samlede skatte- og afgiftsprovener i årene 2018-2022 fordelt på hovedtyper kan ses i bilag 4.5.

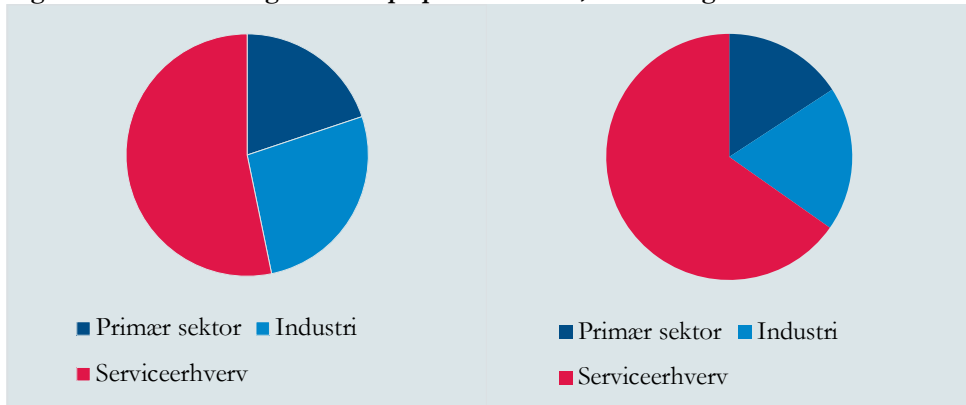
5 Erhverv

Skibsvæftet MEST i Tórshavn

Ligesom i andre lande er serviceerhvervene på Færøerne kommet til at fylde stadig mere i forhold til den primære sektor og industrien. Figur 5.1 viser en sammenligning af lønudbetalinger i 1985 (til venstre) med lønudbetalinger i 2022 (til højre).

Figur 5.1 Løndbetalinger fordelt på primær sektor, industri og serviceerhverv

Kilde: Hagstova Føroya

Der er gennem årene sket en stor udvikling i serviceerhvervene, bl.a. inden for turismen, men det er i høj grad fisk og fiskevarer, herunder opdrætslaks, som udgør størstedelen af Færøernes samlede eksportindtjening.

Færøernes erhvervsstruktur er primært baseret på fisk, der fanges, produceres og eksporteres. Men fiskearterne varierer, og både vilkårene og markederne er forskellige. Fiskeriet kan overordnet opdeles i fire kategorier:

- Det internationale fiskeri, hvor der gennem aftaler med andre lande (Grønland, Island, Rusland, Norge, EU og Storbritannien) og regionale fiskeriorganisationer gives mulighed for, at færøske fiskefartøjer kan fange fisk, herunder skaldyr, pelagisk fisk og bundfisk.
- Lokal pelagisk fisk, hvor der fiskes sild, makrel og blåhvilling. Pelagisk fisk fiskes i perioder, alt efter hvornår den er i færøsk farvand, og hvornår den har den bedste kvalitet. Adgang til andre farvande og kvoter på pelagisk fisk forhandles løbende med kyststaterne i Nordøstatlantien, så man samlet set forsøger at holde sig inden for ICES' (The International Council for the Exploration of the Sea) anbefalinger.
- Lokal bundfisk såsom torsk, kuller og sej fiskes i færøsk farvand. Denne del af fiskeriet har i de sidste år haft det svært bl.a. på grund af nedgang i fiskebestanden. For 20 år siden havde dette fiskeri en meget større handelsværdi end de andre kategorier, men det er markant ændret. ICES

anbefalede i slutningen af november 2022, at torskefiskeriet blev indstillet i to år, og at fiskeriet af sej blev reduceret væsentligt.

- Den sidste kategori er lakseopdræt, som har helt andre grundvilkår end fiskeriet.

5.1 Fiskeri

Fiskeriterritoriet ved Færøerne er fastsat i en anordning fra 1976 om fiskeriterritoriet ved Færøerne, og fiskerigrænsen blev i 1977 udvidet til 200 sømil. Oversigt over territoriet fremgår af Vørn's (Færøernes fiskeriinspektion) hjemmeside.

Fiskerierhvervets store betydning for samfundet og de enorme værdier, der er forbundet med erhvervet, gør, at fiskeripolitik og -lovgivning generelt har stor politisk opmærksomhed. Der er de seneste år sket store ændringer i fiskerilovgivningen.

Den 1. januar 2018 trådte en ny fiskerilovgivning i kraft. Loven om forvaltning af havressourcer indeholdt nogle grundlæggende ændringer af fiskeriforvaltningen. Nogle af hovedlinjerne i reformen var, at:

- man skulle følge den biologiske rådgivning,
- man ville væk fra politisk udlodning af licenser,
- man ønskede at overgå til en markedsbaseret udlodning med auktioner,
- fiskerettigheder ikke længere skulle kunne sælges direkte mellem private,
- der skulle være fuldt færøsk ejerskab af alle rettigheder,
- der skulle skabes værditilvækst, bl.a. med krav om, at alt skal losses på Færøerne.

Fiskerilovgivningen og fiskerierhvervet fyldte herefter meget i debatten til lagtingsvalget den 31. august 2019, og det landsstyre, der tiltrådte, kom med en ny fiskerilovgivning, der gjorde op med fiskerireformen fra 2018 ved bl.a. at:

- kvoteauktion samt udviklingskvoter blev afskaffet,
- rettighederne til fiskerilicens fremover er 12 år og tilknyttet skibet,
- udlændinge forsat skal kunne have ejerskab inden for fiskerierhvervet de næste 12 år (dog med maks. 25 pct.),
- og at der skal være fuld omsættelighed i fiskerierhvervet.

For at regulere fiskeriet har man fastsat krav om fangstilladelse og fiskeritilladelse for at drive fiskeri. Fiskeriet reguleres desuden ved hjælp af fiskedage- og kvoteordninger:

En **fangstilladelse** er en godkendelse, som et fiskeskib (undtaget mindre fartøjer under 15 tons) får fra landsstyremedlemmet, og som giver vedkommende fartøj ret til at fiske. Fangstilladelsen kan flyttes til et andet fiskeskib i forbindelse med udskiftning af skib eller ved sammenlægning af fangstilladelser.

En **fiskeritilladelse** er den rettighed, som landsstyremedlemmet giver et bestemt skib til at fiske enten en bestemt mængde fisk, eller et bestemt antal fiskedage, hvor der fiskes på bestemte fiskebestande. Fiskeritilladelsen stadfæster hvad, hvor meget, hvor og hvornår, skibet kan fiske, og der udskrives ny fiskeritilladelse hvert år. Fiskeritilladelsen er omsættelig.

Fiskedageordningen gælder for den del af flåden, der fisker bundfisk ved Færøerne. Ordningen løber over et fiskeriår, som er fra 1. januar til 31. december, og de skibe, der er i denne ordening, er opdelt i forskellige grupper efter fangstredskab og størrelse – trawlere, lineskibe og mindre både, der driver krogfiskeri. Det er landsstyremedlemmet, som fastsætter antallet af fiskedage. For at sikre en bæredygtig udnyttelse af fiskebestandene sker dette i overensstemmelse med en forvaltningsplan og gældende regler for fangsten.

Kvoteordningen fastsætter den højst tilladte fangst af fisk. Såfremt det vurderes, at der bliver fisket for meget af en fiskebestand, kan dette reguleres ved at nedregulere den højst tilladte fangst. Landsstyremedlemmet fastsætter kvoter for fiskeri ved Færøerne. Der skelnes mellem egenkvote og fælleskvote. Egenkvote definerer det antal tons, som et givet skib har lov til at fiske. Kvoten er som regel omsættelig og kan handles mellem skibe, rederier og/eller personer. Fælleskvoten er den kvote, som en bestemt gruppe fartøjer får tildelt. Fælleskvoten er ikke omsættelig.

International regulering og fiskeriaftaler

Kyststaterne i det nordlige Atlanterhav udvidede i 1977 fiskerigrænserne til 200 sømil. Havområdet inden for 200 sømil kom således under national lovgivning. Uden for 200 sømil bliver fiskeriet reguleret af henholdsvis NAFO (for det nordvestlige Atlanterhav) og NEAFC (for det nordøstlige Atlanterhav) igennem overenskomster eller aftaler. Det er Kongeriget Danmark, der er medlem af både NAFO og NEAFC på vegne af Færøerne og Grønland (Kingdom of Denmark in respect of the Faroe Islands and Greenland – DFG), men det er færøske og grønlandske repræsentanter, der udgør

delegationen til møderne og har forhandlingsmandatet. Danmark er dækket af EU's medlemskab af disse organisationer.

Færøerne har indgået årlige bilaterale fiskeriaftaler om gensidige fiskerirettigheder med EU, Grønland, Island, Norge, Storbritannien og Rusland. Færøerne kan således fiske bundfisk m.m. i andre landes farvande mod, at disse lande kan fiske blåhvilling, makrel og nordhavssild ved Færøerne.

Kyststatsparterne Færøerne, EU, Grønland, Island, Norge, Storbritannien og Rusland har ansvar for bevarelse og forvaltning af fælles fiskebestande i det nordøstlige Atlanterhav og for at sikre bæredygtig forvaltning af de store pelagiske bestande af blåhvilling, nordhavssild (atlanto-skandisk sild) og makrel. I 2022 mødtes ovenstående parter, hvor de bl.a. blev enige om, at højest tilladte fangst for 2023 af henholdsvis blåhvilling, nordhavssild og makrel skulle fastsættes i overensstemmelse med rådgivningen fra ICES om bæredygtig fangst. Selv om parterne er enige om, hvor stor den samlede fangst skal være, har parterne ikke været enige om fordelingsnøglen, hvorfor landene hver især har fastsat egne kvoter. Det samlede fiskeri efter blåhvilling, nordhavssild og makrel har derfor de sidste år været 25-40 pct. højere end den videnskabelige rådgivning fra ICES.

Færøerne har indgået gensidige fiskeriaftaler for 2024 med Grønland, Norge og Rusland. Færøernes fiskeriaftaler fremgår af Fiskivinnu- og samferðslumálaráðiðs (Landsstyreområdet for fiskeri- og infrastrukturansvarliggenders) hjemmeside i en engelsk/dansk udgave.

Arbejdspladser inden for fiskeindustrien

Beskæftigelsen inden for fiskerisektoren (selve fiskeriet og forarbejdningsleddet) var i en længere periode faldende. De første år i dette årtusind var der ca. 4.800 beskæftigede inden for fiskerisektoren, men i løbet af det næste årti faldt tallet til ca. 2.700 beskæftigede i 2011. Siden har beskæftigelsen i denne sektor stabiliseret sig på 2.600-2.900 beskæftigede. For opdrætserhvervet, både opdræt og slagtning m.v., har beskæftigelsen været mere eller mindre stigende de seneste 15 år – fra lidt over 325 beskæftigede i 2005 til 1.423 i 2022. Samlet set var der i 2022 ca. 4.000 beskæftigede inden for fiskerisektoren og lakseopdrætserhvervet.

Der er i alt 15 fiskeforarbejdende fabrikker på Færøerne, inklusiv en fiskemelsfabrik, en kammuslingefabrik og tre store pelagiske virksomheder.

Fangsterne forarbejdes i overvejende grad til frosne fileter og saltfisk, men en stor del torsk og kuller eksporteres uforarbejdet og fersk. Et led i tilpasningen af det færøske fiskerierhverv har bestået i omstilling til fangst af nye arter samt øgede mængder af makrel, sild og blåhvilling, som nu landes på Færøerne.

De store pelagiske kvoter skabte optimisme i flere dele af landet, som ellers siden 1990'erne havde lidt under arbejdsløshed og fraflytning. I Tvøroyri på Suðuroy åbnede en pelagisk forarbejdningsfabrik i 2012. Ligeledes blev kapaciteten udvidet i 2013 på den eksisterende fabrik i Kollafjørður på Streymoy, og i Fuglafjørður på Eysturoy blev en tredje fabrik opført i 2014.

Udviklingen i det pelagiske fiskeri er sket samtidig med, at der i længere tid har været tilbagegang for det traditionelle fiskerierhverv, både når det gælder de små fiskerbåde og de større trawlere og langlineskibe, der fisker i færøsk farvand.

Fiskeriinspektion og redningstjeneste

Tilsynet med og beskyttelsen af fiskeriterritoriet ved Færøerne hører under landsstyret. Tilsynet udføres af Vörn (Færøernes fiskeriinspektion), som får bistand fra Arktisk Kommando til at udøve fiskeriinspektion ved Færøerne.

Ved udvidelsen af det færøske fiskeriterritorium i 1977 forøgedes de områder, der skal inspiceres, fra ca. 4.500 sømil til ca. 80.000 sømil. Med denne udvidelse og efterfølgende aftaler med andre lande om fiskerirettigheder, bl.a. med fastsættelse af kvoteordninger og nye redskabsbestemmelser, har fiskeriinspektionen skiftet karakter fra at være inspektion af grænser til at være inspektion af områder.

Forskning i færøsk farvand

Havstovan (Færøernes Havforskningsinstitut) foretager undersøgelser af det færøske havområde og dets ressourcer. Det er instituttets opgave at rådgive både myndighederne og offentligheden. Hvert år afgiver instituttet oplysninger til det færøske landsstyre om fiskebestandene omkring Færøerne samt udenfor Færøerne, hvor færøske fiskeskibe fisker. Institutet tilvejebringer herefter henstillinger til landsstyret om, hvor meget der bør fiskes af de forskellige fiskearter. Henstillingerne fra instituttet fremgår af Havstovans hjemmeside.

5.2 Lakseopdræt

I perioden 2001 til 2004 var der stor krise i lakseopdrætserhvervet på Færøerne. Faldende priser og sygdom i laksebestanden medførte flere konkurser i erhvervet, der dog siden har gennemgået en omfattende og succesrig omstrukturering, hvor strenge biologiske regler har spillet en stor rolle.

Opdrætserhvervet har udviklet sig meget, siden det blev omlagt i 2005, og der er foretaget store investeringer, bl.a. i at opdrætte yngel længere tid på land, så fisken er mere modstandsdygtig, inden den sættes ud. Det giver også større mulighed for at øge produktionen. Opdrætserhvervet står for ca. halvdelen af fiskeeksporten, hvilket nødvendiggør en stadig mere bæredygtig produktion og øget fokus på omfanget af lakselus, som er en stor udfordring for lakseopdrætserhvervet. Figur 5.2 viser den samlede mængde slagtede laks (i levende vægt) for årene 2005 til 2022.

Figur 5.2 Den samlede vægt af slagtede laks (i tusind tons) for perioden 2005 til 2022

Anm.: 2022 er en vurdering af forventet slagtning.

Kilde: AV'rik sp/f fra Búskaparráðiðs Eftersársberetning

Der er i dag tre virksomheder, som arbejder med lakseopdræt på Færøerne. Bakkafrost er den største virksomhed og anses for at være en af de store aktører på verdensmarkedet inden for erhvervet. Virksomheden, der blev etableret som et familieforetagende i 1968, udvælger lakseyngel, opdrætter laks og forarbejder laks til diverse færdigvarer. Bakkafrost blev i foråret 2010 børsnoteret på Oslo Børs til en markedsværdi på 1,4 mia. kr. I 2019 købte Bakkafrost hovedparten af The Scottish Salmon Company (SSC), og i 2020 ejede Bakkafrost 100 pct. af SSC. I starten af 2022

overtog Bakkafrost 90 pct. af aktierne i Mundkebo Seafood A/S. Bakkafrost besluttede i 2022 at anskaffe sit eget fly til transport af egne produkter.

P/F Luna/Hiddenfjord blev stiftet i 1929 og er en 100 pct. færøsk familieejet lakseopdrætsvirksomhed, som har hovedsæde på øen Vágar. Den startede med at producere klipfisk, men begyndte i 1984 også at opdrætte laks. Laksen bliver forarbejdet på produktionsvirksomheden i Sørvágur. Hiddenfjord har vundet priser for sin bæredygtighedsindsats og besluttede, som den første virksomhed af sin slags, ikke at anvende fly i sin eksport, da virksomheden ønsker at sætte så lille et klimaaftryk som muligt.

Virksomheden Mowi havde sin opstart i Norge i 1964 og er i dag en verdensomspændende virksomhed, der også er repræsenteret på Færøerne, samt i Norge, Skotland, Canada, Irland og Chile. Mowi har valgt at sælge den færøske laks under brandet ”Rinka”. Virksomheden på Færøerne har hovedsæde i Strendur på Eysturoy.

5.3 Fangst- og opdrætsafgifter

En tilbagevendende politisk diskussion er, hvorvidt fiskeri- og opdrætserhvervet betaler nok til landskassen for retten til at udnytte fælles ressourcer.

Med fiskerireformen i 2018 blev der indført nye regler for fangstafgift. Denne afgift har tidligere været fastsat en gang årligt af Lagtinget. Fastsættelse af afgiften følger nu fiskeriets udvikling. Afgiften omfatter makrel, nordhavssild, blåhvilling samt bundfisk i Barentshavet. I 2023 blev loven opdateret med det formål at få en større del af ressourcerenten i landskassen, og få et mere jævnt og gennemsigtigt afgiftssystem. I lagtingslov om fangstafgift for fiskeri ses afgiftens størrelse for de forskellige fisketyper. Derudover kommer der også indtægter fra auktion på kvoter gældende i otte år fra 2018 og 2019. Den samlede indtægt fra fiskeriafgift var i 2022 på 318 mio. kr., mens den i 2021 var på knap 242 mio. kr. Indtægter i landskassen fra auktionerne lå i 2021 og 2022 på hhv. 72 og 63 mio. kr.

Lakseopdrætserhvervet betaler ligeledes afgifter for hvert kilo laks. Afgiften er reguleret i løgtingslóg um loyvisgjald á alivinnu (lagttingslov om afgift på opdræt). I henhold til loven, der senest blev ændret i juni 2023, skal opdrætsindustrien betale en procentvis andel af afgiftsgrundlaget, som udgør pr. kilo laks ganget med den internationale markedspris pr. kilo i henhold til FishPool. Derved er der tale om et bruttobaseret system.

I 2022 udgjorde Landskassens indtægter fra afgiften 284 mio. kr., mens de i 2021 var omtrent 196 mio. kr.

5.4 Skibstrafik

Størstedelen af den færøske skibsflåde udgøres af fiskerflåden. Antallet af fiskeskibe faldt markant igennem 1990'erne, men stabiliserede sig derefter. Der var i 2010 registreret 371 fiskeskibe, og der har været en tendens til mindre fald i antallet af fiskeskibe. I 2022 var antallet på 272 skibe. Mens antallet af fiskeskibe er faldet, er fiskerflådens størrelse målt i bruttotons – BT – steget, så det i 2022 lå på knap 90.000 BT. I takt med at mindre skibe har forladt fiskerflåden, er de blevet erstattet af færre og større skibe.

Antallet af handelsskibe har derimod været stigende fra 113 i 2010 til 171 i 2022. Samtidig er tonnagen også steget væsentligt og lå på 52.000 BT i 2022.

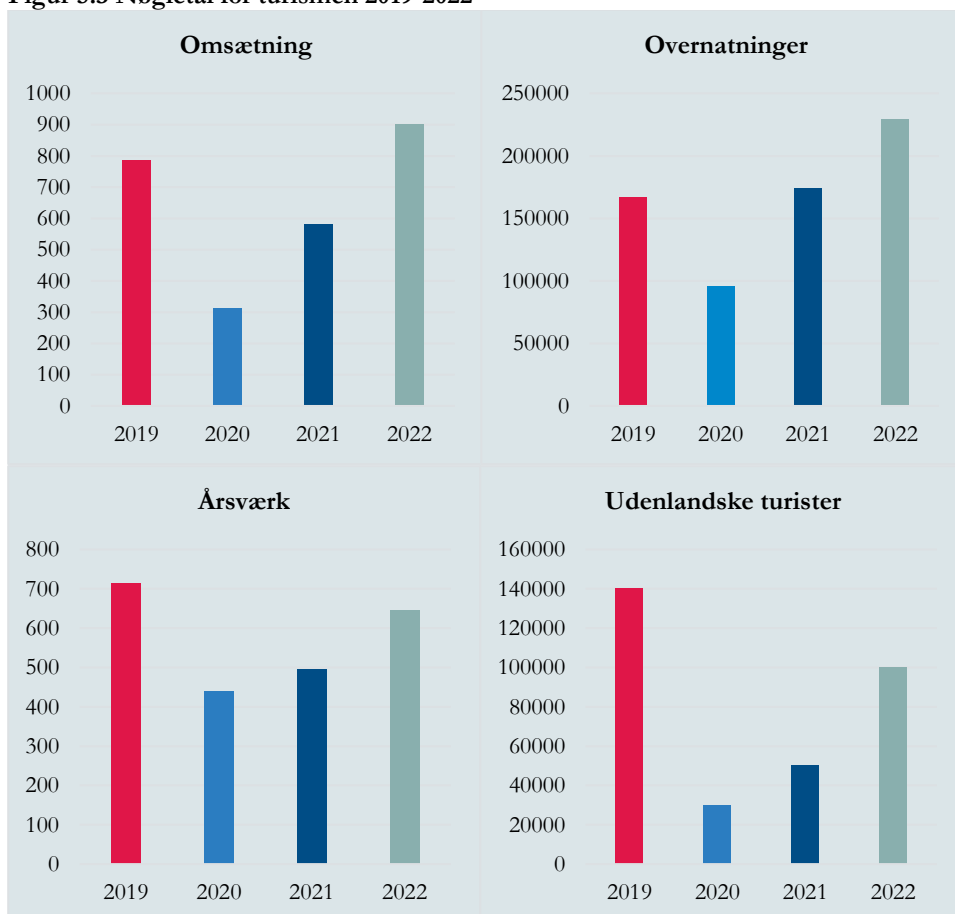
Nybygning og ombygning af færøske fiskefartøjer har typisk været finansieret ved lånoptagelse i Føroya Realkreditstovnur (Færøernes Realkreditinstitut), som blev oprettet i 1955. Lån, udrustningslån, driftskreditter m.v. for færøske fiskefartøjer tilvejebringes overvejende gennem de færøske pengeinstitutter. Føroya Realkreditstovnurs virksomhed overgik i 1998 til et rent færøsk lovgivnings- og forvaltningsanliggende.

FAS (The Faroe Islands National & International Ship Register) blev oprettet i 1992. I FAS kan der optages handelsskibe større end 100 BT. Skibe registreret i FAS skal være ejet af et selskab registreret på Færøerne. Der er derimod ingen begrænsninger på ejerskabet af kapitalen i selskabet, der kan være 100 pct. udenlandsk ejet. Fra 1992 til 2004 var der 15-20 skibe registreret i FAS. Derefter steg antallet af registrerede skibe i FAS til 30-40 skibe frem til 2009, hvorefter antallet har ligget på omkring 72-86 siden 2012.

5.5 Turisme

Visit Faroe Islands (VFI) havde med sin strategi fra 2012 lagt op til, at turismen i 2020 skulle nå en samlet omsætning på én mia. kr., og at hotelkapaciteten skulle været fordoblet. 2019 var rekordår for turismen, men corona-pandemien gjorde imidlertid, at målet om en mia. kr. i omsætning i 2020 ikke blev nået. Som det fremgår af figur 5.3 blev 2022 det bedste af de fire sidste år i forhold til antal overnatninger med en omsætning på 900 mio. kr. Antallet af udenlandske turister er ikke oppe på 2019 niveau.

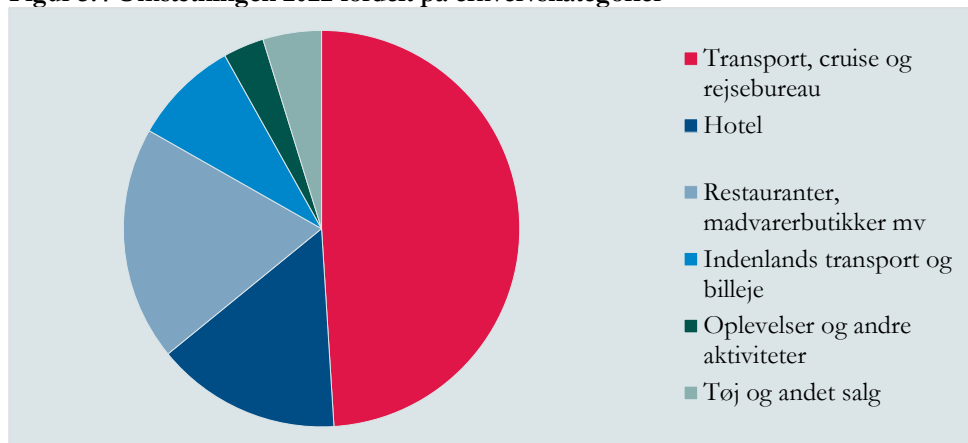
Figur 5.3 Nøgletal for turismen 2019-2022

Anm.: Overnatninger er kun overnatninger på hotel – her er overnatninger i fritidshuse, camping og Airbnb ikke med.
Kilde: Visit Faroe Islands

Selv om eksportværdien ikke var så høj for turismen, så er der mange årsværk knyttet til erhvervet. I 2019 stod turismen for 6,4 pct. af den samlede eksportværdi. Figur 5.4 viser omsætningen i 2022 fordelt på forskellige erhvervs kategorier.

Figur 5.4 Omsætningen 2022 fordelt på erhvervs kategorier

Kilde: Visit Faroe Islands

2022 blev et rekordår set ud fra omsætningen på 900 mio. kr. Færøerne blev i november 2020 kåret som et af de bedste turistmål af rejseguiden Lonely Planet. Baggrunden for kåringen var, at Færøerne ikke satser på masseturisme, men i stedet prioriterer mere personlig og autentisk turisme, hvor turister har mulighed for at komme tættere på befolkningen og den færøske kultur.

Færøerne har længe været en destination for internationale madturister. Det har den to-stjernede færøske Michelin-restaurant KOKS en stor del af æren for. Restauranten valgte i starten af 2022 at lukke på Færøerne og flytte midlertidigt til Ilimanaq i Grønland.

En udfordring, som ikke er løst, er muligheder og rettigheder til frit at vandre i fjeldene. Det er et emne med mange stærke interesser, der også handler om kommercielle rettigheder og spørgsmålet om, hvordan det kan organiseres, så naturen ikke bliver ødelagt.

VFI blev for nogle år siden verdens kendt for konceptet ”Closed for Maintenance”, hvor frivillige fra hele verden kommer til Færøerne en bestemt weekend om året og hjælper til med vedligeholdelse i naturen. Dette har de holdt fast i som en fast tradition i april måned.

Markedsføringen har især i de senere år også henvendt sig til erhvervsturister – det såkaldte MICE-segment¹ – som er med til at forlænge turistsæsonen. Dette erhvervsområde blev særlig ramt under corona pandemien. Fokus er igen sat på dette segment, som ifølge internationale undersøgelser giver op til tre gange så meget i omsætning sammenlignet med almindelige fritidsturister. I marts 2022 offentliggjorde Vakstrarforum (Vækstforum) en rapport, hvor hovedbudskabet er, at MICE-turismen bør udgøre en større del af den færøske turisme. Målet for færøsk turisme er, at erhvervet i 2030 har en omsætning på to mia. kr., og at MICE står for omkring halvdelen.

Visit Faroe Islands har i efteråret 2023 fremlagt sin nye turismestrategi for 2030. Det er en revolutionær ”bottum-up” strategi, hvor ”Hjemmet” er det gennemgående tema i strategien. Målet er, at i 2030 har turismen gjort hjemlandet Færøerne til et bedre samfund, socialt, økonomisk og miljømæssigt, at turismen altid skal gavne hjemlandet Færøerne og at de hjemlige betingelser ikke skal ændres, for at turismen skal øges.

5.6 Landbrug

Landbruget var indtil slutningen af det 19. århundrede Færøernes hovederhverv, men i dag bidrager landbruget kun skønsmæssigt med 0,2 pct. til Færøernes samlede bruttoværditilvækst.

Ud fra et ønske om en større selvforsyningsgrad ydes offentlig støtte til landbruget og tilskud til visse af erhvervets produkter, bl.a. mælkeproduktion, som på Færøerne dækker hele forbruget af konsummælk og en stor del af forbruget af surmælksprodukter. Mælkeproduktionen er steget med 0,5 pct. fra 2012 til 2022, mens antallet af gårde med mælkekvæg er næsten halveret, fra 28 i 2012 til 15 i 2022.

Det samlede færehold med græsningsrettigheder i udmarken er ifølge Búnaðarstovan (Landbrugsstyrelsen) på ca. 90.000 stk. med en produktion af færekød på ca. 1.000 tons årligt. Tilsammen svarer det til ca. halvdelen af det samlede forbrug af færekød. Produktionen af oksekød lå ifølge Búnaðarstovan i 2022 på 90 tons. Den overvejende del af kødforbruget må således importeres. Produktionen af kartofler antages at udgøre ca. 600 tons og er kun en mindre andel af forbruget. Der findes en mindre produktion

¹ MICE (Meetings, Incentives, Conferences og Exhibitions) - en specialiseret niche af gruppeturisme, der fokuserer på planlægning, booking og facilitering af konferencer, seminarer og andre relaterede arrangementer.

af andre grøntsager på omkring 10 tons årligt, men hovedparten af disse landbrugsprodukter må ligeledes importeres.

Landbruget på Færøerne er blevet støttet gennem offentlige tilskud. Der blev i 2022 udbetalt 18,2 mio. kr. i støtte til landbruget. Ifølge Búnaðarstovan ville landbrugsstøtten være mere end dobbelt så stor, hvis landbruget blev støttet som i EU. Landbrugsinvesteringer finansieres i stort omfang af Búnaðargrunnurin (Landbrugsfonden).

Búnaðarstovan administrerer landsjorden, som udgør over 50 pct. af den samlede landbrugsjord. Ifølge lagtingslov nr. 45 fra 15. maj 2007 om landsjord er selve jorden offentlig ejet, mens selve driften påhviler fæsteren. Fæstere kan købe beboelsesejendomme ud af fæstet. Fæsteren kan endvidere købe driftsbygninger fra fæstet, hvor det måtte være ønskeligt, men disse får da tinglyst en servitut om, at de er knyttet til fæstet. Selve fæstebrevet (lejekontrakten) er frit omsætteligt. Hvor det førhen var Búnaðarstovan, der udpegede en efterkommende fæster, er det i dag fæsteren selv, der finder sin efterkommer. Búnaðarstovan skal dog godkende den nye fæster ud fra tre objektive kriterier: Bopæl, erhvervs erfaring og kvalifikationer. Bopælen skal være på samme ø som fæstet, og relevant erhvervs erfaring skal være mindst to år. Kvalifikationskravet er nu som minimum et aftenskolekursus på 240 timers teori, eller minimum et halvt års skolegang på en godkendt udenlandsk landbrugsskole, alt afhængigt af fæstets størrelse.

5.7 Finansierings-, forsikrings- og pensionsvirksomhed

Penge- og valutaforhold er fællesanliggender. Færøerne udgør en del af det danske valutaområde. Møntenheden er 1 króna, og værdiforholdet til danske kroner er 1:1. Ifølge loven fra 1949 om pengesedler mv. på Færøerne, har Færøerne egne pengesedler. Betalinger til eller fra udlandet skal som hovedregel ske gennem en autoriseret valutahandler. De færøske banker er autoriserede valutahandlere.

Pengeinstitutter mv.

Det nuværende grundlag for bank- og sparekassevirksomhed på Færøerne er anordningsbekendtgørelse nr. 1032 fra oktober 2019 om ikrafttræden for Færøerne af lov om finansiel virksomhed. Til forskel fra den lovgivning, der gælder i Danmark, om finansiel virksomhed omfatter lovgivningen på Færøerne ikke forsikringsvirksomhed, der er et færøsk særanliggende.

Der er fire pengeinstitutter på Færøerne: BankNordik, Betri Banki, Norðoya Sparikassi og Suðuroyar Sparikassi.

BankNordik er en fusion (fra 1994) af Føroya Banki, der blev stiftet i 1906 og Sjóvinnubankin, der blev stiftet i 1932. Banken ændrede navn fra Føroya Banki til BankNordik i 2010. Efter at have været aktiv gennem opkøb i 2010 og 2011 i det danske bankmarked, er BankNordik nu, efter frasalg af sine resterende danske aktiviteter i 2021, kun aktiv på Færøerne og i Grønland.

Betri Banki er den tidligere Eik Banki/Føroya Sparikassi, som i dag ejes af Betri P/F. Føroya Sparikassi blev oprindeligt stiftet i 1832 under navnet Færø Amts Sparekasse. De færøske sparekasser, der hidtil havde virket under sparekasseloven fra 1937, fik i 1994 adgang til at udøve bankvirksomhed. Føroya Sparikassi blev i 2002 omdannet til et aktieselskab. I 2010 blev Eik Banki overtaget af Finansiell Stabilitet. Datterbanken i København blev afviklet. Finansiell Stabilitet solgte i 2011 70 pct. af aktiekapitalen til et nystiftet selskab indeholdende Eik Banki's virksomhed til TF Holding (i dag Betri P/F) – moderselskabet i en finansiell koncern på Færøerne. I 2015 solgte Finansiell Stabilitet de resterende 30 pct. til Betri P/F, således at Betri Banki i dag er 100 pct. ejet af Betri-koncernen. I 2017 skiftede banken navn til Betri Banki.

Norðoya Sparikassi er en garantsparekasse stiftet i 1919. Sparekassen har hovedkontor i Klaksvík og har yderligere etableret sig på Eysturoy og i Tórshavn.

Suðuroyar Sparikassi, der er stiftet i 1943, blev i 2006 omdannet til et bankaktieselskab. Sparekassen har hovedkontor i Vágur og en filial i Tórshavn.

Fra 2014 har de større færøske pengeinstitutter været underlagt SIFI-kravene. De færøske pengeinstitutter er ikke store i forhold til de større banker i Danmark, men de har stor betydning for det færøske samfund. Banksektoren på Færøerne er naturligt ret koncentreret, og det vil få store konsekvenser for samfundet, hvis et færøsk pengeinstitut bliver nødlidende. BankNordik og Betri Banki er aktuelt SIFI-banker.

De færøske pengeinstitutter får, på samme måde som de danske pengeinstitutter samt andre europæiske pengeinstitutter, pålagt krav til solvensen. De færøske pengeinstitutter havde samlet set et overskud på knap 305 mio. kr. i 2022, som er en del mindre end i 2021, hvor det var på 417.

Tidligere var der stor forskel på bankernes og sparekassernes udlåns sammensætning, idet sparekasserne hovedsageligt havde prioritetslån (fortrinsvis til boligbyggeri),

byggelån samt andre private lån, mens bankerne derudover havde en omfattende lånevirksomhed til erhvervslivet og det offentlige. Der er i dag ikke nævneværdig forskel på bankernes og sparekassernes sammensætning af udlån.

Som det fremgår af bilag 5.1, har udlånene været forholdsvis stabile. Den flade udlånsstruktur skyldes dels finanskrisens påvirkninger, hvor pengeinstitutterne har været meget tilbageholdende med at låne ud. Ligeledes har både erhverv og husholdninger været forsigtige med at låne penge, og nogle af de store virksomheder har så store indtægter, at de er i stand til selv at finansiere deres investeringer.

Som det fremgår af bilag 5.2 er størrelserne på de enkelte pengeinstitutters udlån, indlån mv. meget forskellige. Der henvises til årsrapporter for de enkelte pengeinstitutter for en nærmere redegørelse for det enkelte pengeinstituts virksomhed.

De fleste ejerboliger på Færøerne er stadig finansieret via banklån. Andelen af bankkunder, der optager realkreditlån i danske realkreditinstitutter, har været stigende, men det sidste års tid er realkreditlånene formindsket med 100 mio. kr. i marts 2023 til at ligge på 3,8 mia. kr. Samtidig er banklån fra færøske banker vokset med 700 mio. kr. til at ligge på 9,6 mia. kr. Renterne på realkreditlånene følger priserne på det danske realkreditmarked, dog tager det færøske pengeinstitut en garantiprovision, idet de stiller garanti for lånet over for realkreditinstitutterne. Bidragsatsen er 1,5 pct. på Færøerne og dermed højere end i Danmark. Det indebærer, at rentesatsen på Færøerne i praksis er højere end på det danske realkreditmarked. Renteudgifterne for de færøske husejere steg med 34 mio. kr. i 2022 i forhold til 2021. Trækkes rentetilskuddet fra, er forøgelsen på 22 mio. kr., hvilket svarer til en vækst på 12 pct.

Offentlige udlånsinstitutioner

En række offentlige udlånsfonde yder lån til finansiering af erhvervsinvesteringer inden for håndværk, industri og serviceerhverv.

I 2001 vedtog Lagtinget at oprette Vinnuframagrunnurin (Erhvervsfremmefonden), som senere har ændret navn til Vinnuframi. Fonden, der er oprettet som en ekstern fond, ledes af en bestyrelse på fem personer valgt af landsstyremedlemmet for erhvervsanliggender. Vinnuframi har først og fremmest til formål at fremme erhvervslivets konkurrenceevne og internationalisering uden at yde drifts- og investeringstilskud. Fonden skal endvidere yde støtte til særskilte erhvervsfremmende tiltag og projekter inden for eksport, innovation og udvikling. Fonden skal ikke yde lån eller stille garantier, da det ikke er i overensstemmelse med landsstyrets politik om et bæredygtigt erhvervsliv. Fondens startkapital er blevet tilført fra fem fonde, der er

blevet nedlagt. Fonden tilføres årligt ca. 3,0-3,2 mio. kr. ved bevilling på den færøske finanslov.

Den danske Vækstkautionsordning blev i 2015 udvidet til også at gælde virksomheder med hjemsted på Færøerne. Vækstkautionser er målrettet virksomheder med mindre finansieringsbehov, som ikke kan stille med tilstrækkelig sikkerhed til at opnå et almindeligt realkredit- eller banklån.

I 2015 fik Vækstfonden mulighed for at investere i virksomheder med hjemsted på Færøerne. Investeringerne kan gives som direkte egenkapitalinvesteringer i opstartsvirksomheder, der har et stort vækstpotentiale, men som har vanskeligt ved at fremskaffe tilstrækkelig risikovillig kapital. I 2015 blev likviditetsfaciliteten på vækstlån og ansvarlige lån udvidet således, at den statsgaranterede låneramme, etableret til ydelse af vækstlån og ansvarlige lån i Vækstfonden, også kan anvendes til virksomheder med hjemsted på Færøerne. Vækstlån er målrettet virksomheder med et større finansieringsbehov (over 1 mio. kr.). I 2019 blev Vækstfondens tilgængelige produkter på Færøerne udvidet til også at omfatte vækstgarantier.

Som følge af corona-krisen er der i regi af Vækstfonden etableret særlige garantiordninger målrettet hhv. små og mellemstore virksomheder og større virksomheder, som også er gjort tilgængelige for virksomheder med hjemsted på Færøerne. Endelig har virksomhederne på Færøerne mulighed for at opnå egenkapitalfinansiering eller ansvarlige lån gennem Genstartsfonden i Vækstfonden, der har til formål at styrke virksomhedernes soliditet efter corona-krisen.

I 2015 blev der åbnet mulighed for støtte til virksomheder med hjemsted på Færøerne på vilkår svarende til den gældende erhvervs-ph.d.-ordning i Danmark.

I 1964 blev Ílæggingsgrunnurin fyri Føroyar (Investeringsfonden for Færøerne) oprettet. Fondens midler anvendes til udlån til investeringer, navnlig i større anlæg og lignende, som må anses for påkrævede eller ønskelige af hensyn til det færøske erhvervslivs udvikling, og hvortil midler ikke kan tilvejebringes i tilstrækkeligt omfang. Fondens midler blev tilvejebragt ved statstilskud på 10 mio. kr. i hvert af finansårene 1964/1965 - 1969/1970. Fonden blev tilført yderligere midler, i alt 140 mio. kr. frem til 1980. Fonden ledes af en bestyrelse, der udpeges af det færøske hjemmestyre, ligesom de nærmere regler om fondens virksomhed fastsættes af hjemmestyret.

Forsikrings- og pensionsvirksomhed

Frem til 1996 havde færøske forsikringselskaber monopol på at drive forsikringsvirksomhed på Færøerne. I 1996 blev monolet ophævet, men i 2009 blev forsikringsområdet yderligere liberaliseret, således at også udenlandske forsikringselskaber, betinget af gensidighed, kan udøve forsikringsvirksomhed på Færøerne. Det er dog ikke muligt for udenlandske selskaber at drive livsforsikringsvirksomhed på Færøerne.

De oprindeligt eksisterende forsikringselskaber på Færøerne var P/F Føroya Lívstrygging (livsforsikring) – nu P/F Tryggingarfelagið LÍV, P/F Trygd og P/F Tryggingarfelagið Føroyar – nu Betri Trygging P/F. Indenfor livsforsikrings- og pensionselskaber er Tryggingarfelagið LÍV og Betri Pensjón dominerende. Bank Nordik oprettede i 2015 livsforsikringselskabet NordikLív¹.

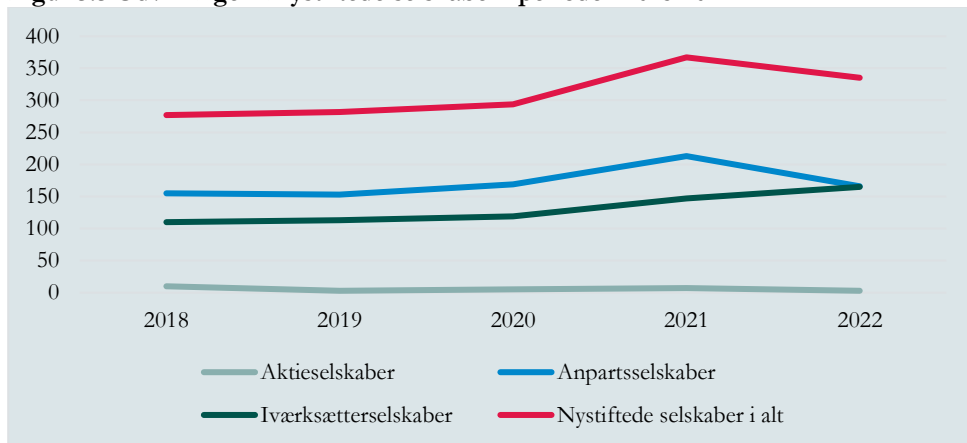
Det færøske forsikringstilsyn har for perioden 2016-2020 foretaget en komparativ undersøgelse af det samlede årlige investeringsafkast i henholdsvis de færøske og danske livsforsikringselskaber/pensionskasser. Det gennemsnitlige årlige afkast for markedsrenteopsparingen i perioden 2016-2020 for de færøske pensionskasser/livsforsikringselskaber har været 3,1 pct. sammenlignet med 5,8 pct. for den tilsvarende opsparing i danske pensionselskaber. I en 10-årig periode fra 2011 til 2020 er forskellen endnu større. Forklaringen fra de to største pensionselskaber på Færøerne, LÍV og Betri Pensjón, lyder, at de færøske selskaber har været mindre risikovillige i deres investeringer, ligesom de danske selskaber har haft et bredere investeringsgrundlag.

5.8 Erhvervslivet og ejerformer

Inden for kystfiskeri, håndværk, småindustri og butikserhvervet samt dele af serviceerhvervene er enkeltmandsføretaget den mest almindelige etableringsform. Inden for fiskerierhvervet, fiskeindustrien, større industri og grossistvirksomhed er aktieselskabsformen den mest almindelige. Ultimo 2022 er der registreret 3.925 selskaber på Færøerne. Det er en stigning på 25 pct. siden 2018. Der er det seneste år registreret 335 nye selskaber, hvilket er et fald på knap 9 pct. i forhold til 2021. Figur 5.5 viser udviklingen i typer af nystiftede selskaber i perioden 2018 til 2022.

¹ For en nærmere beskrivelse af virksomhederne og udviklingen henvises til Rigsombudsmandens Bretning fra 2021.

Figur 5.5 Udviklingen i nystiftede selskaber i perioden 2018-2022

Kilde: Skráseting Føroya (Den færøske registreringsmyndighed)

Med en ændring af den færøske selskabslov blev det fra 2017 muligt at oprette iværksætterselskaber. Kravet til indskud i iværksætterselskabet er mindst én kr. og højst 49.999 kr. Mindst 25 pct. af overskuddet i et iværksætterselskab skal anvendes til opsparing i selskabet, der afsættes i en bunden reserve, indtil det opsparede overskud udgør mindst 50.000 kr. Herefter kan selskabet omregistreres til et anpartsselskab.

6 Arbejdsmarked

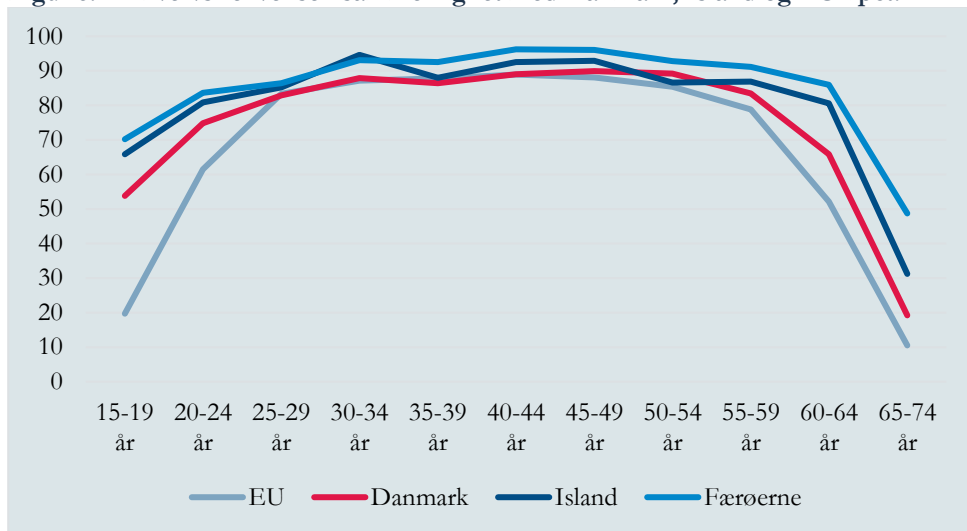

Vågsbotn i Tórshavn

Erhvervsfrekvensen på Færøerne er den højeste i Europa. Erhvervsfrekvensen for aldersgruppen 15-74 år blev i 2022 opgjort til 84,9 pct. Fordelt på køn var erhvervsfrekvensen for mænd i alderen 15 til 74 år 86,7 pct. og for kvinder i samme aldersgruppe 83,0 pct.

Som det fremgår af figur 6.1, har Færøerne til sammenligning med Danmark, Island og EU en betydelig højere erhvervsfrekvens, når der ses på aldersgrupperne 15-24 år og 65-74 år. Særligt adskiller de færøske kvinder sig markant i forhold til andre lande ved at have en højere erhvervsfrekvens i næsten alle aldersgrupper.

Figur 6.1 Erhvervsfrekvensen sammenlignet med Danmark, Island og EU i pct.

Kilde: Hagstova Føroya

Til belysning af udviklingen i befolkningens erhvervsmonstre foreligger tal for lønudbetalingerne fordelt på erhverv i årene 2019-2022 i bilag 6.1. I denne sammenhæng skal det bemærkes, at færingers lønindkomst fra udlandet udgør en væsentlig del af den færøske økonomi. I 2020 udgjorde den samlede lønindkomst fra færinger med arbejde i udlandet 948 mio. kr., hvilket svarede til 7,6 pct. af de samlede lønninger optjent på Færøerne og i udlandet. Færinger, der arbejder i udlandet, arbejder typisk i håndværksfag eller i den danske handelsflåde, men mange er også beskæftiget inden for offshore eller i andre dele af olieindustrien, om bord på udenlandske fiskerfartøjer eller inden for luftfart.

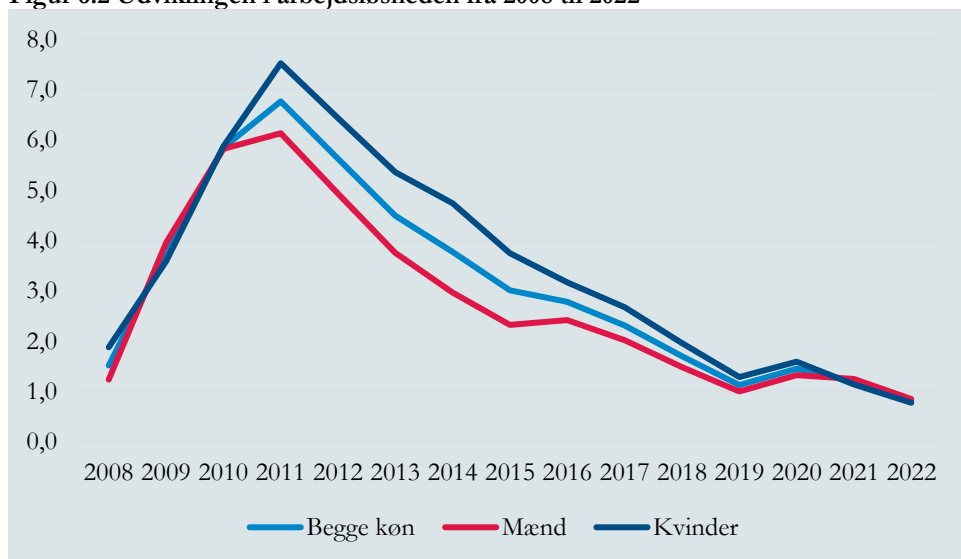
Mange år med økonomisk højkonjunktur på Færøerne afspejles i de samlede lønudbetalinger. Siden 2014 har der været markante stigninger i de samlede lønudbetalinger på mellem 5,2 og 6,9 pct. årligt, men i 2020 aftog stigningen til 2,0 pct. I perioden 2015-2019 steg de samlede lønudbetalinger med lidt over 25 pct. I samme periode steg antallet af lønmodtagere med ca. 15 pct., svarende til lidt over 3.500 lønmodtagere. Der kom en opbremsning i 2020, men i 2021 steg de samlede lønudbetalinger med 3,6 pct., og i 2022 med 5,1 pct. I september 2023 var antallet af lønmodtagere på 28.001.

I november 2021 indgik landsstyret en aftale med Udlændinge- og Integrationsministeriet om en fast track-ordning, som har gjort det lettere at få arbejdskraft fra

tredjelande. Omkring 120 arbejdsgivere er forhåndsgodkendt, og over 800 arbejdstilladelser er givet, siden ordningen blev sat i kraft. I opgørelsen over lønmodtagere ses også en vækst i andelen af lønmodtagere, som har andet statsborgerskab end dansk. I september 2023 udgjorde denne andel 7,6 pct., mens den i september 2021 udgjorde 6,0 pct. og i september 2013 2,6 pct.

Ledigheden på Færøerne er Europas laveste, og det har den været de sidste ti år. I september 2023 var arbejdsløsheden 0,6 pct., hvilket svarer til 191 fuldtidsarbejdsløse. Til sammenligning var ledigheden 0,7 pct. samme tidspunkt året før. Figur 6.2 viser udviklingen i ledigheden fordelt på køn for perioden 2008 til 2022. Som det ses, har der i størstedelen af perioden været en højere ledighed blandt kvinder end blandt mænd, men fra 2021 og frem har ledigheden blandt kvinder været på samme niveau eller lavere end blandt mænd.

Figur 6.2 Udviklingen i arbejdsløsheden fra 2008 til 2022

Kilde: Hagstova Føroya

Færøerne er i forhold til andre lande et meget lige samfund, når det handler om indkomstfordeling, og gennem de seneste år er ulighed i indkomstfordelingen blevet mindre. Gini-koefficienten¹ er faldet fra 0,235 i 2015 til 0,210 i 2021. Færøerne har den

¹ Gini-koefficienten er et af de mest anvendte indkomstfordelingsmål, som med et enkelt tal angiver graden af ulighed i fx en indkomstfordeling. Jo tættere gini-koefficienten er på hhv. 1,0 og 0,0 jo mere ulige eller ligeligt er indkomsterne fordelt.

mest ligelige indkomstfordeling blandt de nordiske lande. I Danmark var koefficienten 0,30 i 2021. Tallet for femtedelsproportionen¹ i 2021 er på samme niveau som året før. I 2021 havde den øverste femtedel 2,9 gange så høj indtægt som femtedelen med den laveste indkomst. I 2015 var tallet på 3,3.

6.1 Arbejdsmarkedets forhold og organisering

Det færøske arbejdsmarked bygger på aftaleprincippet, hvilket indebærer, at det som udgangspunkt er overladt til arbejdsmarkedets parter at indgå kollektive eller individuelle overenskomster/aftaler om løn- og ansættelsesforhold. En forligsinstitution mægler på det private og offentlige arbejdsmarked, mens fortolkningsspørgsmål vedrørende indgåede overenskomster af parterne kan indbringes for faglige voldgiftsretter.

Overenskomst- og aftalesystemet på arbejdsmarkedet suppleres af lovgivning om erhvervsuddannelser, mindsteløn i fiskerierhvervet, arbejdsugens længde, ferie, lærlingeforhold, arbejdsmiljø og barsel mv.

Arbejdstiden er hovedsageligt fastsat via overenskomster. Arbejdstiden i de offentlige overenskomster ligger på 39-40 timer ugentligt inkl. betalt frokostpause. På det private arbejdsmarked er arbejdstiden som udgangspunkt 40 timer om ugen. Af koalitionsaftalen fra december 2022 fremgår, at arbejdsugen skal afkortes til 37 timer, ligesom arbejdsugen vil blive lovreguleret.

Den færøske ferielov fra 1986 sikrer alle lønmodtagere – der ikke i forvejen har ferierettigheder – ret til ferie og feriegodtgørelse efter lovens bestemmelser. Tjenestemænd og fiskere er ikke underlagt ferieloven. Ifølge den færøske ferielov har lønmodtagere ret til fem ugers ferie og 12 pct. feriegodtgørelse. På det offentlige område er der en overenskomstmæssig aftale om en sjette ferieuge.

Organisations- og forhandlingsstrukturen på det private arbejdsmarked har historisk været præget af et stort antal organisationer på både arbejdsgiver- og arbejdstagersiden. Dog er arbejdsgiversiden efterhånden hovedsageligt samlet under én

¹ S80/20 måler forholdet mellem den samlede indkomst blandt de 20 pct. med højest indkomst og den samlede indkomst hos de 20 pct. med lavest indkomst. Den er således et udtryk for den økonomiske afstand mellem toppen og bunden af indkomstfordelingen.

hovedorganisation. De færøske arbejdsgivere på land er organiseret i en hovedorganisation, Føroya Arbejdsgevarafelag (Færøernes Arbejdsgiverforening), som står for næsten alle overenskomstforhandlinger på det private arbejdsmarked. I øjeblikket varetager Føroya Arbejdsgevarafelag 40 forskellige overenskomster med 18 fagforeninger. Arbejdsgiverforeningens sekretariat er Vinnuhúsið (Industriens Hus), hvor også andre erhvervsrelaterede organisationer og brancheforeninger har sekretariat.

Organiseringen på arbejdstagersiden er baseret på faglige/uddannelsesmæssige kriterier. Håndværkere er organiseret i to forskellige fagforeninger og typografer i en fagforening. Lønmodtagere på Færøerne er organiseret i flere organisationer fordelt på køn og område. De færøske hjemmefiskere (kystflåden) er overvejende organiseret i én landsorganisation, mens færøske fiskere, der arbejder om bord på de havgående fiskefartøjer, er organiseret i en anden organisation. Skippere, navigatører og maskinmestre har deres egne organisationer, der indgår overenskomster med såvel private som offentlige arbejdsgivere. Handels- og kontorfunktionærer, beskæftiget på det private arbejdsmarked, er organiseret i deres egen organisation.

Sædvanligvis bliver der lavet toårige overenskomster på det private arbejdsmarked. Overenskomsterne er i det store og hele mindstelønsoverenskomster.

Inden for landsstyret og dets institutioner er de ansatte som hovedregel ansat i henhold til overenskomst mellem Fíggjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender) og de respektive fagforeninger. Landsstyret har 35 overenskomster med 29 fagforeninger. Derudover har landsstyret syv aftaler vedrørende tjenestemænd.

Kommunernes arbejdsgiverforening, KAF, blev oprettet i 2003 og repræsenterer kommunerne på arbejdsmarkedet. Kommuner og kommunale fællesskaber har overenskomster og aftaler med alle de fagforeninger, der har medlemmer i kommunale job.

De færøske tjenestemandsløve er opbygget på samme måde som de danske fra 1969. Ændringer i tjenestemændenes løn- og ansættelsesvilkår foretages ved aftale med Tjenestemandforeningen og andre fagforeninger.

6.2 Arbejdsmarkedsordninger

En række arbejdsmarkedsordninger blev etableret i krisetiden i starten af 1990'erne. Siden er flere kommet til.

Arbejdsløshedsforsikring

ALS (Arbejdsløshedskasse og arbejdsanvisning) blev oprettet ved lov i 1992 som en lovpligtig obligatorisk arbejdsløshedsforsikring og arbejdsanvisning.

ALS administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter, der – efter indstilling fra arbejdsmarkedets parter – vælges af landsstyremedlemmet for arbejdsmarkedsanliggender for en fireårig periode. Ordningen er reguleret ved lov, men finansieres af arbejdsmarkedets parter. Medlemskab og indbetaling til ALS er obligatorisk for arbejdsgivere og alle, der modtager A-lønindkomst og anden lønindkomst for arbejde udført på Færøerne eller i et nordisk land, hvis vedkommende er socialt forsikret på Færøerne. Selvstændige kan tegne en forsikring, der dækker i tilfælde af arbejdsløshed.

For lønmodtagere ansat inden for fiskeindustrien på land er der en særlig ordning i forbindelse med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, som sker i forbindelse med faldende aktivitet i fiskeindustrien på grund af fald i fiskeriet m.v.

ALS har ansvaret for beskæftigelsesindsatsen over for ledige. Reglerne definerer i forbindelse med jobtilbud hele Færøerne som ét arbejdsmarked uden faggrænser.

Dagpengesatsen bliver beregnet som 80 pct. af optjent lønindkomst de seneste 12 måneder forud for ledighed. Dagpenge bliver udbetalt i 253 dage pr. år med et maksimum på op til 877,44 kr. pr. dag. Svarende til ca. 18.500 kr. om måneden. Arbejdsløshedsdagpenge kan maksimalt gives i 648 dage over en fireårig periode. Derefter har man ikke ret til arbejdsløshedsdagpenge i en 24 måneders periode.

Karensdage afhænger af indkomsten forud for arbejdsløshed. Der er to obligatoriske karensdage, og de øges med to dage for hver 100.000 kr., som den samlede indkomst overstiger 250.000 kr.

Det økonomiske grundlag for arbejdsløshedsforsikringen er ALS-fonden, der udbetaler dagpenge. Ultimo 2022 var fondens egenkapital på 1.107 mio. kr.

Nyuddannede, som har gennemført en uddannelse i Danmark, og som er optaget og dagpengeberettiget i en a-kasse i Danmark, kan modtage dimittenddagpenge i tre måneder under arbejdssøgning på Færøerne.

Barselsordningen

Med virkning fra den 1. juni 2001 trådte lagtingslov om barsel i kraft. Loven blev senest ændret i 2021, hvor loven også kom til at gælde for medmødre.

Kvindelige lønmodtagere har ret til barselsdagpenge i fire uger inden fødslen. Efter fødslen har lønmodtagende forældre ret til sammenlagt 52 ugers barselsdagpenge. Barslen skal holdes inden for de første 52 uger efter fødslen. 4 uger tilskrives faderen/medmoderen. 14 uger tilskrives moderen og 34 uger, som forældrene selv kan dele imellem sig. Der er særskilte regler for hhv. adoptivforældre, forældre til tvillinger mm., samt for forældre til børn, der er for tidligt født.

Beregningsgrundlaget for barselsdagpenge er den gennemsnitlige månedlige indtægt de seneste 12 måneder før barselsfraværet. Barselsdagpenge er 100 pct. af beregningsgrundlaget, dog maksimalt 25.000 kr. om måneden. Der betales pensionsbidrag oven i barselsdagpengene. Barselsordningen finansieres af parterne på arbejdsmarkedet og administreres af TAKS.

Arbejdsmarkedspension og obligatorisk pensionsopsparing

I 1992 blev Arbejdsmarkedet Arefirlønargrunnurin AMEG (fælles arbejdsmarkedspensionsfond) oprettet med det formål at sikre alle personer, der er fyldt 67 år, ret til arbejdsmarkedspension. Ordningen finansieres af parterne på arbejdsmarkedet. Bidraget har været stigende gennem årene og ligger nu på 3 pct. af A-indkomsten (for både arbejdsgiver og arbejdstager). Også selvstændige er pålagt at indbetale et bidrag. Der er forskellige arbejdsmarkedstilknytningskrav til udbetaling fra fonden afhængigt af, om man er bosiddende på Færøerne eller uden for Færøerne. I 2023 udgør arbejdsmarkedspensionen 6.070 kr. om måneden før skat.

Fra den 1. januar 2014 blev der indført en obligatorisk pensionsordning, som betød, at alle personer, der er under folkepensionsalderen og fuldt skattepligtige på Færøerne, skal indbetale en andel af deres indkomst til egen pensionsordning. Oprindeligt skulle der indbetales minimum én pct. af A- og B-indkomsten, i 2014 stigende med én pct. om året for at ende på 15 pct. i 2028. Ordningen blev fra den 1. januar 2019 ændret således, at den øvre grænse for den obligatoriske indbetaling bliver sat ned til 12 pct. i 2026. Samtidig blev beskatningen af pensionsopsparing ændret til at blive beskattet ved indbetaling.

7 Velfærd

Risin og Kellingin (Kampen og kællingen) i baggrunden

Forsorgsloven har i mere end 50 år været hjørnестenen i færøsk socialpolitik og det færøske velfærdssamfund. I 2021 blev forsorgsloven ophævet og erstattet af løftingslóg um almannatrygd og tænastur (lov om social sikring og tjenester).

Formålet med lov om social sikring og tjenester er, at tjenester og ydelser efter loven gives med udgangspunkt i borgerens behov og ønsker til egen livssituation, så borgerne trods begrænsninger eller sygdom får et mere selvhjulpent, tilfredsstillende og indholdsrigt liv. Loven er også udarbejdet med udgangspunkt i de udfordringer, som velfærdssamfundet står overfor, hvor befolkningen lever længere, behandlingsmetoder forbedres, og serviceydelser skal være tilgængelige så lokalt som muligt. Samtidig bliver der færre skatteydere til at betale for ydelserne.

Almannaverkið (Færøernes socialforvaltning) varetager den direkte borgerkontakt samt træffer afgørelser om og foretager beregninger af de fleste sociale ydelser. Dertil kommer administration af hjælpemidler, genoptræning og bevilling af bo- og støttetilbud til personer under 67 år med særlige behov. Foruden hovedafdelingen i Tórshavn er der etableret afdelinger i Klaksvík, Tvøroyri og Saltangará.

Afgørelser truffet af Almannaverkið kan påklages til Kærustovnurin (den færøske klageinstans), der har den endelige administrative afgørelseskompetence.

7.1 Sociale ydelser mv.

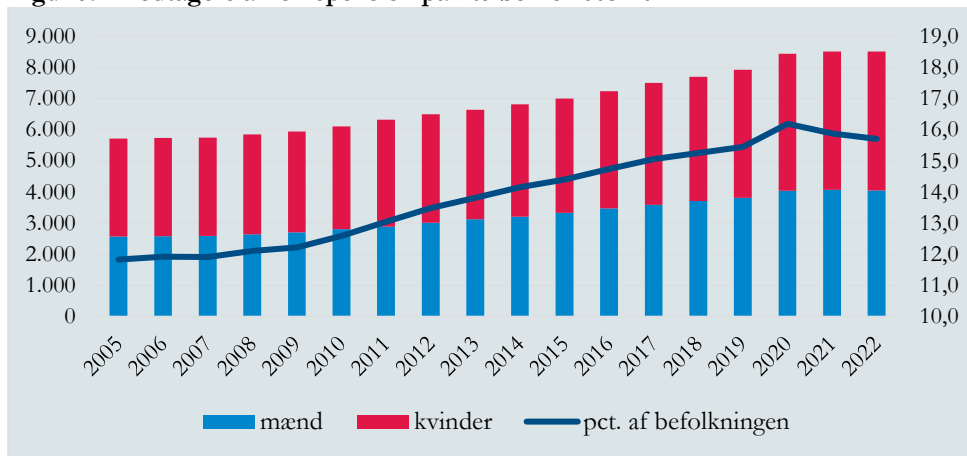
Almannaverkið administrerer de fleste sociale ydelser, herunder folkepension. Folkepensionsalderen på Færøerne er:

- 67 år for personer, der er født før den 1. juli 1957
- 67½ år for personer, der er født i perioden den 1. juli 1957 til og med den 31. december 1962
- 68 år for personer, der er født efter den 31. december 1962

Modtagelse af folkepensionsydelse sker efter ansøgning og består af et skattefrit grundbeløb og et skattepligtigt tillæg. For personer født før den 1. januar 1953 nedsættes tillægget, såfremt den skattepligtige indkomst mv. overstiger et fastsat beløb. For personer født den 1. januar 1953 eller senere modregnes der først i grundbeløbet og derefter i tillægget, såfremt den skattepligtige indkomst mv. overstiger et fastsat beløb.

Figur 7.1 viser antallet af modtagere af folkepension. Det ses, at antallet har været stigende over de seneste 15 år. Figuren viser også andelen af modtagere af folkepension i forhold til den samlede befolkning. Hvor andelen fra 2005-2009 lå jævnt omkring 12 pct., er andelen efterfølgende steget til ca. 16 pct. af den samlede befolkning.

Figur 7.1 Modtagere af folkepension på Færøerne 2005-2022

Kilde: Hagstova Føroya og Almannaverkjò

Personer født efter 1952, som fortsætter på arbejdsmarkedet ud over folkepensionsalderen, kan søge om at udsætte udbetalingen af folkepension og få udbetalt et ventetillæg ud over pensionen, når de forlader arbejdsmarkedet. Den mulighed har eksisteret siden 2020, og et stigende antal personer vælger at benytte sig af den mulighed. I 2022 var der 272 personer, som havde fået udsat pensionen. Personer med udsat pension er ikke inkluderet i figur 7.1.

Personer, hvis arbejdsevne er varigt nedsat med mindst 50 pct., kan få tildelt førtidspension. Højeste, mellemste og laveste førtidspension tildeles i relation til resterende arbejdsevne. Såfremt der resterer mindre end tre år, til ansøger når folkepensionsalder, tildeles fremskyndet pension. Ultimo 2022 var antallet af førtidspensionister 1.735, hvoraf 1.326 fik højeste førtidspension. De seneste 10 år har antallet af modtagere af højeste førtidspension været stigende, mens antallet af modtagere af mellemste og laveste førtidspension har været faldende. Udviklingen skal ses i sammenhæng med, at der i samme periode i højere grad tildeles fleksjob, fremfor mellemste og laveste førtidspension.

Af andre velfærds- og sociale ydelser kan nævnes støtte til adoption, børnebidrag, underholdsbidrag, kompensation for tabt arbejdsfortjeneste og merudgifter samt dagpenge ved sygdom og ulykke. Med det formål at forebygge børnefattigdom, vedtog Lagtinget i 2015 lóg um familjuískoyti (lov om familietilskud). Familietilskud ydes til børnefamilier med lav indkomst, som ikke har formue. I forbindelse med inflationsstigningen har Lagtinget i efteråret 2022 og igen i foråret 2023 vedtaget

hjælpepakker målrettet husholdninger med lav indkomst, som ikke har formue. I begge tilfælde var der tale om engangsydelser på henholdsvis 10.000 kr. og 12.000 kr.

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik) har også opgjort tal for, hvor stor en del af befolkningen der lever i fattigdomsrisiko, som er en international måleenhed, der belyser andelen af borgere i samfundet med relativt få forbrugsmuligheder. Tallet lå i 2021 på 7,7 pct., hvilket er næsten det samme som i 2020, hvor det lå på 7,6 pct. I 2017 var tallet oppe på 10,4 pct. Geografisk er der dog store forskelle. I 2021 var fordelingen således 6,7 pct. på Eysturoy, 13,2 pct. på Sandoy og 11,5 pct. på Suðuroy. En stor andel af dem, der lever i fattigdomsrisiko, er enlige ældre.

7.2 Velfærdstjenester

Almannaverkið yder en række velfærdstjenester, herunder fleksjob til personer, der har mistet en del af arbejdsevnen, og hjælp til personer udenfor arbejdsmarkedet til at blive arbejdsmarkedsparate. Almannaverkið yder også tjenester til voksne og børn med handicap.

Personer med handicap kan låne hjælpemidler og/eller få økonomisk støtte til kropsbårne hjælpemidler, økonomisk tilskud til bil og hjælp til at få foretaget nødvendige ændringer i hjemmet.

Der kan også bevilges genoptræning og vedligeholdelsestræning, personlig støtte, hjemmevejledning, fritidstilbud, aflastningstilbud, beskyttet bolig, arbejde på beskyttet værksted eller andet dagtilbud, midlertidigt botilbud eller en bolig fra boligselskabet Bústaðir.

Ultimo 2022 boede 266 borgere i beskyttede boliger i regi af Trivnaðartænastan (Trivselstjenesten) under Almannaverkið. Heraf blev 19 botilbud bevilget som resultat af børneværnsager, og 722 personer fik bevilget andre tjenester i regi af Trivnaðartænastan. Ultimo 2022 var 205 personer på venteliste til beskyttet bolig. Nogle få personer bevilges botilbud i Danmark. Landskassen afholder udgifterne, herunder rejseudgifter og refusion af pensionsudgifter. Landskassen afholder ligeledes rejseudgifter for pårørende.

7.3 Daginstitutioner

I 2000 blev daginstitutionsområdet en kommunal opgave. Forældre betaler højst 30 pct. af driftsudgifterne. Forældre kan søge om friplads. Antallet af indskrevne børn i daginstitutioner, dagpleje og fritidsordninger i 2021¹ fremgår af tabel 7.1.

Tabel 7.1 Indskrevne børn i daginstitutioner, dagpleje og fritidsordninger 2021

	< 1 år	1-2 år	3-5 år	6 år	0-6 år	7-9 år
Antal børn	59	1.283	2.197	726	4.265	1.496
I pct. af aldersgruppen	8,3	87,9	98,3	98,8	83,0	70,2

Kilde: Hagstova Føroya

7.4 Børneværn

Siden 2006 har den forebyggende indsats og en væsentlig del af ansvaret for børneværn ligget i syv kommunale samarbejdsenheder samt i Tórshavn kommune. Den fælleskommunale børneværnsinstitution, Barnaverndarstovan, administrerer familieplejeordningen, yder rådgivning til kommunale enheder og myndigheder og driver Barnahúsið (Børnehuset), hvor sager vedrørende mistanke om overgreb mod børn undersøges.

Et hovedbørneværnsudvalg træffer afgørelser i sager om omsorgsovertagelse og samværret for anbragte børn. Herudover træffer udvalget afgørelser om familiebehandling, dag- og døgnbehandling på institutioner samt efterværn til unge mellem 18-23 år. Føroya Kærustovnur (den færøske klageinstans) fungerer som sekretariat for hovedbørneværnsudvalget.

Hovedbørneværnsudvalget råder over 25 døgninstitutionspladser for børn og unge på Færøerne, som drives af Almannaverkið. Der er desuden etableret et Familiecenter, der yder familierådgivning og assistance til familier med særlige behov, og som har plads til to familier. Dag- og døgninstitutioner for børn og unge er under tilsyn af Barna- og Útbúgvingarmálaráðnum (Landsstyreområdet for børne- og uddannelses-anliggender).

¹ Tal for 2022 er ikke udkommet forud for, at redaktionen af beretningen er afsluttet

7.5 Familieretlige forhold

De færøske myndigheder overtog med virkning fra den 29. juli 2018 det person-, familie- og arveretlige sagsområde, som nu hører under Løgmláráðið (Landsstyreområdet for justitsanliggender). Sagsbehandlingen varetages i dag af den færøske institution Familjufyrisingin (Familieretshuset), som er beliggende i Tórshavn.

Sagsområdet reguleres hovedsagligt af nugældende og ældre dansk lovgivning, som er tilpasset færøske forhold. I forbindelse med overtagelsen blev en ny adoptionslov sat i kraft. Senest vedtog Lagtinget i maj 2022 en lov om forældremyndighed og samvær. I december 2021 vedtog Lagtinget loven om fremtidsfuldmagt, hvorefter en person på forhånd kan bestemme, hvem vedkommende vil have til at repræsentere sig og handle på sine vegne, hvis vedkommende i fremtiden får brug for det.

Udviklingen i antallet af afgørelser inden for forskellige sagstyper på det familieretlige område i 2019-2022 fremgår af tabel 7.2.

Tabel 7.2 Antal afgørelser på det familieretlige område 2019-2022

	2019	2020	2021	2022
Skilsmisse ved bevilling	73	71	65	63
Faderskabssager	416	361	364	368
Aftaler om fælles forældremyndighed	124	95	106	147
Samværsager	76	95	68	49
Børnebidragssager	121	125	91	120
Iværksættelse af værgemål	24	18	33	24
Godkendelser til international adoption	3	4	0	1
Hjemtagelse af børn ifm. internat. adoption	3	2	1	2
Stedbarnsadoptioner	11	5	14	7
Familieadoptioner	0	0	0	1

Kilde: Familjufyrisingin

7.6 Ældreområdet

I 2015 blev ældreområdet underlagt kommunerne. Tórshavn kommune varetager området selvstændigt, mens resten af landet indgår i i alt syv fælleskommunale samarbej-

der på området. Området omfatter udover hjemmehjælp og andre tjenester til hjemmeboende også botilbud på plejehjem, ældrebofællesskaber og aflastningspladser.

Ældreområdet finansieres ved forud beskatning af den tvungne pensionsordning og en tilbagebetalingsordning for særskatteordninger.

I 2021 blev der foretaget en evaluering af ældreområdet, som viser, at landskassen brugte knap 371 mio. kr. i driftsudgifter på området i 2014, mens kommunerne brugte knap 532 mio. kr. i 2020. Det afspejler en vækst på 36 pct. eller 5,3 pct. årligt. I samme periode er antallet af ældre 67+ år vokset med 16 pct. og 80+ år med 9 pct. I 2015 var der 646 botilbud. I 2021 var tallet på 669. Rapporten peger på, at der vil være en stor vækst i aldersgruppen 80+ år i de kommende år, hvilket gør, at både udgifterne og behovet for flere medarbejdere til området stiger voldsomt. Finansieringsmodellen har ifølge rapporten fungeret godt, men på sigt vil de øgede udgifter presse kommuneskatterne, hvis ikke der sker ændringer.

7.7 Boligområdet

Umhvørvismålaráðið (Landsstyreområdet for miljøanliggender) administrerer boligområdet.

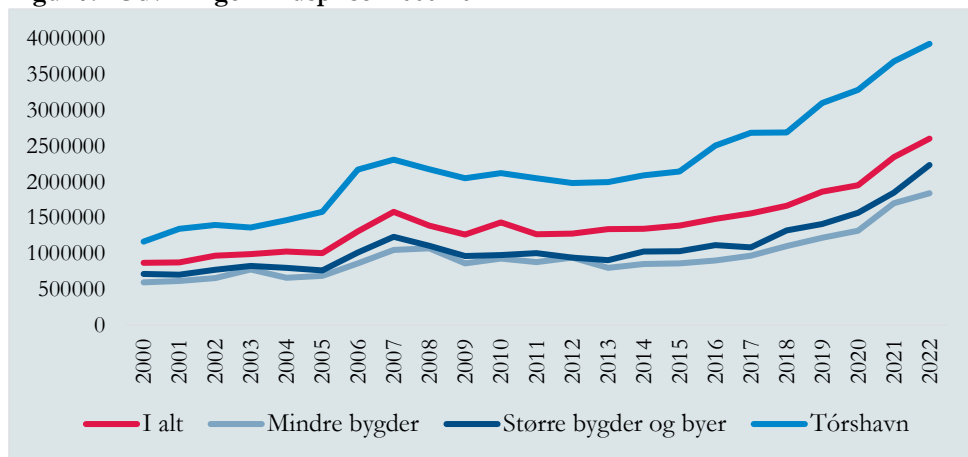
Det offentlige boligselskab, Bústaðir, har til formål at skabe et større og mere forskelligartet boligudbud på Færøerne. Bústaðir kan alene eller sammen med kommuner, offentlige myndigheder i øvrigt eller andre investorer bygge, eje og drifte udlejningsboliger.

Almannaverkið har anvisningsret til hver femte af boligselskabet Bústaðirs udlejningsboliger. Disse kan anvises til personer med særlige behov. Almannaverkið har desuden oprettet en akutliste, hvor igennem enlige forsørgere med akut behov kan få tildelt en midlertidig bolig.

I 2021 vedtog Lagtinget en boligpakke, der gav Bústaðir en lånebevilling på 450 mio. kr. Af disse skal 200 mio. kr. bruges til finansiering af byggeprojekter til særlige målgrupper, for eksempel bofællesskaber og kollegier. De resterende 250 mio. kr. skal bruges til almene lejeboliger og bl.a. boligprojekter. I Bústaðirs årsrapport for 2022 er oplyst, at Bústaðir har 326 almene lejeboliger samt 102 kollegieboliger, og derudover er 121 boliger under opførelse. Huslejen er i gennemsnit 5.985 kr. pr. måned, og 681 personer bor i Bústaðirs lejligheder. 1.980 af Bústaðirs medlemmer er boligsøgende.

Der har igennem flere år været diskussion om, hvordan der kan skaffes flere boliger. Ifølge Búskaparráðið blev befolkningstallet forøget med 5.594 personer i perioden 2014-2021. Med et gennemsnit på 2,9 person pr. husstand svarede det til et behov for omkring 1.930 nye boliger. I samme periode blev der bygget 1.264 nye boliger. Siden 2016 er parcelhuspriserne steget hurtigere end husstandenes disponible indkomst. Når udbuddet af boliger er lavt, er det med til at presse priserne op, hvilket gør det svært for førstegangskøbere at komme ind på markedet. Ifølge Búskaparráðið udgør manglen på boliger et væsentligt flaskehalsproblem, som kan begrænse fortsat befolkningstilvækst og økonomisk vækst. Rådet opfordrer kommuner med stor befolkningstilvækst til at fremskynde grundstykkeudstyknings særligt til bygning af lejligheder. Figur 7.2 viser udviklingen i huspriserne fra 2000-2022.

Figur 7.2 Udviklingen i huspriser 2000-2022

Kilde: Hagstova Føroya

Udlændinges interesse for at købe fast ejendom på Færøerne har været stigende. I 2021 vedtog Lagtinget en lov, der begrænser udlændinges mulighed for at købe fast ejendom på Færøerne.

7.8 Integration

Integrationsområdet hører som sagsområde under Løgmlaráðið (landsstyreområdet for justitsanliggender) og varetages af Útlendingastovan (Udlændingestyrelsen).

I de seneste 20 år er andelen af befolkningen med udenlandsk statsborgerskab steget fra 1,6 pct. til 4,6 pct., og særlig de seneste år har væksten været stor. I starten af 2023 havde 94,6 pct. af befolkningen på Færøerne dansk statsborgerskab, 0,6 pct. havde statsborgerskab i et andet nordisk land, 2,3 pct. i andre europæiske lande, 1,6 pct. i Asien, 0,54 pct. i Afrika og 0,4 pct. i USA. Det afspejles også i integrationsindsatsen, som har været intensiveret de seneste år, blandt andet med større fokus på sprogundervisning. Flere kommuner har ansat personale til at arbejde med integration, og virksomheder med mange udlændinge ansat har fokus på integration og sprogundervisning. Et lagtingslovforslag om integration blev sendt i høring i starten af 2022, men blev ikke fremsat, inden der blev udskrevet valg til Lagtinget i november 2022. Forslaget forventes fremsat i starten af 2024.

I forbindelse med at Færøerne modtager flygtninge fra Ukraine, samarbejder Útlendingastovan med interesseorganisationer. Røde Kors spiller en særlig stor rolle, blandt andet med modtagelse og videre integration.

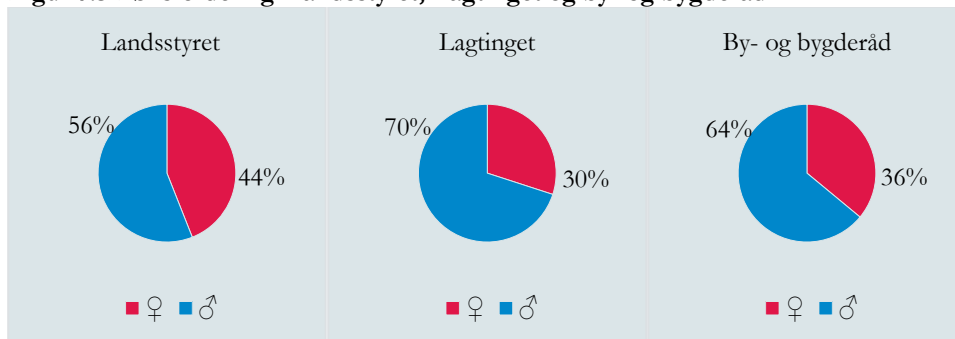
7.9 Ligestilling

Ligestilling som ressortområde hører under Almanna- og Mentamálaráðið. Formålet med ligestillingsloven fra 1994 er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd. Javnstøðunevndin (Ligestillingsnævnet) har til opgave at sikre, at loven overholdes, behandle klager om forskelsbehandling, samt at oplyse med informationsmateriale og arrangementer om emner vedrørende ligestilling. Javnstøðunevndin har desuden til opgave at rådgive myndigheder, institutioner, virksomheder, enkeltpersoner og andre. En gang om året udgiver Javnstøðunevndin en årsberetning, der giver et overblik over de sager, som nævnet har behandlet i løbet af året.

I 2006 nedsatte Lagtinget udvalget Demokratia efter anbefaling fra Vestnordisk Råd. Formålet med udvalget er at styrke kvinders rolle i politiske beslutninger. Dette gøres gennem arrangementer og informationsaktiviteter. Udvalget repræsenteres af alle partier i Lagtinget samt Kvinnufelagið, Javnstøðunevndin og Kommunufelagið

Ved folketingsvalget 2022 blev der for anden gang i historien valgt en kvinde til at repræsentere Færøerne i Folketinget. Inden lagttingsvalget i 2022 bestod landsstyret udelukkende af mænd. I det nye landsstyre udgør andelen af kvinder 44 pct. Kønsfordelingen i Lagtinget, landsstyret og by-og bygderådene ses i figur 7.3.

Figur 7.3 Kønsfordeling i landsstyret, Lagtinget og by- og bygderåd

Kilde: *Demokratia*

7.10 Frivillige og hjælpeorganisationer på velfærdsområdet

Frivillige organisationer har stor betydning for udsatte gruppers velfærd. Nogle organisationer modtager tilskud via Lagtingets finanslov og i nogle tilfælde også kommunal støtte. Organisationerne med de højeste bevillinger er:

- Frelsens Hær, Blå Kors og Soli deo Gloria, som modtager tilskud for at tilbyde bo- og dagtilbud, omsorg og hjælp i hverdagen til personer ramt af hjemløshed.
- Kvinnuhúsið (Kvindehuset), som yder rådgivning og psykologhjælp til voldsramte kvinder. I 2023 skal kvindehuset også yde rådgivning til voldsramte mænd. Herudover kan voldsramte kvinder og deres børn opholde sig midlertidigt i kvindehuset.
- Kris, som er en forening, der hjælper voksne incestofre.
- Berin, som er et tilbud til børn og unge, der har mistet – eller har alvorligt syge – forældre eller søskende. Formålet er at give børn, unge og forældre et sted, hvor de kan samles og snakke med andre i samme situation. Berin tilbyder også psykologsamtaler.
- Den selvejende institution Rådgivningen for færinger i Danmark, som rådgiver, oplyser og hjælper færinger i sociale, personlige og uddannelsesmæssige spørgsmål samt fungerer som bindeled mellem færinger og danske myndigheder og institutioner.

Færøerne har én retshjælp - Rættarhjálpin, der er finansieret af Justitsministeriet og støttet af landsstyret. Retshjælpen yder gratis juridisk hjælp til borgerne.

Herudover findes der mange andre foreninger, som leverer ydelser og oplysning på det sociale område. Nogle af disse modtager mindre tilskud.

8 Sundhedsvæsenet

Landsygehuset i Tórshavn

Sundhedsvæsenet omfatter den primære sundhedstjeneste med kommunelæger, tandlæger, sundhedsplejersker, apoteker- samt sygehusvæsen, Fólkaheilsustýrið (Folkesundhedsstyrelsen) og Landslægen. Bortset fra apotekervæsenet, lægemidler og sundhedsvedtægter, som er områder overtaget af de færøske myndigheder, samt landslægeområdet, som er et fællesanliggende under Styrelsen for Patientsikkerhed, er sundhedsområdet et fællesanliggende, hvor de færøske myndigheder efter § 9 i hjemmestyreloven og en rammelov om sundhedsvæsen på Færøerne fra 1995 har den lovgivende og administrative myndighed. Hjemmehjælps- og hjemmesygeplejeordningen har siden den 1. januar 2015 været et kommunalt anliggende.

Den 20. marts 2023 blev lagtingslovforslag om overtagelse af epidemiområdet vedtaget. Det medfører, at området, der i dag varetages af landslægeembedet under Styrelsen for Patientsikkerhed, overtages af de færøske myndigheder pr. 1. januar 2024. Landslægens øvrige arbejdsopgaver hører fortsat under de danske myndigheder.

8.1 Forebyggende sundhedsindsats

Fólkaheilsustýrið

Fólkaheilsustýrið (Folkesundhedsstyrelsen) blev oprettet den 1. januar 2023 og skal løse opgaver, som hidtil har ligget i Fólkaheilsuráðið (Folkesundhedsrådet), Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu (Afdelingen for Arbejds- og Socialsundhed) og Ílegusavnið (Genetisk Biobank). Formålet med Fólkaheilsustýrið er at give sundhedsfaglig rådgivning og vejledning, at udvikle folkesundhedsarbejdet og styrke forebyggelsen. Der er et særligt fokus på forskningsbaseret sundhedsfaglig rådgivning og statistik.

Forebyggende sundhedsordninger for børn og unge

På Færøerne får alle børn og unge tilbudt ni forebyggende helbredsundersøgelser ved den praktiserende læge. Børn under den undervisningspligtige alder får tilbudt syv helbredsundersøgelser, mens børn og unge i den undervisningspligtige alder får tilbudt to helbredsundersøgelser. Herudover får børn og unge tilbudt forebyggende og sundhedsfremmende helbredsundersøgelser af en sundhedsplejerske. Sundhedsplejerskerne tilbyder vejledning om barnets sundhed, udvikling og trivsel. Derudover skal sundhedsplejerskerne observere det enkelte barns helbredstilstand og sundhedsforholdene generelt.

8.2 Den primære sundhedstjeneste

Kommunelæger

Færøerne er opdelt i ni lægedistrikter med i alt 34 kommunelægestillinger. Heraf er 27 kommunelæger (praktiserende læger) i fast stilling, og syv stillinger dækkes af skiftende vikarer. Kommunelæger er speciallæger i almen medicin. På Færøerne ejer kommunelægerne ikke deres praksis. Det er kommunerne, der stiller lokaler, indbo og udstyr, som kommunelægerne har behov for, til rådighed. Ud over honorarer efter overenskomst mellem Kommunulæknafe­lag Føroya (kommunelægernes organisation) og Meginfelag Sjúkrakassa Føroya (Sammenslutningen af Sygekasser) samt indtægter ved forebyggende undersøgelser, modtager kommunelægerne et fast grundhonorar fra landskassen.

Kommunelægens arbejdsopgaver er almindelig lægehjælp i lægedistriktet samt andre lovpligtige opgaver, herunder vaccinationer og sundhedsundersøgelser af børn. Herudover bemander kommunelægerne lægevagten, der har lokaler på Landssygehuset.

Tandlægeordning

Der er på Færøerne en række privatpraktiserende tandlæger, herunder med speciale i ortodonti (tandregulering). Derudover er der konsulenter med speciale i ortodonti, der regelmæssigt kommer til Færøerne og varetager samme behandling. På Landssygehuset er der en tandlægeklinik, som varetager undersøgelser, behandling og tand-, mund- og kæbekirurgi for personer med særlige behov.

Nogle kommuner har fastansatte skoletandlæger til at varetage børne- og ungdomstandplejen, mens børnetandplejen i andre kommuner varetages af privatpraktiserende tandlæger. Alle driftsudgifter vedrørende børne- og ungdomstandplejen afholdes af kommunerne.

I forbindelse med tandlægebesøg i privat praksis dækker Heilsutrygd (Sygesikringen) en del af udgifterne. For unge til og med det fyldte 22. år yder Heilsutrygd fuldt tilskud til den kliniske undersøgelse.

Heilsutrygd

I 2010 afløste Heilsutrygd de 11 sygekasser, som var placeret i distrikterne. Heilsutrygd administrerer og afregner tilskud til de fleste primære sundhedstjenester på Færøerne, herunder kommunelægekonsultationer, speciallæge, kropsbårne hjælpemidler, tandbehandling, fysio- og ergoterapi, psykolog, kiropraktor mv. Medicintilskudsordningen administreres også af Heilsutrygd, ligesom Heilsutrygd varetager tilsyn med misbrugsbehandlingscentre.

8.3 Sygehusvæsenet

Sjúkrahúsverkið (Sygehusvæsenet) drives som institution under landsstyret i henhold til lagtingslov nr. 64 af 17. maj 2005 om Færøernes sygehusvæsen, der er udstedt i henhold til lov nr. 316 af 17. maj 1995 om sundhedsvæsenet på Færøerne.

Sjúkrahúsverkið har en fælles ledelse for de tre sygehuse; Landssygehuset i Tórshavn (centralsygehuset) og sygehusene i Klaksvík og på Suðuroy.

På Landssygehuset er der 127 sengepladser og 29 speciallægeområder inklusiv ni speciallægeområder bemanded med konsulenter. Inden for flere andre speciallægeområder er rådgivning organiseret ved, at læger uden for Færøerne deltager i behandlingen af patienterne.

Klaksvík sygehus har 22 faste sengepladser, samt fire dagoperationspladser. Sygehuset har flere specialer repræsenteret, hvoraf nogle er landsdækkende.

Suðuroy sygehus har 26 sengepladser. Sygehuset har en landsdækkende smertebehandling.

Patienter, der ikke kan behandles på Færøerne, bliver visiteret til behandling uden for Færøerne. De fleste patienter behandles i Danmark. I 2022 var der 2.689 visitationer, fordelt på 1.605 patienter, hvilket er en svag stigning i forhold til 2018 og 2019, inden coronaepidemien. I 2022 blev der brugt 138,3 mio. kr. på behandlinger uden for Færøerne. Derudover blev der brugt 45,8 mio. kr. på rejseudgifter og drift af patienthotellet Tórshavn i København.

Patienthotellet, der råder over 55 værelser og fem lejligheder, blev i 1976 etableret som en selvejende institution med det formål at tilbyde logi til de patienter og pårørende, som skal opholde sig i Danmark i forbindelse med en længerevarende indlæggelse eller behandling. Hotellets drift blev i 1986 underlagt det færøske sygehusvæsen.

8.4 Andre institutioner

Apotekervæsenet

Apotekervæsenet og lægemidler er reguleret af lagtingslov nr. 104 af 5. september 1988 om apotekervæsenet og lægemidler med senere ændringer.

Apotekervæsenet har monopol på fremstilling, import, udlevering og lagerføring af og handel med lægemidler. Der er fire apoteker i henholdsvis Tórshavn, Runavík, Klaksvík og Tvøroyri. Derudover er der 19 håndkøbsudsalg samt et produktionsapotek.

Landslægen

Landslægen, der hører under Styrelsen for Patientsikkerhed, er rådgiver for statslige myndigheder, Færøernes landsstyre og kommunale myndigheder på Færøerne i lægelige, hygiejniske, miljømæssige og socialmedicinske forhold. Landslægen fører, på vegne af Styrelsen for Patientsikkerhed, tilsyn med den virksomhed, der udøves på Færøerne af læger, tandlæger, jordemødre, sygeplejersker, social- og sundhedsassistenter m.fl. (autoriserede sundhedspersoner). Landslægen udarbejder og udgiver årlige medicinalberetninger for Færøerne og yder bistand til rets- og politimyndighederne samt de færøske kørekortmyndigheder.

Landslægen varetager en række opgaver forbundet med smitsomme sygdomme, herunder smitteopsporing og forebyggende tiltag ved sygdomsudbrud, hvilket har fyldt meget under coronaepidemien. Landslægen varetager endvidere udredning af klagesager, som herefter sendes til Styrelsen for Patientklager, der varetager den egentlige sagsbehandling. Udgifterne til landslægeembedet dækkes af statskassen.

Den 1. juli 2022 trådte bekendtgørelse for Færøerne om registrering af, underretning om og tilsyn med offentlige og private behandlingssteder, også kaldet tilsynsbekendtgørelsen, i kraft for Færøerne. Landslægen fører i medfør af bekendtgørelsen organisatorisk tilsyn med offentlige og private behandlingssteder på Færøerne.

De færøske myndigheder overtager pr. 1. januar 2024 epidemiområdet, der hidtil har været varetaget af landslægeembedet under Styrelsen for Patientsikkerhed. Af den nuværende koalitionsaftale fremgår det endvidere, at landsstyret ønsker en overtagelse af landslægeembedet skal forberedes.

Misbrugsbehandling

I foråret 2022 fremlagde daværende lagmand en helhedsplan for 2022-2028 for at forebygge og begrænse misbrug. Helhedsplanen kom på baggrund af, at der i de seneste år har været flere historier om unge mennesker, der er endt i misbrug, samt om øget kriminalitet forbundet med misbrug. Helhedsplanen indeholder 58 initiativer med tilhørende tidsplan, økonomi og ansvarsområde. Langt de fleste af initiativerne omhandler forebyggelse, men der er også initiativer angående forbedret behandling, efterbehandling og kontrol.

Der er i dag tre misbrugsbehandlingssteder på Færøerne. Udgifterne hertil beløb sig til 23,3 mio. kr. i 2022. Der kan læses mere om misbrugsbehandlingscentre på Heilsumálaráðið's hjemmeside.

For at forebygge misbrug af alkohol, har Rúsdrekkasøla Landsins (Alkoholmonopolet) monopol på import og salg af alkohol stærkere end 5,6 pct. Rúsdrekkasøla Landsins har i alt otte butikker.

9 Uddannelse

Skúlin á Flotum

Fra 2002 er hele undervisnings- og uddannelsesområdet overtaget af Færøerne, dvs. det fulde ansvar for lovgivningen, administrationen og økonomien på folkeskole- og erhvervsskoleområderne samt Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet).

Muligheden for at tage erhvervsuddannelser og videregående uddannelser på Færøerne har betydning for, om unge færinger må rejse væk fra Færøerne en del af deres ungdomsliv, og hvor mange der vender tilbage til Færøerne. Gennem de seneste år er der etableret flere uddannelsesmuligheder på Færøerne. Et eksempel er etableringen af jurauddannelsen.

9.1 Folkeskolen

Folkeskolen omfatter en ni-årig grundskole og en et-årig 10. klasse. Undervisningspligten er ni år. Desuden har kommunerne mulighed for at oprette en et-årig førskole.

Barna- og útbúgvingarmálaráðið har det overordnede ansvar for folkeskolens indhold, love og regler samt læseplaner, fag- og timefordeling. Kommunerne har ansvar for, at

alle undervisningspligtige børn i kommunerne har adgang til folkeskolens undervisning fra 1.–10. klasse samt mulighed for at få specialpædagogisk hjælp. Kommunerne fører desuden tilsyn med, at alle børn i den undervisningspligtige alder bliver indskrevet i folkeskolen eller modtager tilsvarende undervisningstilbud.

Barna- og útbúgvingarmálaráðið ansætter skolelederne og landskassen afholder udgiften til lærerlønningerne. Kommunerne har ansvaret for skolebygninger, interiør, undervisningsmaterialer samt -redskaber. Skolebestyrelsen har det pædagogiske tilsyn og beslutter principper for særlige undervisningsmæssige forhold.

Der er på Færøerne mange små og mellemstore skoler. Antallet af skoler er blevet reduceret de seneste år, dels som følge af kommunesammenlægninger og dels som følge af, at færre personer vælger at bosætte sig i de afsidesliggende bygder. Antallet af elever i den enkelte skole varierer fra to til omkring 800 elever. I alt 7.463 elever er tilknyttet folkeskolen på Færøerne for skoleåret 2023/24, hvoraf 240 elever går i specialklasse. Desuden er der tre friskoler med i alt 167 elever og en specialskole med 61 elever.

Ca. 2/3 af eleverne vælger at fortsætte i 10. klasse, og en del tager på en af de to efterskoler, som findes på Suðuroy og på Sandoy, eller på et efterskoleophold i Danmark. Endelig vælger nogle af eleverne at starte på en ungdomsuddannelse direkte efter afsluttet 9. klasse.

Sernám (Specialpædagogisk/Psykologisk Center) arbejder med at udvikle og opdatere det specialpædagogiske område for at skabe større helhed og kontinuitet i tilbuddene til børn og unge med særlige behov i skolen samt i dag- og døgntilbud. Herudover laver Sernám udredninger, rådgiver og vejleder i specialpædagogiske opgaver i undervisningssektoren og på daginstitutionsområdet til børn og unge i alderen 0 til 18 år.

9.2 Ungdomsuddannelser

De gymnasiale uddannelser på Færøerne tilbydes på Miðnámsskúlin í Suðuroy, Glasir í Tórshavn, Miðnám í Vestmanna, Miðnám á Kambsdali (med afdeling í Klaksvík) og Tekniski skúli í Klaksvík.

Glasir, som åbnede i 2018, blev banebrydende ved at være en sammenlægning af Studenterskolen, HF, Handelsskolen og Teknisk Skole i Tórshavn. Det vil sige, at en stor del af en ungdomsårgang færdes i det samme miljø. I tillæg til disse uddannelsestilbud er der etableret særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser til unge

med særlige behov. Til unge, som ikke har en adgangsgivende eksamen til optagelse på ungdomsuddannelserne, er Serbreyt (STU- særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse) blevet etableret.

Grunduddannelse inden for administrations-, handels- og kontorområdet (FHS) foregår på Glasir í Tórshavn, Miðnám á Kambsdali og Miðnámsskúlin í Suðuroy.

Lærlingeuddannelser

Skoleopholdene på lærlingeuddannelserne på det merkantile område foregår på Glasir i Tórshavn og Miðnám á Kambsdali. Skoleopholdene på lærlingeuddannelserne på det tekniske område foregår på de to tekniske skoler. På lærlingeuddannelser, hvor skoleuddannelsen ikke er etableret på Færøerne, får lærlingene deres skoleophold på skoler i Danmark. Der er følgende lærlingeuddannelser på det tekniske område: tømrer, elektriker, automekaniker, metalarbejder, frisør, gastronomassistent og ernæringshjælper. Derudover er der basisuddannelserne beklædnings- og ressourceuddannelse (uld, fiskeskind mv.).

Andre uddannelser og kurser

Ud over ovennævnte uddannelser foregår der på Færøerne forskellige andre undervisningsaktiviteter, bl.a. på Føroya Fólkaháskúli (Folkehøjskolen i Tórshavn), på Ítróttarháskúlin í Suðuroy (Idrætshøjskolen på Suderø), på Húsarhaldsskúli Føroya (Husholdningsskolen i Klaksvík) samt på aften- og musikskolerne.

Heilsuskúli Føroya (Sundhedsskolen) blev grundlagt på Suðuroy i 2001. På skolen uddannes social- og sundhedshjælpere, social- og sundhedsassistenter og pædagogmedhjælpere. Det samlede elevtal på skolen ligger på ca. 80 og afhænger af, hvordan praktik- og teoriperioderne fordeler sig over året.

Glasir udbyder en række korte videregående uddannelser inden for it, økonomi (markedsøkonomi og finansøkonomi), innovation og entreprenørskab bankvirksomhed, produktion og byggeri, samt lederuddannelser og lederudviklingskurser.

9.3 Videregående uddannelser

Fróðskaparsetur Føroya

Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet) blev stiftet i 1965 som en selvejende institution. Institutionen har til opgave at drive forskning, udbyde videregående uddannelse og udbrede kendskab til videnskabelige metoder og resultater. I 2008 blev Seminariet og Sygeplejeskolen lagt ind under universitetet.

Fróðskaparsetur Føroya er en offentlig institution, der er styret af en bestyrelse. Bestyrelsen ansætter rektor. Institutionens driftsudgifter dækkes af landskassen. Desuden dækkes en del projekter ved eksternt finansiering. Antallet af studerende er steget markant i de senere år – fra lidt over 600 i 2013 til omkring 1.100 siden 2018. Alle uddannelserne på Fróðskaparsetur Føroya er tilrettelagt i henhold til Bologna-aftalen.

Universitetets organisation består af fem fakulteter, der hver ledes af en dekan:

Føroyamálsdeildin (Fakultet for sprog og litteratur)

Fakultetet udbyder en bacheloruddannelse (Bachelor of Arts) og masteruddannelse (Master of Arts) i færøsk sprog og litteratur. I MA-uddannelsen er der også mulighed for at tage en kombineret MA, som består af et hovedfag og et sidefag. Færøsk kan enten udgøre hovedfaget eller sidefaget.

I 2019 blev en diplomuddannelse i kunstnerisk arbejde (Diploma in Art) udbudt for første gang. Uddannelsen blev i 2020 omdannet til en 3-årig bacheloruddannelse.

Søgu- og samfelagsdeildin (Fakultet for historie- og samfundsfag)

De tre-årige bacheloruddannelser i henholdsvis historie, politik og administration, socialvidenskab og samfundsplanlægning, økonomi og jura kan danne basis for en masteruddannelse ved Fróðskaparsetur Føroya eller ved et universitet i udlandet. Der er desuden mulighed for at tage en halvandet-årig suppleringsfagsuddannelse i historie eller samfundsvidenskab, som er tilrettelagt med henblik på at indgå i en masteruddannelse i et andet fag.

Masteruddannelser i henholdsvis historie, jura (MA of Arts in Law og MA of Legal Practise), ledelse, social- og statskundskab er to-årige overbygningsuddannelser.

Námsvísindadeildin (Fakultet for pædagogik og undervisning)

Námsvísindadeildin uddanner og efteruddanner folkeskolelærere og pædagoger. Folkeskolelæreruddannelsen og pædagoguddannelsen er fire-årige uddannelser (240 ECTS-point) på bachelorniveau, der giver studerende ret til henholdsvis at undervise i folkeskolen eller at arbejde som pædagog.

Náttúrvísindadeildin (Fakultet for naturvidenskab og teknik)

Bacheloruddannelserne (Bachelor of Science) til IT-ingeniør, energiingeniør og i biologi (marinbiologi, økologi, molekylærbiologi) er tre-årige uddannelser bortset fra energiingeniør, der er en 3½-årig uddannelse med et halvt års praktik indbygget. Uddannelserne giver adgang til master- og kandidatuddannelser på andre universiteter.

Fra 2019 har maskinmestre, som er uddannet fra Vinnuháskúlin, kunnet tage en Bachelor of Science in Marine Engineering.

Deildin fyri heilsu- og sjúkrarøktarvísindi (Fakultet for sundhedsvidenskab og sygepleje)

Sygeplejerskeuddannelsen ved fakultetet er godkendt af den danske sundhedsstyrelse. Der er tale om en fire-årig uddannelse (240 ECTS-points), der giver graden Bachelor of Science (BSc.Cur) i sygepleje. Fakultetet udbyder ligeledes suppleringsuddannelse for sygeplejersker, der ikke har bacheloruddannelse. Desuden udbyder fakultetet en masteruddannelse i Health Science og i Public Health.

Det er muligt at tage ph.d.-uddannelse på alle fakulteter på universitetet.

Universitetet er i 2022 blevet vurderet af en ekspertgruppe til at være et universitet, som fungerer godt, og som har været i en proces med at få uddannelserne klar til international godkendelse. Der skal dog iværksættes flere tiltag for at få de internationale godkendelser på plads og til at få lavet kvalitetssikring og -udvikling.

Maritime uddannelser

Der er to maritime skoler på Færøerne – Vinnuháskúlin i Tórshavn og Sjó nám i Klaksvík.

På Vinnuháskúlin uddannes maskinister, maskinmestre, skippere og skibsførere. Uddannelsen til sætteskipper tager 1½ år, og uddannelsen til skibsfører tager tre år. Maskinistuddannelsen er på ni måneder, og maskinmesteruddannelsen er på tre år. Vinnuháskúlin har også etableret en aspirantordning, hvor der uddannes skippere, skibsførere og maskinmestre. Uddannelserne tager henholdsvis 2, 3 og 4½ år. På Sjó nám uddannes sætteskipper og skibsassistenter. Skolerne har også kursuscentre,

som udbyder en række maritime kurser i henhold til STCW-koden, offshore standarder og landbaserede krav.

Der er indgået aftale mellem landsstyret og Søfartsstyrelsen om ligestilling af færøske og tilsvarende danske uddannelser.

9.4 Uddannelsesstøtte

Studni (Uddannelsesstøttestyrelsen) forvalter uddannelsesstøtten til studerende på Færøerne. Derudover er der andre støtteordninger, f.eks. støtte til leveomkostninger, studieafgifter og rejsestøtte til færøske studerende i udlandet.

Færøske studerende på uddannelser i Danmark og i udlandet modtager som danske statsborgere i de fleste tilfælde SU efter danske regler.

9.5 Forskning

Granskingarráðið (Færøernes Forskningsråd) blev etableret i 1996, først som et rådgivende organ, senere som en selvstændig offentlig organisation. Rådets opgave er at rådgive, informere, vejlede og koordinere den nationale og internationale indsats på forsknings- og innovationsområdet samt administrere midler til forskning og innovation, primært fra Forskningsfonden, men også andre fonde.

Granskingarráðið fik i 2007 ansvaret for forsknings- og innovationssamarbejdet med EU med tilhørende policy-, rådgivnings- og kommunikationsopgaver, herunder NCP- (nationale kontaktpunkter) og PC- (program komitéer) tjenester, samt som EURAXESS servicecenter (leverer informations- og støttetjenester til professionelle forskere) og ERAC (EU's strategiske politiske rådgivende udvalg i spørgsmål vedrørende forskning og innovation). Granskingarráðið udgør herudover en central aktør i internationalt forskningssamarbejde, herunder som Færøernes medlem i bestyrelsen for NordForsk og som rådgiver i samarbejdet med EU, USA og ift. Arktis.

Lagtinget bevilliger årligt en pulje til forskning, der uddeles efter ansøgning. Der er tale om flerårige projekter, især ph.d.-projekter, på alle forskningsområder, der spænder fra grundforskning til anvendt forskning og innovation. Granskingarráðið har i flere omgange modtaget eksterne midler, som det efter ansøgning kan tildele specifikke områder.

10 Kultur

Ólavsøka

10.1 Sprog og traditioner

Det færøske sprog

Omkring 80.000 mennesker taler færøsk. Foruden de fastboende på Færøerne vurderes det, at omkring 25.000 mennesker i Danmark og omkring 5.000 mennesker i resten af verden taler sproget. Færøsk er et vestnordisk sprog, der har udviklet sig fra det oldnordiske sprog, som de første, der bosatte sig på øerne, talte.

Fra 1500-tallet og flere århundreder frem var det forbudt at skrive færøsk (og norsk) i bl.a. skoler og kirker, og dansk blev færingerenes eneste skriftsprog. I denne periode blev det færøske sprog stort set kun overleveret mundtligt, bl.a. igennem de færøske folkeviser, kvad og sagn.

I 1854 udgav præst og filolog V.U. Hammershaimb en færøsk sproglære (ortografi), og fra slutningen af 1800-tallet afløste det færøske skriftsprog så småt det danske. Færøsk blev officielt skolesprog på Færøerne i 1938, kirkesprog i 1939 og i 1944 ligeberettiget retssprog. Ved hjemmestyreløven i 1948 blev færøsk anerkendt som hovedsproget på Færøerne, men dansk har i nutiden fortsat en central rolle i det færøske samfund. I skolen har dansk status som første fremmedsprog, og børnene undervises i dansk fra tredje klasse.

Málráðið (Sprogrådet) har eksisteret siden 2012 og har til formål at pleje, udvikle og bevare det færøske sprog, at vejlede, rådgive og lave konklusioner i sprogspørgsmål og at fastsætte færøsk retskrivning.

De seneste år er der på Færøerne, ligesom mange andre steder i verden, sket en internationalisering af sproget. Det bliver i mange tilfælde håndteret ved, at man finder nye færøske ord, som man bruger i stedet, og befolkningen tager ofte godt imod de nye færøske ord. Der er dog en tendens til, at flere og flere unge i større omfang bruger især engelske ord i deres talesprog.

Der er også gjort en del for at gøre det færøske sprog let tilgængeligt ved at give gratis adgang til digitale ordbøger på forlaget Sprotin, som ud over oversættelser til og fra dansk og engelsk har oversættelser til og fra tysk, spansk, kinesisk og japansk. Derudover er der oversættelser fra grønlandsk, fransk og russisk og oversættelse til italiensk.

En del af indsatsen med at bevare og styrke det færøske sprog løftes af den offentlige public service-station Kringvarp Føroya (tv- og radiostation (KVF)). En af stationens primære opgaver er at styrke og bevare sproget gennem nyhedsdækningen og kulturelle programmer. Dette gøres bl.a. gennem det ugentlige program ”Málteigurin” (Sprogfeltet), hvor det færøske sprog og befolkningens brug af det bliver drøftet.

I 2021 udkom der, ifølge Hagstova Føroya, i alt 194 bøger på færøsk, hvoraf 90 var oversættelser. Det lille sprogområde giver færøske forfattere vanskelige arbejdsvilkår, men Færøerne har ikke desto mindre et rigt litteraturmiljø. Udover den større og årligt tilbagevendende bogmesse ”Bókadagar”, som afholdes i Norðurlandahúsið (Nordens Hus), hvor der især sættes fokus på de færøske værker, som er udgivet i det forgangne år, afholdes der også arrangementer med oplæsninger.

Færøske traditioner og sammenkomster

Færøerne er rig på traditioner. Det ses bl.a. ved sammenkomster med kædedans, kvad, færøske nationaldragter og stævner.

Den færøske dragt er i de seneste år blevet mere og mere populær og bruges til mange festlige lejligheder. I forbindelse med Ólavsøka (Olai), Færøernes nationale festdage, der finder sted i Tórshavn den 28.-29. juli, ses færinger i dragterne alle steder i byens gader.

Den færøske kædedans er en dans, der stammer fra middelalderen, hvor man danser i ring, kædet sammen arm til arm, mens der synges kvad uden ledsagelse af instrumenter. Hvert kvad kan være flere hundrede vers, og der bliver ofte danset i timevis. Dansen bliver bl.a. brugt til sommerstævner, ligesom det er almindeligt at danse kædedans i forbindelse med private fester. Der er danseforeninger, der mødes regelmæssigt for at danse kædedans og synge kvad.

Gennem sommeren bliver der afholdt stævner rundt om på øerne, hvor det især er kaproningen i de traditionelle færøske både, der trækker folk til. Det største af disse stævner er i forbindelse med Ólavsøka, som for mange færinger er en af de største begivenheder på året. Deltagelsen ved mange af de øvrige stævner bliver mindre og mindre hvert år.

Hvalfangst

En af Færøernes ældste traditioner er hvalfangsten. I dag er der kun to arter, der fanges – primært grindehvalen og et mindre antal springere. Fangsten er ikke-kommerciel, og kødet bliver fordelt mellem dem, der deltager i slagtingen, til de lokale institutioner og til lokalbefolkningen efter formelle regler. I de sidste år har antallet af slagtede grindehvaler ligget på omkring 600. Forskning i grindekødets sundhedsmæssige konsekvenser for befolkningen har været medvirkende til, at der i dag spises væsentligt mindre grind end tidligere.

Mens en stor del af den færøske befolkning har stærke meninger om færingers ret til grindefangst og bevarelsen af traditionen, har der været et pres fra udlandet for at få stoppet fangsten.

10.2 Kunst

Museer

Listasavn Føroya (Færøernes Nationalgalleri) er beliggende i Tórshavn. Samlingen på Listasavn Føroya består hovedsagelig af værker af færøske kunstnere. Samlingen rummer godt og vel 2.600 værker, der dækker perioden fra 1830'erne til den allernyeste billedkunst. Heriblandt findes den største samling af værker af Sámal Joensen-Mikines og Ingálvur av Reyni samt en lang række hovedværker af øvrige betydningsfulde færøske kunstnere.

Som offentlig drevet kulturinstitution har Listasavn Føroya til opgave at indsamle, bevare, registrere, formidle og forske i færøsk billedkunst som en del af den færøske kulturarv. Museet er organiseret som en selvejende institution, der drives med en offentlig bevilling, støtte af Tórshavn kommune og indtægt af egen virksomhed. I 2022 havde Listasavn Føroya 28.197 besøgende.

Listafelag Føroya (Færøernes Kunstforening) er en aktiv kunstforening med ca. 600 medlemmer. Formålet med foreningen er at støtte færøsk kunst ved at købe værker af færøske kunstnere. Ud over køb af kunst er Listafelag Føroya også aktiv med udstillinger og anden kunstformidling. Kunstforeningen arrangerer den årlige Olaiudstilling, som holdes i Listasavn Føroya i dagene omkring Ólavsøka.

Tjóðsavnid (Nationalmuseet) ligger i Tórshavn og har til opgave at indsamle, registrere, bevare, forske i og formidle Færøernes natur- og kulturarv. Derudover løser museet også opgaver inden for fortidsminde- og bygningsfredning, tilsyn med kulturhistoriske lokalmuseer samt antikvarisk rådgivning i forbindelse med forvaltning af folkekirkens bygninger. Ud over hovedbygningen tager museet sig af en række andre lokationer, bl.a. fortidsminderne i Kirkjubøur, museumsøen Koltur og på hvalfangststationen við Áir.

Rundt omkring på Færøerne findes en række lokale kunst- og bygdemuseer.

Teater

Tjóðpallur Føroya (Nationalteatret) holder til i bygninger midt i Tórshavn. Lagtinget har vedtaget at bygge et nyt teater, som skal sikre den professionelle scenekunsts videre udvikling. Der er ikke sat en endelig dato for, hvornår det nye nationalteater skal stå færdigt.

Der sættes herudover også teaterstykker op af mindre teaterforeninger rundt om i landet.

Musik

Der er rig tradition for musik på Færøerne, og flere steder i landet tilbyder musikskoler musikundervisning på højt niveau. Færøerne har sit eget symfoniorkester, som startede i 1983 og består af fortrinsvis færøske musikere. Herudover findes forskellige kammerensembler, hornorkestre, harmonikaorkestre, kor osv., ligesom der er et rigt musikliv inden for andre genrer såsom rock, pop og jazz.

Større arrangementer holdes i kulturhuset Norðurlandahúsið i Tórshavn, kulturhuset SALT på Suðuroy, koncertsalen Løkshøll på Eysturoy og det nye kulturhus Varpíð i Klaksvík. Der er også en række mindre koncertsteder, ligesom kirker og menighedshuse giver plads til koncerter. Et populært event er ”Hoyma”, hvor færinger åbner deres hjem for små intim-koncerter.

Hver sommer samler udendørs musikfestivaler flere tusinde færinger. De største er G-festivalurin i Gøta og Summarfestivalurin i Klaksvík.

Film

Færøsk filmkunst blomstrer, og Færøerne fylder mere og mere i udenlandske film, dels fordi Færøerne har fået flere dygtige filmuddannede, dels fordi Færøerne med sin storslåede natur er blevet et populært filmoptagelsesområde. Tv-serien ”Trom” og James Bond-filmen ”No Time to Die” fra 2021 er eksempler på tv-serier og film, der bl.a. er optaget på Færøerne. En stor del af optagelserne til Disney-filmen ”Peter Pan & Wendy” fra foråret i 2023 blev optaget på Færøerne.

Filmshúsið (Filmhuset) blev etableret i 2018 med det formål at avancere og inspirere den færøske filmindustri og promovere Færøerne som en attraktiv film- og tv-lokation. Filmshúsið arbejder også med at udvikle faglige kompetencer inden for det færøske filmmiljø, forbedre filmproduktion, promovere filmkultur på Færøerne, rådgive og vejlede færøske filmskabere, fremme den færøske filmindustri i udlandet og skabe vækst for filmindustrien på Færøerne.

10.3 Sport

Det færøske idrætsforbund, Ítróttasamband Føroya (ÍSF), blev stiftet i 1939 og er paraplyorganisation for specialidrætsforbund på Færøerne. Foreningens formål er at fremme, samordne og tilrettelægge al idrætsvirksomhed på Færøerne, at fremme samarbejdet om idræt med nationale myndigheder og andre myndigheder samt at repræsentere Færøerne internationalt, herunder i IOC.

Fodbold

Fodbold er den største sportsgren på Færøerne. Det færøske fodboldforbund, FSF, angiver at have det procentvist højeste antal aktive fodboldmedlemmer i Europa og har sat som mål, at 10 pct. af den færøske befolkning skal være aktive fodboldspillere.

På nationalt plan oplever det færøske herrelandshold i fodbold hård modvind. UEFA EM-kvalifikationen har hidtil resulteret i én uafgjort og seks tabte kampe, og landsholdet ligger nederst i gruppe E. Kvindelandsholdet i fodbold ligger også nederst i sin UEFA Nations League gruppe med nul point efter to kampe.

På klubplan har KÍ Klaksvík imponeret. Holdet vandt den hjemlige fodboldliga for tredje år i træk og formåede som det første færøske hold nogensinde at spille sig i gruppespillet i UEFA Europa Conference League.

Håndbold

De færøske håndboldlandshold har opnået enestående resultater i 2023. Med hjemmesejre mod Rumænien og Ukraine i foråret 2023 sikrede herrelandsholdet sig deltagelse blandt de 24 hold til EM-slutrunden, som spilles i Tyskland i januar 2024. De færøske U21- og U19-herrelandshold deltog i juli og august i VM-slutrunderne i henholdsvis Tyskland og Montenegro. Af de 32 deltagende nationer blev Færøerne henholdsvis nr. 7 og 8.

Kvindernes EM-kvalifikation i håndbold påbegyndtes i efteråret 2023, mens det kvindelige U-20 landshold spiller om en VM-plads fra og med november 2023. Også på kvindesiden har færøsk håndbold høje ambitioner.

En ny arena er under opførsel i Tórshavn, hvor færøsk landsholdshåndbold fra 2025 vil kunne spille kampe under tidssvarende forhold og i henhold til internationale krav.

Færøsk kaproning

Traditionel færøsk kaproning er Færøernes nationalsportsgren. Der bliver roet i traditionelle færøske robåde (dog optimeret til kaproning), og konkurrencedagene er placeret samtidig med bygdestævnerne rundt omkring i landet henover sommeren. Sæsonen slutter til Ólavsøka.

Bilag

Bilag 3.1

Lov nr. 137 af 23. marts 1948

om

Færøernes Hjemmestyre

Vi Frederik den Niende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gør vitterligt: I Erkendelse af den Særstilling, som Færøerne i national, historisk og geografisk Henseende indtager indenfor Riget, har Rigsdagen i Overensstemmelse med Vedtagelse i Færøernes Lagting vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov om Færøernes forfatningsmæssige Stilling i Riget:

§ 1. Færøerne udgør inden for denne Lovs Rammer et selvstyrende Folkesamfund i det danske Rige. I Henhold hertil overtager det færøske Folk ved sin folkevalgte Repræsentation, Lagtinget, og en af dette oprettet Forvaltning, Landsstyret, inden for Rigsenheden Ordningen og Styrelsen af færøske Særanliggender som angivet i denne Lov.

§ 2. De paa den som Bilag til denne Lov vedføjede Liste under A. Opførte Sager og Sagomraader betragtes principielt som færøske Særanliggender. Det færøske Hjemmestyre (de i § 1, Pkt. 2, nævnte Organer) kan bestemme, at alle disse Sager og Sagomraader eller nogle af dem straks skal overgaa til Hjemmestyret med den Følge, at dette overtager de dermed forbundne Udgifter. Med den samme Følge kan Hjemmestyret paa et senere Tidspunkt bestemme, at Sager og Sagomraader paa Listen, der ikke straks overtages, skal overgaa til Hjemmestyret. Paa tilsvarende Maade er Hjemmestyret forpligtet til at overtage Sager og Sagomraader, der er opført paa Listen, naar det ønskes af Rigsmyndighederne.

§ 3. For de paa Listen under B. opførte Sagomraaders Vedkommende afgøres det ved nærmere Forhandling, om og i hvilket Omfang disse Spørgsmaal kan henføres til færøske Særanliggender.

§ 4. For de Omraader, der henhører under Hjemmestyret, har dette den lovgivende og administrative Myndighed. De af Lagtinget vedtagne og af Landsstyrets Formand stadfæstede Love benævnes Lagtingslove.

§ 5. De færøske Myndigheders Kompetence er undergivet den Begrænsning, der følger af de til enhver Tid bestaaende traktatmæssige og andre internationale Rettigheder og Forpligtelser.

Rigsmyndighederne har Afgørelsen i Spørgsmaal, der angaar Rigets Forhold til Ulandet.

§ 6. Anliggender, der ikke i Medfør af denne Lov henhører under det færøske Hjemmestyre, varetages som Rigets Fællesanliggender af Rigsmyndighederne.

Tvivilsspørgsmaal om det færøske Hjemmestyres Kompetence i Forhold til Rigsmyndighederne forelægges for et Nævn, bestaaende af to af Regeringen og to af Landsstyret valgte Medlemmer samt tre af Højesterets Præsident udpegede Højesteretsdommere, af hvilke den ene udpeges som Formand. Er der Enighed mellem de fire af Regeringen og Landsstyret valgte Medlemmer, er Sagen hermed endeligt afgjort. I modsat Fald afgøres Sagen af de tre Højesteretsdommere.

Statsministeren kan suspendere en Beslutning, som er forelagt for Nævnet, indtil dettes Afgørelse foreligger.

§ 7. For at sikre, at Lagtinget i videst muligt Omfang faar Indflydelse paa Udformningen af særlige Bestemmelser for Færøerne i Love, der gives af Rigets Myndigheder, skal Regeringsforslag indeholdende Bestemmelser, der udelukkende vedrører Færøerne, forelægges det færøske Hjemmestyre til Betænkning, forinden de fremsættes for Rigsdagen. I øvrigt skal Rigslove, der vedrører lokale færøske Forhold, forelægges det færøske Hjemmestyre til Betænkning, forinden de sættes i Kraft paa Øerne. Der kan i det enkelte Tilfælde sættes en Frist, inden hvis Udløb Hjemmestyrets Betænkning skal foreligge. Har den i dette Stykke omtalte Forelæggelse paa Grund af tvingende Omstændigheder ikke kunnet finde Sted, skal Loven snarest tilstilles Hjemmestyret til Udtalelse. Paa tilsvarende Maade forholdes der med Traktater og andre internationale Overenskomster, der kræver Rigsdagens Samtykke, og som berører særlige færøske Interesser.

§ 8. Naar det færøske Hjemmestyre maatte udtale Ønske derom, ansættes der efter Forhandling med Landsstyret i Udenrigsministeriet en i færøske Forhold særlig

sagkyndig til Bistand for Ministeriet ved Behandlingen af Sager vedrørende Færøernes særlige Erhvervsinteresser. Omkostningerne herved afholdes af Statskassen.

Naar det færøske Hjemmestyre maatte udtale Ønske derom, ansættes der efter Forhandling med Landsstyret ved de danske Repræsentationer i de Lande, hvor Færøerne har særlige Erhvervsinteresser, Medarbejdere til særlig Varetagelse af disse Interesser. Omkostningerne herved afholdes af Færøerne.

Efter Samraad med det færøske Hjemmestyre gives der i de enkelte Tilfælde dette Adgang til at gøre Færøernes særlige Interesser gældende ved Forhandlinger med Udlandet om Handels- og Fiskeriaftaler.

Hvor det drejer sig om specielle færøske Sager, kan Udenrigsministeren, hvis det ikke skønnes uforeneligt med Rigets Interesser, bemyndige Hjemmestyrets Repræsentanter til efter derom fremsat Ønske direkte at føre Forhandlinger under Medvirken af Udenrigstjenesten.

§ 9. Efter Forhandling træffes der Aftale om, i hvilke Tilfælde og i hvilket Omfang det er muligt inden for Omraader, der henhører under Fællesanliggender, at overlade det færøske Hjemmestyre at give de nærmere Bestemmelser for de særlige færøske Forhold og overtage Administrationen af det pågældende Omraade.

§ 10. I et paa Færøerne for en Færing udstedt Pas og Nationalitetsbevis indføjes: »Føroyingur« og »Føroyar« efter Ordene »Dansk« og »Danmark«. Som Færing anses den, der har dansk Statsborgerret og er hjemmehørende paa Færøerne.

Valgret og Valgbarhed til Organer, der henhører under det færøske Hjemmestyre, kan gøres afhængig af, at vedkommende er Færing. I øvrigt kan der ikke i Lovgivning eller Forvaltning gøres Forskel paa Færing og andre danske Statsborgere.

§ 11. Færøsk anerkendes som Hovedsproget, men Dansk skal læres godt og omhyggeligt, og Dansk kan lige saa vel som Færøsk anvendes i offentlige Forhold.

Ved Forelæggelse af Appelsager skal der medfølge dansk Oversættelse af alle Akter paa Færøsk.

§ 12. Der anerkendes et særligt færøsk Flag. Rigsmyndighederne anvender paa Færøerne Dannebrog, ogsaa for Skibenes Vedkommende. Der skal være Ret for private - saavel Personer som Selskaber, Foreninger og Institutioner - til paa Land at

anvende Rigsflaget. I øvrigt er Bestemmelserne om det færøske Flags Anvendelse paa Færøerne og paa Skibe, der er indregistreret paa Færøerne, et Særanliggende.

§ 13. Alle nu paa Færøerne gældende Bestemmelser, der ikke strider mod denne Lov, forbliver i Kraft, indtil de ændres eller ophæves af rette Myndighed.

§ 14. Færøerne er paa Rigsdagen repræsenteret ved mindst 2 Medlemmer. Saa længe Rigsdagen er delt i de nuværende 2 Ting, er Færøerne repræsenteret ved 1 Medlem i Landstinget, jfr. Grundlovens § 36, og 2 Medlemmer i Folketinget.

§ 15. Embedet som Amtmand over Færøerne nedlægges.

I Stedet oprettes en Stilling som Rigsombudsmand. Rigsombudsmanden er Rigets øverste Repræsentant paa Færøerne og Leder af Rigets Administration paa Øerne. Han har i Embeds Medfør Adgang til Lagtinget og til at deltage i Forhandlinger om alle Fællesanliggender, dog uden Stemmeret. Meddelelse om Beslutninger i Lagtinget eller Landsstyret skal straks gives ham, ligesom der straks skal tilstilles ham Eksemplarer af Lagtingslove og andre af det færøske Hjemmestyre udfærdigede Bestemmelser.

Rigsombudsmanden indtræder med de af denne Lov følgende Ændringer i Amtsmændens Funktioner, indtil Nyordning af det paagældende Omraade finder Sted.

§ 16. Denne Lov træder i Kraft den 1. april 1948.

Færøske Særanliggander

Liste A

Følgende Omraader betegnes som Særanliggander, saaledes at de straks overgaar til det færøske Selvstyre eller senere overføres til dette efter Begæring fra Lagtinget eller Regeringen.

1. Færøernes egen Styrelsesordning inden for de ved Nyordningen angivne Rammer. Herunder falder - inden for de nævnte Rammer - Bestemmelser om Lagtinget, Lov om Valg til dette, det administrative Styre, Lagtingslovenes Tilblivelse, Vedtagelse og Stadfæstelse og deres Bekendtgørelse, egne Tjenestemænds Ansættelse, Afskedigelse, Tjenestevilkaar, Lønning og Pensionering.

2. Kommunale Forhold.

Herunder falder Kommunernes Styre, Tilsynet med dem, kommunale Skatter.

3. Bygnings- og Brandvæsen, Byplaner, Boligspørgsmaal, Lejespørgsmaal, Folkeregister.

4. Sundhedsvæsen, Lægevæsen, Jordmodervæsen, Hospitalsvæsen, Apotekervæsen. Herunder falder Embedslægerne, Kvaksalverlovgivning, Bekæmpelse af Tuberkulose og andre smitsomme Sygdomme, Sindssygeværnet, Vaccination.

5. Den offentlige Forsorg.

Særforsorg.

Folkeforsikring.

Lovpligtig Ulykkesforsikring.

Arbejdere, Arbejdsforhold, Lærlinge, Medhjælpere, Ferie.

6. Direkte og indirekte Skatter.

Herunder falder ogsaa Stempelafgift, Afgift af Totalisatorspil, Afgift af særligt færøsk Lotteri, medens Afgifter for Ekspedition, som Skifteafgifter, Retssportler, Tinglysningafgifter tilfalder den, der bekoster vedkommende Institution.

7. Bevillingsret og i det hele Dispositionsret over alle egne Indtægter.

Ordningen af Regnskabsføring, Revision og Decision med Hensyn til egne Indtægter og Udgifter.

8. Godkendelse af Havneafgifter.

9. Skolevæsenet.

Herunder falder baade Folkeskolen, Eksamensskoler og Kursus, Læreruddannelse, Folkehøjskoler, Efterskoler, Ungdoms- og Aftenskoler, Husholdningsskoler og Fagskoler som Handelsskoler, tekniske Skoler, Navigationsskoler o. s. v.

10. Arkiver, Biblioteker, Museer.

Herfra undtages Statens Arkivsager, Forbehold tages om Pligtaflevering til Det kgl. Bibliotek.

- 11.** Bygningsfredning, Naturfredning.
- 12.** Havne, Kystsikring, Kanaler, Vandkraftanlæg, Trafikvæsen, herunder Veje, Jernbaner, Sporveje, Færgevæsen, Omnibus- og Fragtkørsel.
Motor- og Færdselsforhold.
Stedligt Post- og Telegraf- og Telefonvæsen.
Elektriske Anlæg.
- 13.** Landbo- og Landvæsensforhold.
Herunder almindelig Landbolovgivning, Fæste, Forpagtning, Udstykning, Udskiftning, Husmandsbrug, Planteavl, Husdyravlen, Havebrug, Landbrugets Bierhverv, Grundforbedring, Skovvæsen.
Veterinærvæsenet.
Bekæmpelse af Skadedyr.
Husdyr, Voldgift, Dyreværn, Hundelov.
Jagt og Fredning af Dyr paa Territoriet.
Fiskeri og Fredning af Fisk paa Territoriet.
Matrikulsvæsen.
- 14.** Teater- og Biografbevillinger, Forlystelser.
Indsamlinger og Bortlodninger.
Strandinger.
Hittegods.
Giftstoffer, eksplosive Stoffer, Vaaben.
- 15.** Forsynings- og Produktions- og Fordelingspørgsmaal.
Priskontrol, Maksimalpriser.
Rationeringer, Rabat- og Tilskudsordninger.
Tantieme- og Udbyttebegrænsning.
Omløben med Varer.
Regler om stærke Drikke.
Regler om Lukketid.
Beværtning og Gæstgiveri.
Næringsvæsenet.
Handels- og Foreningsregistre.
Skibsregistrering.
Mæglere, Translatører, Dispachører, Vejere, Maalere.
Revisorer.
Oplagshuse.
Kommission, Agentur, Handelsrejsende.
Agentur for udenlandske Firmaer.
Bogføringsvæsenet.
Kreditforeninger o. lign., stedlig Forsikringsvirksomhed.
- 16.** Stedligt Overformynderi.

Tinglysning.
Turistvæsen.
Ekspropriation til Særformaal.
Bestemmelser om Fremstilling af Tryksager.
Specielle Bestemmelser om særlig Tidsregning.
Borgerlige Ombud.
Ligeret for Mænd og Kvinder.

Liste B

Følgende Omraader gøres til Genstand for yderligere Forhandling, før der tages endelig Stilling til, om og i hvilket Omfang de kan anerkendes som Særanliggende:

1. Folkekirken.

Herunder falder hele den kirkelige Ordning, Ritualerne, Kirkens Tjenestemænd, deres Løn og Pension, Kirker, Kirkegaarde, Udtrædelse og Indtrædelse i Folkekirken, Menighedsraad, Valgmenigheder, Sognebaandsløsning.

De fra Folkekirken afvigende Trossamfund, Helligdagslovgivningen.

2. Politiet.

3. Raastoffer i Undergrunden.

Radio.

Luftfart.

4. Jordfonden.

5. Import- og Eksportkontrol.

Hvorefter alle vedkommende sig have at rette.

Givet paa Christiansborg, den 23. Marts 1948.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

FREDERIK R.

(L.S.)

Hans Hedtoft.

Bilag 3.2

Lov¹ nr. 578 af 24. juni 2005
om
de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Denne lov bygger på en overenskomst mellem Færøernes landsstyre og den danske regering som ligeværdige parter.

§ 1. Denne lov omfatter samtlige sager og sagsområder, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Loven omfatter ikke følgende sager og sagsområder:

- 1) Statsforfatningen.
- 2) Statsborgerskab.
- 3) Højesteret.
- 4) Udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik.
- 5) Valuta- og pengepolitik.

§ 2. Sager og sagsområder, som er omfattet af loven, overgår til de færøske myndigheder på tidspunkter, der fastsættes af de færøske myndigheder, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Sager og sagsområder, der fremgår af den som bilag til loven tilføjede liste I, overgår til de færøske myndigheder på tidspunkter, der fastsættes af de færøske myndigheder efter forhandling med de danske myndigheder.

Stk. 3. I det omfang flere sager og sagsområder er anført under samme nummer på den i stk. 2 nævnte liste I, skal de pågældende sager og sagsområder overgå til de færøske myndigheder på samme tidspunkt.

¹ Loven benævnes sædvanligvis ”overtagelsesloven”

§ 3. De færøske myndigheder har den lovgivende og udøvende magt inden for de sager og sagsområder, der overgår efter § 2.

Stk. 2. De færøske myndigheder overtager de udgifter og reale aktiver, der er direkte forbundet med en sag eller et sagsområde, som overgår.

§ 4. Domstole, der bliver oprettet af de færøske myndigheder, har den dømmende magt på Færøerne inden for samtlige sager og sagsområder.

§ 5. Bestemmelserne i § 5, § 6, § 10, stk. 2, 2. pkt., og § 13 i lov om Færøernes hjemmestyre finder tilsvarende anvendelse på sager og sagsområder, der er omfattet af denne lov.

Stk. 2. Bestemmelsen i § 2, 4. pkt., i lov om Færøernes hjemmestyre finder tilsvarende anvendelse på sager og sagsområder, der er omfattet af § 2, stk. 1, i denne lov.

§ 6. De færøske myndigheder kan efter aftale med de danske myndigheder overtage Vágar Lufthavn og ansvaret for driften heraf.

§ 7. Loven træder i kraft den 29. juli 2005.

§ 8. Sager, som på tidspunktet for et sagsområdes overgang til de færøske myndigheder er under behandling af en dansk myndighed, færdigbehandles af vedkommende færøske myndighed, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Vedkommende danske myndighed kan i særlige tilfælde og efter aftale med vedkommende færøske myndighed bestemme, at visse nærmere bestemte sager skal færdigbehandles af de danske myndigheder.

Givet på Amalienborg, den 24. juni 2005

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.

/Anders Fogh Rasmussen

Bilag 3.3

Sagsområder overtaget af de færøske myndigheder

Hjemmestyrelovens liste A		
Følgende områder betegnes som særanliggander, således at de straks overgår til det færøske selvstyre eller senere overføres til dette efter begæring fra Lagtinget eller regeringen. [Hjemmestyrelovens § 2]		
Pkt.	Bestemmelse	Status for overtagelse
1.	Færøernes egen styrelsesordning inden for de ved nyordningen angivne rammer. Herunder falder – inden for de nævnte rammer – bestemmelser om lagtinget, lov om valg til dette, det administrative styre, lagtingslovenes tilblivelse, vedtagelse og stadfæstelse og deres bekendtgørelse, egne tjenestemænds ansættelse, afskedigelse, tjenestevilkår, lønning og pensionering.	Sagsområderne er overtaget som særanliggander.
2.	Kommunale forhold. Herunder falder kommunernes styre, tilsynet med dem, kommunale skatter.	Sagsområderne er overtaget som særanliggander.
3.	Bygnings- og brandvæsen, byplaner, boligspørgsmål, lejespørgsmål, folkeregister.	Sagsområderne er overtaget som særanliggander.
4.	Sundhedsvæsen, lægevæsen, jordemodervæsen, hospitalsvæsen, apotekervæsen. Herunder falder embedslægerne, kvaksalverlovgivning, bekæmpelse af tuberkulose og andre smitsomme sygdomme, sindssygeværnet, vaccination.	Apotekervæsenet og sundhedsvedtægterne (miljøsager) er overtaget som særanliggander. <i>I medfør af hjemmestyrelovens § 9 og i henhold til lov nr. 316 af 17. maj 1995 har hjemmestyret overtaget den lovgivende og administrative myndighed med statsligt tilskud på følgende områder: 1) sygehusvæsen, 2) kommunelægeordning, 3) sundhedsplejeordning, 4)</i>

		<i>hjemmesygeplejeordning, 5) skolelægeordning, 6) tandplejeordning og 7) sygeforsikring</i>
5.	Den offentlige forsorg. Særforsorg. Folkeforsikring. Lovpligtig Ulykkesforsikring. Arbejdere, arbejdsforhold, lærlinge, medhjælpere, ferie.	Den offentlige forsorg, lovpligtig ulykkesforsikring, arbejdere, arbejdsforhold, lærlinge, medhjælpere og ferie er overtaget som særanliggende. <i>I medfør af hjemmestyrelovens § 9 og i henhold til lov nr. 315 af 17. maj 1995 har hjemmestyret overtaget den lovgivende og administrative myndighed med statsligt tilskud på områderne særforsorg og folkeforsikring.</i>
6.	Direkte og indirekte skatter. Herunder falder også stempelafgift, afgift af totalisatorspil, afgift af særligt færøsk lotteri, medens afgifter for ekspedition, som skifteafgifter, retssportler, tinglysningsafgifter tilfalder den, der bekoster vedkommende institution.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.
7.	Bevillingsret og i det hele dispositionsret over alle egne indtægter. Ordningen af regnskabsføring, revision og decision med hensyn til egne indtægter og udgifter.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.
8.	Godkendelse af havneafgifter.	Sagsområdet er overtaget som særanliggende.
9.	Skolevæsenet. Herunder falder både folkeskolen, eksamensskoler og kursus, læreruddannelse, folkehøjskoler, efterskoler, ungdoms- og aftenskoler, husholdningsskoler og fagskoler som handelsskoler, tekniske skoler, navigationsskoler o.s.v.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.
10.	Arkiver, biblioteker, museer.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende.

	Herfra undtages statens arkivsager, forbehold tages om pligtaflevering til Det kgl. Bibliotek.	
11.	Bygningsfredning, naturfredning.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
12.	Havne, kystsikring, kanaler, vandkraftanlæg, trafikvæsen, herunder veje, jernbaner, sporveje, færgevæsen, omnibus- og fragtkørsel. Motor- og færdselsforhold. Stedligt post- og telegraf- og telefonvæsen. Elektriske anlæg.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
13.	Landbo- og landvæsensforhold. Herunder almindelig landbolovgivning, fæste, forpagtning, udstykning, udskifting, husmandsbrug, planteavl, husdyravlen, havebrug, landbrugets bierhverv, grundforbedring, skovvæsen. Veterinærvæsenet. Bekæmpelse af skadedyr. Husdyr, voldgift, dyreværn, hundelov. Jagt og fredning af dyr på territoriet. Fiskeri og fredning af fisk på territoriet. Matrikulsvæsen.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
14.	Teater- og biografbevillinger, forlystelser. Indsamlinger og bortlodninger. Strandinger. Hittegoods. Giftstoffer, eksplosive stoffer, våben.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.
15.	Forsynings- og produktions- og fordelingsproblemer. Priskontrol, maksimalpriser. Rationeringer, rabat- og tilskudsordninger.	Sagsområderne er overtaget som særanliggender.

	<p>Tantieme- og udbyttebegrænsing. Omløben med varer. Regler om stærke drikke. Regler om lukketid. Beværtning og gæstgiveri. Næringsvæsenet. Handels- og foreningsregistre. Skibsregistrering. Mæglere, translatører, dispachører, vejere, målere. Revisorer. Oplagshuse. Kommission, agentur, handelsrejsende. Agentur for udenlandske firmaer. Bogføringsvæsenet. Kreditforeninger o.lign., stedlig forsikringsvirksomhed.</p>	
16.	<p>Stedligt overformynderi. Tinglysning. Turistvæsen. Ekspropriation til særformål. Bestemmelser om fremstillingen af tryksager. Specielle bestemmelser om særlig tids- regning. Borgerlige ombud. Ligeret for mænd og kvinder.</p>	<p>Sagsområderne er overtaget som særanliggende.</p>

Hjemmestyrelovens liste B

Følgende områder gøres til genstand for yderligere forhandling, før der tages endelig stilling til, om og i hvilket omfang de kan anerkendes som særanliggende: [Hjemmestyrelovens § 3]

Pkt.	Bestemmelse	Status for overtagelse
1.	Folkekirken. Herunder falder hele den kirkelige ordning, ritualerne, kirkens tjenestemænd, deres løn og pension, kirker, kirkegårde, udtrædelse og indtrædelse i folkekirken, menighedsråd, valgmenigheder, sognebåndsløsning. De fra folkekirken afvigende trossamfund, helligdagslovgivningen.	Sagsområderne er overtaget som særanliggende, jf. nedenfor.
2.	Politiet.	<i>Sagsområdet er fortsat fællesanliggende.</i>
3.	Råstoffer i undergrunden. Radio. Luftfart.	Råstoffer i undergrunden og radio er overtaget som særanliggende. <i>Luftfart er fortsat fællesanliggende.</i>
4.	Jordfonden.	Sagsområdet er overtaget som særanliggende.
5.	Import- og eksportkontrol.	Sagsområdet er overtaget som særanliggende.

Sagsområder overtaget i henhold til overtagelsesloven (lov nr. 578 af 24. juni 2005 om de færøske myndigheders overtagelse af sager og sagsområder)

Sagsområde	Overtagelsesdato
Medieansvar	11. maj 2006
Beredskab	01. januar 2007
Folkekirken og de fra folkekirken afvigende trossamfund	29. juli 2007
Selskabsretten, erhvervsdrivende fonde og foreninger samt årsregnskab	01. januar 2008
Helligdagslovgivningen	29. juli 2008
Mål og vægt	29. juli 2008
Meteorologi	01. april 2009
Formueret	01. januar 2010
Ophavsret	01. januar 2010
Strafferetten	01. marts 2010
Lodsområdet	01. august 2011
Person-, familie- og arveretten	29. juli 2018
Landkortlægning	01. april 2019
Søkortlægning og søopmåling	01. januar 2020

Bilag 3.4

Lov¹ nr. 579 af 24. juni 2005 om Færøernes landsstyes indgåelse af folkeretlige aftaler

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:

Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Denne lov bygger på en overenskomst mellem Færøernes landsstyre og den danske regering som ligeværdige parter.

§ 1. Færøernes landsstyre kan med fremmede stater og mellemfolkelige organisationer forhandle og indgå folkeretlige aftaler, herunder forvaltningsaftaler, som fuldt ud angår overtagne sagsområder.

Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse ved forhandling og indgåelse af folkeretlige aftaler, som vedrører både Færøerne og Grønland. Efter beslutning af såvel Færøernes landsstyre som Grønlands landsstyre kan de to landsstyrelser dog handle i forening ved folkeretlige aftaler i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lov.

Stk. 3. Folkeretlige aftaler, der er indgået efter stk. 1 og stk. 2, 2. pkt., kan opsiges efter de samme bestemmelser.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1-3 omfatter ikke folkeretlige aftaler, som berører forsvars- og sikkerhedspolitikken, samt folkeretlige aftaler, som skal gælde for Danmark, eller som forhandles inden for en mellemfolkelig organisation, hvoraf Kongeriget Danmark er medlem.

Stk. 5. Bestemmelserne i stk. 1-3 begrænser ikke de danske myndigheders forfatningsmæssige ansvar og beføjelser vedrørende forhandling, indgåelse og opsigelse af folkeretlige aftaler, herunder aftaler, der er omfattet af stk. 1-3.

§ 2. Folkeretlige aftaler i medfør af § 1, stk. 1, indgås på rigets vegne af Færøernes landsstyre under betegnelsen Kongeriget Danmark, for så vidt angår Færøerne.

¹ Loven benævnes sædvanligvis ”den udenrigspolitiske fuldmagtslov”

Folkeretlige aftaler i medfør af § 1, stk. 2, 2. pkt., indgås af Færøernes landsstyre og Grønlands landsstyre i forening under betegnelsen Kongeriget Danmark, for så vidt angår Færøerne og Grønland. Om nødvendigt kan andre lignende betegnelser fastlægges i medfør af stk. 2, 2. pkt.

Stk. 2. Nærværende lov forudsætter et nært samarbejde mellem den danske regering og Færøernes landsstyre med henblik på, at Kongeriget Danmarks samlede interesser ikke tilsidesættes, og at regeringen underrettes om påtænkte forhandlinger, inden disse påbegyndes, og om forløbet af forhandlingerne, inden folkeretlige aftaler indgås eller opsiges. Regeringen fastlægger efter forhandling med Færøernes landsstyre de nærmere rammer for samarbejdet.

§ 3. Ved ansættelse af repræsentanter for Færøernes landsstyre på Kongeriget Danmarks udenrigsrepræsentationer til varetagelse af Færøernes interesser, som fuldt ud angår overtagne sagsområder, finder § 8, stk. 2, i lov om Færøernes hjemmestyre tilsvarende anvendelse.

§ 4. Hvor internationale organisationer åbner adgang for, at andre enheder end stater og sammenslutninger af stater kan opnå medlemskab i eget navn, kan regeringen efter anmodning fra Færøernes landsstyre beslutte at indgive eller støtte en ansøgning herom for Færøerne, hvor dette er foreneligt med Færøernes forfatningsmæssige status.

§ 5. Loven træder i kraft den 29. juli 2005.

Givet på Amalienborg, den 24. juni 2005

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.

/ Anders Fogh Rasmussen

Bilag 3.5

Fælles principerklæring mellem Danmarks Regering og Færøernes Landsstyre om Færøernes medvirken og inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitikken.

Danmarks Regering og Færøernes Landsstyre er enige om, med forbehold af de danske myndigheders forfatningsmæssige ansvar og beføjelser vedrørende forhandling, indgåelse og opsigelse af folkeretlige aftaler, at lægge følgende politiske principper til grund for Færøernes medvirken og inddragelse i udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål:

- I forvaltningen af udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål af betydning for Færøerne er det naturligt, at Færøerne medinddrages og har medindflydelse.
- Der er tale om en ægte medinddragelse og medindflydelse med sigte på ligeværdighed i alle spørgsmål hvor Danmark og Færøerne i fællesskab er inddraget.
- Når sådanne spørgsmål af særlig interesse for Færøerne måtte kræve internationale forhandlinger, er det naturlige udgangspunkt, at Færøernes Landsstyre deltager i sådanne forhandlinger sammen med Danmarks Regering for at gøre færøske synspunkter og interesser gældende.
- Det er naturligt, at Færøernes Landsstyre, hvor dette er foreneligt med folkeretlig praksis, kan være medunderskriver sammen med Danmarks Regering, når sådanne internationale forhandlinger fører til indgåelse af folkeretligt bindende aftaler på rigets vegne.
- Danmarks Regering vil støtte, når det drejer sig om fuldt ud overtagne områder, Færøske anmodninger om at opnå associeret medlemskab i mellemfolkelige organisationer, hvor dette er foreneligt med organisationens grundlæggende regler og ikke rejser særlige statsretlige problemer.
- At denne fælleserklæring og de i bilagene til denne erklæring nedfældede retningslinier for samarbejdet, er forenelig med Lov om Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler¹

Fámjin den 29. marts 2005

Udenrigsminister Per Stig Møller

Lagmand Jóannes Eidesgaard

¹ Det bemærkes, at Lovforslaget om Færøernes landsstyres indgåelse af folkeretlige aftaler endnu ikke er færdigforhandlet ved underskrivelsen af denne erklæring

Bilag 3.6

Procent- og mandatfordeling ved lagtingsvalgene 2011-2022

Parti	29. okt. 2011	1. sept. 2015	31. aug. 2019	8. dec. 2022
A. Fólkaflokkurin	22,5 (8)	18,9 (6)	24,5 (8)	18,9 (6)
B. Sambandsflokkurin	24,7 (8)	18,7 (6)	20,3 (7)	20,0 (7)
C. Javnaðarflokkurin	17,8 (6)	25,1 (8)	22,2 (7)	26,6 (9)
D. Sjálvstýri	4,2 (1)	4,1 (2)	3,4 (1)	2,7 (0)
E. Tjóðveldi	18,3 (6)	20,7 (7)	18,1 (6)	17,7 (6)
F. Framsókn	6,3 (2)	7,0 (2)	4,6 (2)	7,5 (3)
H. Miðflokkurin	6,2 (2)	5,5 (2)	5,4 (2)	6,6 (2)
K. Framtakið	-- (-)	-- (-)	0,9 (0)	-- (-)
L. Føroyaflokkurin	-- (-)	-- (-)	0,5 (0)	-- (-)
I alt	100,0 (33)	100,0 (33)	100,0 (33)	100,0 (33)

Kilde: Kringvarp Føroya

Bilag 4.1

Andel af eksportværdi for hovederhvervene 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Opdrætslaks	3.341	4.042	3.312	4.489	5.552
pct. andel af eksportværdi	41,6	42,4	39,4	44,6	43,7
Sild, makrel og blåhvilling	1.325	1.848	1.743	1.905	1.999
pct. andel af eksportværdi	16,5	19,5	20,8	18,9	15,7
Torsk, kuller og sej	1.308	1.621	1.260	1.308	1.713
pct. andel af eksportværdi	16,3	17,0	15,0	13,0	13,5
Andre fiskevarer	1.513	1.409	1.403	1.592	2.452
pct. andel af eksportværdi	18,9	14,8	16,7	15,8	19,3
Andre varer	447	509	457	570	767
pct. andel af eksportværdi	5,6	5,3	5,4	5,7	6,0
Eksportværdi ekskl. skibe, fly.	7.934	9.439	8.176	9.864	12.484
Skibe, fly og lign.	90	94	225	197	220
pct. andel af eksportværdi	1,1	1,0	2,7	2,0	1,7
Eksportværdi i alt	8.023	9.534	8.401	10.062	12.704

Kilde: Hagstova Føroya

Bilag 4.2

Færøernes eksport i pct. fordelt på bestemmelsesland 2018-2022 (pct.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Storbritannien	10,5	9,1	10,1	10,5	14,3
Danmark	8,8	11,2	10,8	12,7	13,3
USA	8,8	10,1	8,6	10,6	13,0
Rusland	27,3	23,4	22,9	23,2	8,0
Spanien	3,2	5,2	6,2	7,4	7,3
Holland	2,3	3,7	3,5	4,0	5,4
Kina	8,0	8,9	3,8	4,4	4,8
Frankrig	2,9	2,6	3,6	4,2	3,6
Tyskland	2,6	2,7	3,3	1,5	3,0
Italien	4,2	3,9	3,4	3,4	2,9
Andre lande	21,4	19,2	23,8	18,1	24,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Hagstova Føroya

Bilag 4.3

Færøernes import af varer 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Til landbrug og fiskeopdræt	485	550	538	628	867
Bygge- og anlægsvirksomhed	817	835	861	827	1.004
Produktion i øvrigt	1.616	1.800	1.924	2.085	2.468
Brændsel m.v.	1.283	1.252	935	1.341	2.280
Maskiner og udstyr	1.014	801	752	1.000	1.047
Biler mv	494	568	555	551	574
Direkte forbrug	1.580	1.657	1.832	1.951	1.987
Råvarer til fiskeindustri.	244	263	405	627	695
Import ekskl. skibe, fly og lign.	7.534	7.725	7.803	9.010	10.922
Skibe, fly og lign.	213	462	349	273	1.212
Import i alt	7.747	8.188	8.152	9.284	12.134

Kilde: Hagstova Føroya

Bilag 4.4

Statens drifts- og anlægsudgifter på Færøerne 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Tilskud i alt:	729,5	729,7	730,7	730,2	729,9
Tilskud fra staten	641,8	641,8	641,8	641,8	641,8
Tilskud fra bonuspuljen ¹	8,6	8,7	8,8	8,9	9,0
Krigspensioner ²	15,9	13,7	12,1	10,0	8,3
Lærerpensioner ³	29,1	29,9	30,8	30,8	30,5
Andre pensioner	34,1	35,6	37,2	38,7	40,2
Drifts- og anlægsudgifter:	308,9	261,1	402,9	450,4	381,9
Rigsombuddet ⁴	9,5	6,5	8,6	9,0	8,7
Landslæggen	2,7	2,4	2,8	4,6	6,3
Forsvaret	172,7	116,5	267,0	305,1	228,1
Dommerembedet	14,3	24,9	12,7	11,0	15,9
Politi- og Arrestvæsen	102,3	103,2	105,2	114,7	118,4
Søfartsstyrelsen	3,9	3,4	3,7	3,4	3,4
DMI ⁵	-	1,8	1,6	1,8	1,5
GEUS ⁶	0,5	0,3	0,7	0,2	0,2
Statens Kunstfond	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2
Geodatastyrelsen ⁷	1,9	1,7	0,1	0,1	-0,9
Styr. for Dataf. og effekt.	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1
I alt	1.038,4	990,8	1.133,6	1.180,6	1.111,8

Anm.: Der er lavet nogle rettelser i tal for tidligere år. Bygningsstyrelsens udgifter er ikke medtaget i opgørelsen.

Kilde: Oplysninger fra statsinstitutioner samt finanslove.

¹ Bonuspuljen blev som et led i den kommunale finansieringsreform nedlagt i 2007. Færøernes andel beløb sig til 7,3 mio. kr. i 2007. Beløbet reguleres med pris- og lønindeks på statens driftsbudget og overføres til Færøerne.

² Færøerne blev omfattet af ordningen den 1. juli 1992. Krigspensioner indbefatter hædersgaver og krigsskadeerstatninger. Der er justeret på tallene 2019-2021.

³ Fra 1. juli 1997 overgik de tjenestemandsansatte lærere til færøsk tjenestemandsoverenskomst. Staten refunderer 80 pct. af udgifterne vedr. pensionsalder optjent før 1. januar 1988.

⁴ Rigsombudsmanden behandlede indtil den 29. juli 2018 sager inden for det person-, familie- og arveretlige område. Sagsområdet overgik derefter til de færøske myndigheder.

⁵ Vejrtjenesten er pr. 1. april 2009 overtaget af de færøske myndigheder.

⁶ GEUS nedlagde sin afdeling på Færøerne i 2001. I henhold til samarbejdsaftale med Jarðfeingi. af 28. januar 1999 koordineres GEUS' projekter på Færøerne med Jarðfeingi.

⁷ Udgifterne vedrører hovedsageligt udgifter til søkortlægning for Færøerne.

Bilag 4.5

Samlet skatte- og afgiftsprovenu 2018-2022 (mio. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Indkomstskatter:	4.694	4.985	5.098	5.144	5.620
Landsskat	1.555	1.695	1.774	1.784	1.927
Kommuneskat	1.890	2.041	2.109	2.123	2.248
Selskabsskat	547	531	566	482	656
Kapitalindvindingsskat	302	273	157	271	248
Kapitalpensionsafg. (35 pct.)	49	48	62	46	57
Forbeskatning pens.bidrag.	351	397	430	438	475
Beskatn. salg af fangstrettigh.					9
Afgifter:	2.543	2.718	2.836	3.079	3.101
MVG (Moms)	1.699	1.859	1.967	2.153	2.220
Told	244	234	251	275	278
Fremstillingsafgift	23	25	22	26	26
Olieafgift	75	76	74	76	68
Vejskat	125	133	138	142	146
Lønsumsafgift	37	38	42	41	41
Rejseafgift	13	13	7	8	14
Registreringsafgift	179	186	173	155	100
Arveafgift	13	10	13	19	14
Bidrag til Barselsfonden	133	142	147	182	192
Diverse indtægter	2	2	2	2	2
Afgifter på fiskeri og opdræt:	439	509	303	438	664
Afgift på fiskeressourcer	303	369	221	242	380
Afgift fiskeopdrætserhvervet	136	140	82	196	284

Anm.: Indtægter fra bidrag til arbejdsmarkedsordninger, Heilsutrygd og licens, er ikke medtaget her.

Kilde: TAKS og landskasseregnskaber.

Bilag 5.1

De færøske pengeinstitutters samlede udlån mv. 2018-2022 (mia. kr.)

	2018	2019	2020	2021	2022
Udlån	18,6	18,7	16,6	17,0	17,9
Indlån	24,1	24,9	19,0	19,4	20,0
Egenkapital	3,9	4,1	4,4	4,3	4,2

Kilde: Pengeinstitutternes årsregnskaber

Bilag 5.2

De færøske pengeinstitutters udlån mv. ultimo 2022 (mio. kr.)

	Norðoya Sparikassi	Suðuroyar Sparikassi	Betri Banki	Bank Nordik
Udlån	2.043	555	7.310	8.083
Aktiver i alt	2.821	765	10.677	12.190
Indlån	2.460	679	8.499	8.336
Arbejdende kapital	2.789	758	10.518	10.700
Egenkapital	304	66	2.019	1.817
Andel Udlån (pct)	11,4	3,1	40,6	44,9
Andel Indlån (pct)	12,3	3,4	42,6	41,7
Andel arb. Kapital (pct)	11,3	3,1	42,5	43,2

Kilde: Pengeinstitutternes årsregnskaber

Bilag 6.1

Løndbetalinger fordelt på hovederhverv 2019-2022 (mio. kr.)

	2019	2020	2021	2022
1. Landbrug	25	25	23	25
2. Fiskeri	1.080	1.010	950	1.108
3. Fiskeopdræt og forarbejdning	432	467	516	572
4. Råstofudvinding	57	60	70	61
5. Fiskeindustri	416	406	412	427
6. Værfter og værksteder	332	343	319	327
7. Produktion i øvrigt	290	296	302	318
8. Byggevirksomhed	932	1.000	951	956
9. Energiforsyning	78	84	86	95
10. Handel og reparation	881	919	994	1.015
11. Hotel og restauranter	166	133	179	222
12. Søtransport	452	451	479	448
13. Øvrig transport	363	345	349	378
14. Post og kommunikation	139	137	135	136
15. Finansiering og forsikring	356	366	372	373
16. Erhvervsservice	415	416	456	501
17. Husholdningsservice	106	107	120	126
18. Off. adm. og tjenester i alt	3.309	3.465	3.667	3.821
a. Landets administration	290	297	312	321
b. Kommuner og statens adm.	1.093	1.145	1.204	1.256
c. Undervisning	704	731	769	796
d. Social- og sundhedsvæsen	1.222	1.291	1.382	1.448
19. Foreninger og kultur	236	242	264	272
20. Andet				7
I alt	10.065	10.272	10.644	11.188
	----- Pct. -----			
Ændring i forhold til året før	6,9	2,1	3,6	5,1
<i>Andel af løndbetalinger i alt</i>				
Primær sektor (1.-4.)	15,8	15,2	14,7	15,8
Industrien (5.-9.)	20,3	20,7	19,5	19,0
Serviceerhvervene (10.-19.)	63,8	64,1	65,9	65,2

Anm.: Løndbetalingerne omfatter udbetalte A-indtægter og kildeskat. Arbejdsløshedsforsikring og offentlige ydelser som sociale pensioner og dagpenge er fratrukket. Kilde: Hagstova Føroya

Henvisninger

Lagting og landsstyreområder

Føroya Løgting (Lagtinget)	www.logting.fo
Føroya Landsstýri (Landsstyret)	www.foroyalandsstyri.fo
Løgmannsskrivstovan (Lagmandskontoret)	www.lms.fo
Uttanríkis- og vinnumálaráðið (Landsstyreområdet for udenrigs- og erhvervsanliggender)	www.uvmr.fo
Almanna- og mentamálaráðið (Landsstyreområdet for social- og kulturanliggender)	www.ammr.fo
Fíggjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender)	www.fmr.fo
Heilsumálaráðið (Landsstyreområdet for sundhedsanliggender)	www.hmr.fo
Fiskivinnu- og samferðslumálaráðið (Landsstyreområdet for fiskeri- og infrastrukturanliggender)	www.fisk.fo
Barna- og útbúgvingarmálaráðið (Landsstyreområdet for børne- og uddannelsesanliggender)	www.bumr.fo
Umhvørvismálaráðið (Landsstyreområdet for miljøanliggender)	www.umhvorvi.fo
Løgmálaráðið (Landsstyreområdet for justitsanliggender)	www.lmr.fo

Partinavne

Fólkaflokkurin (Folkepartiet)	www.folkaflokkurin.fo
Sambandsflokkurin (Sambandspartiet)	www.samband.fo
Javnaðarflokkurin (Socialdemokratiet)	www.j.fo

Tjóðveldi (Republikanerne)	www.tjodveldi.fo
Framsókn (Fremskridtspartiet)	www.framsokn.fo
Miðflokkurin (Centerpartiet)	www.midflokkurin.fo

Færøske institutioner/organisationer

ALS (Arbejdsløshedskasse og arbejdsanvisning)	www.als.fo
Almannaverkið (Socialstyrelsen)	www.av.fo
AMEG (Fælles arbejdsmarkedspensionsfond)	www.ameg.fo
Barnaverndarstovan (Fælles kommunal børneværnsinstitution)	www.bvs.fo
Búnaðargrunnurin (Landbrugsfonden)	www.bg.fo
Búnaðarstovan (Landbrugstyrelsen)	www.bst.fo
Búskaparráðið (Færøernes Økonomiske Råd)	www.landsbankin.fo
Bústaðir (Offentligt boligselskab)	www.bustadir.fo
Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu (Afdelingen for Arbejds- og Socialsundhed)	www.health.fo
Familjufyrisingin (Færøernes Familieretshus)	www.famf.fo
FAS (The Faroe Islands National & International Ship Register)	www.fas.fo
Fólkaheilsustýrið (Folkesundhedsstyrelsen)	www.folkaheilsustyririd.fo
Fróðskaparsetur Føroya (Færøernes Universitet)	www.setur.fo
Føroya Realkreditstovnur (Færøernes Realkreditinstitut)	www.realurin.fo

Granskingarráðið (Færøernes Forskningsråd)	www.gransking.fo
Hagstova Føroya (Færøernes Statistik)	www.hagstova.fo
Havbúnaðarfelagið (Brancheorganisation for fiskeopdræt)	www.industry.fo
Havstovan (Færøernes Havforskningsinstitut)	www.hav.fo
Heilsutrygd (Sygesikringen)	www.heilsutrygd.fo
Ílegusavnið (Genetisk biobank)	www.biobank.fo
Jarðfeingi (Færøernes Geologiske Undersøgelser)	www.jf.fo
Javnstøðunevndin (Ligestillingsnævnet)	www.javnstoda.fo
Kringvarp Føroya / KVF (Public service-institution)	www.kvf.fo
Kærustovnurin (Den færøske klageinstans)	www.fks.fo
Landsbanki Føroya (Landsbanken)	www.landsbankin.fo
Landsverk (Vejdirektoratet)	www.landsverk.fo
Listafelag Føroya (Færøernes Kunstforening)	www.listafelag.fo
Listasavn Føroya (Færøernes Nationalgalleri)	www.art.fo
Løgtingsins Umboðsmaður (Lagtingets Ombudsmand)	www.lum.fo
Norðurlandahúsið (Nordens Hus)	www.nlh.fo
Rúsdrekkasøla Landsins (Alkoholmonopolet)	www.rusan.fo
Sjónám (Maritim uddannelsesinstitution)	www.sjonam.fo
Sjúkrahúsværkið (Sygehusvæsenet)	www.ls.fo

Strandfaraskip Landsins - SSL (Offentligt rederi og trafikselskab)	www.ssl.fo
Studni (Uddannelsesstøttestyrelsen)	www.studni.fo
TAKS (Færøernes skattemyndighed)	www.taks.fo
Tjóðpallur Føroya (Nationalteatret)	www.tjodpallur.fo
Tjóðsavnid (Nationalmuseet)	www.tjodsavnid.fo
Utlendingastovan (Udlændingestyrelsen)	www.utlendingastovan.fo
Vakstrarforum (Vækstforum)	www.lms.fo/vakstrarforum/
Vága Floghavn (Vágar Lufthavn)	www.fae.fo
Vinnuháskúlin (Erhvervshøjskolen)	www.vh.fo
Vinnuhúsið (Industriens Hus)	www.industry.fo
Vinnuframmagnurin/Vinnuframi (Erhvervsfremmefonden)	www.vinnuframi.fo
Visit Faroe Islands (VFI)	www.visitfaroeislands.com
Vørn (Færøernes fiskeriinspektion)	www.vorn.fo

Danske institutioner

Rigsombudsmanden på Færøerne	www.rigsombudsmanden.fo
Arktisk Kommando	www.forsvaret.dk/da/organisation/arktisk-kommando/om-arktisk-kommando/
Færøernes Politi	www.politi.fo
Retten på Færøerne	www.domstol.dk/faeroerne/
Landslægeinstitutionen på Færøerne	https://landslaeknin.stps.dk/da
Kriminalforsorgen på Færøerne	www.kriminalforsorgen.dk/steder/kif-faeroerne/
Søfartsstyrelsen på Færøerne	www.soefartsstyrelsen.dk/

Internationale organisationer

NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization)	www.nafo.int
NEAFC (North East Atlantic Fisheries Commission)	www.neafc.org
ICES (The International Council for the Exploration of the Sea)	www.ices.dk
NAMMCO (North Atlantic Marine Mammal Commission)	www.nammco.no

